

BALÁSSY FANNI – BÁNKI ÉVA – BENEDEK SZABOLCS
BISTEY ANDRÁS – DARVASI LÁSZLÓ – ECSÉDI ORSOLYA
FECSKE CSABA – FINTA ÉVA – HALMAI TAMÁS
HÁY JÁNOS – JÓNÁS TAMÁS – JUHÁSZ TIBOR
KUSTOS JÚLIA – KÜRTI LÁSZLÓ – LACKFI JÁNOS
LAPIS JÓZSEF – LÁSZLÓ LIZA – MÁRCUŢIU-RÁCZ DÓRA
P. NAGY ISTVÁN – PAPP-SEBŐK ATTILA
PETŐCZ ANDRÁS – PODMANICZKY SZILÁRD
POMOGÁTS BÉLA – REKE BALÁZS – SÁNTA MIRIÁM
SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY – SZÉCSI MARGIT
SZÉKELYHIDI ZSOLT – SZÉLESI SÁNDOR
TOROCZKAY ANDRÁS – TURCZI ISTVÁN
VAJSENBEEK PÉTER – VIDÉKI PÉTER – VISKY ANDRÁS

irodalmi lap

2023/1. tavasz

ESŐ

STEFANOVITS PÉTER
grafikával

ESZ

2023. tavasz

XXVI. évfolyam 1. szám

Megjelenik negyedévente

Főszerkesztő: Jenei Gyula

Szerkesztő: Molnár H. Magor

Szerkesztőbizottság:

Fekete Marianna, Simon Ferenc, Verebes György

A szövegeket gondozza: Varga Sándor

Lapterv, tördelés: Cselle Judit

Alapító kiadók: Vass Lajos, Várszegi Tibor

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Versegly u. 7/a;

telefon: 30/153-0764; ímél: jeneigyula62@gmail.com

Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;

telefon: 30/153-0768; ímél: fekete968@gmail.com

Honlap: www.esolap.hu

Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.

Felelős kiadó: Fekete András

Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon

ISSN: 1419-7987

HALHATATLANOK**3 HÁY JÁNOS**

Ha majd írok, majd írok; Hát te ki vagy?; Jót jól, jól jól; Búcsú

5 SZÉKELYHIDI ZSOLT

Jelenések könyve

6 VAJSENBK PÉTER

Az első csoda; Tisztességes gazdasági tevékenység

8 KUSTOS JÚLIA

Pénelopé tojása

12 PETŐCZ ANDRÁS

Egy utazás emlékképei

17 REKE BALÁZS

Tuning

20 PAPP-SEBŐK ATTILA

(várható látogatás a Szent Anna-tónál); (a távozó fényben); (halottak napja); (szélcsendes)

23 FECSKE CSABA

Ölébe vesz; Vendég

24 TURCZI ISTVÁN

Korán sötétedik

24 P. NAGY ISTVÁN

Asztal, két szék

26 KÜRTI LÁSZLÓ

Fogtömés

28 SZÉLESI SÁNDOR

A képzeletbeli barát

32 FINTA ÉVA

Huszonegyedik századi lányok

34 ECSÉDI ORSOLYA

Villany; Insomnia

35 SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

Tibeti szél

38 LACKFI JÁNOS

Pokolbélú banda

44 DARVASI LÁSZLÓ

Halhatatlanok

53 VISKY ANDRÁS

A nyolcvanas évek

INTERJÚ**56 JUHÁSZ TIBOR**

A puszta tágassága

Beszélgetés Visky Andrással

A FOR KALÁRA**63 BÁNKI ÉVA**

Hogy mondják a porlasztót provanszálul?

66 BALÁSSY FANNI

Bocs, hogy élek

70 PODMANICZKY SZILÁRD

Örök élet meg egy nap

KÖPÖNYEG**76 SZÉCSI MARGIT**

Magamhoz

77 LAPIS JÓZSEF

Bomlások és választások

80 SÁNTA MIRIÁM

Magunkhoz, akik hittünk

82 JÓNÁS TAMÁS

Magamhoz

82 KUSTOS JÚLIA

Attrakció

84 MÁRCUŢIU-RÁCZ DÓRA

ideje hazamenni

86 HALMAI TAMÁS

A lehetőség párdcu

87 LÁSZLÓ LIZA

Limos

OLVASÓ**89 VIDÉKI PÉTER**

Rejtélyes önarckép, avagy az otthonosság és idegenség alakváltozatai

(Petőcz András: Az öregasszony, aki valamikor kislány volt)

Biblia 2.0

(Visky András: Kitelepítés)

98 TOROCZKAY ANDRÁS

Az örök folytatásban

(Turczi István: Reggelre megöregszünk)

100 POMOGÁTS BÉLA

Elviselhetetlen magány

(Ferdinandy György: Szól a kakas; Mamuttemető és más történetek)

102 BISTEY ANDRÁS

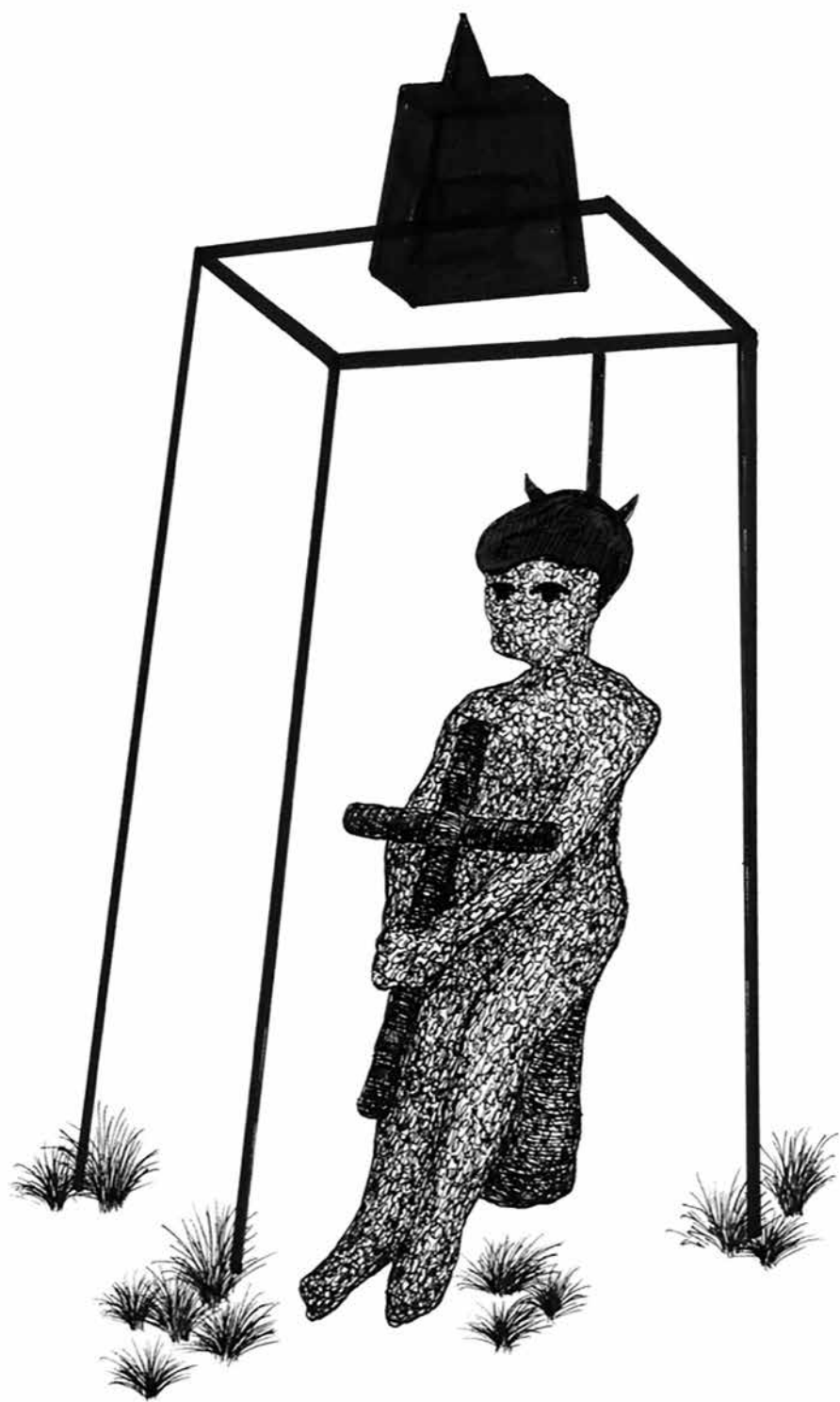
Novellák, tárcák, esszék, jelenet

(Bajnai Zsolt: Csálé képek)

104 BENEDEK SZABOLCS

Winchester a Zemplénben

(Reke Balázs: Túl közel)

HÁY JÁNOS

HA MAJD ÍROK, MAJD ÍROK

a télről, a nyárról,
életről, halálról,
rosszról és jóról,
istenről, gonoszról,
sok-sok okosságról,
fűről, fáról, madárról,
esőről, viharról,
holdról és napról,
patakról, folyóról,
fiúról és lányról,
egy konkrét rózsáról,
szerelmi hiányról,
egy régi barátról
és e könyvről magáról,
ha majd írok, írok.

HÁT TE KI VAGY?

Hát te ki vagy? János vagy?
Vagy János nem vagy, csak egy pap,
kinek kezében ott a csap?
Netán János vagy, aki pap?
Aki kupát kap, vagy kupán csap,
kupát is kap, kupán is csap,
mert ez olyan kupás nap.
A mindenét, ki vagyok én,
aki ilyen vígan él,
aki senkitől nem retten,
aki senkitől sem fél.
János vagyok, a mindenét,
én vagyok az, aki elébb
megkérdezte, ki vagyok én,
kinek szólhat ez a levél,
miben írják, én vagyok én,
egy öreg pap, aki kövér,
akit neveznek a nevén,
s részegen, mint a csap,
fekszik az utca kövén.

JÓT JÓL, JÓL JÓT

Aki jól főz, mindig jól főz,
aki jól ír, mindig jól ír.
Aki jól ír, nem mind jól ír,
aki jól főz, nem mind jól főz.
Jól jól, jól jól, mint az ételt,
minden verset úgy hozz létre,
és amikor hibát vétesz,
magadra fogd, ne az égre.

BÚCSÚ

Búcsúzom tőled, barátom, olvasó,
búcsúzom tőled tanulni akaró,
könyvem rágalommal illetni nem való,
élj egészségben,
élj békecsúszásban.

E hazában ennyit tudtam tenni,
oktatni, okulni s nem elmenni,
hazugok között el nem keveredni.
Megbízhatok bennem,
mert bűnt nem tettem.

Mindennek vége, ha eljön az idő,
a vég után maradni, nincs oly erő,
a fű s a fa kiszárad, és por lesz a kő,
tegyél, míg tehetsz,
míg lehet, szeress!

Alább a verseket inspiráló szövegek pontos helyét adjuk meg szereplésük sorrendjében. Valamennyi a sokkötetes *Régi magyar költők tárában* (RMKT) található.

Ha majd írok, majd írok – Esterházy Pál: Az könyvnek második része kiből vannak ezen énekek (RMKT, 12. k. 547. o.)

Hát te ki vagy – Sárospataki deák tréfás prédikációjának versbetéte (RMKT, 11. k. 227. o.)

Jól jól, jól jól – Marosi István kétsorosa (RMKT, 11. k. 512. o.)

Búcsú – Tolvay Ferenc: Be-rekesztés (RMKT, 11. k. 69. o.)

**SZÉKELYHIDI
ZSOLT**

JELENÉSEK KÖNYVE

*(részletek)**A bárány és kísérete (Jel 14,1–5)*

Ott volt bennem
az egész bárány
mozdulatlan,
emésztetlen,
a templom
mögötti hegyen,
ami a szájadlásomról
lecsurgó évig ért.
A torkom megszorult,
és szólni se tudtam,
mégis ének
tört belőlem elő.
Se dallama,
se ríme,
hangereje,
mert
férfiakról szólt,
akik nem fogtak
asszonyt,
és nőkről,
akik nem érintettek
férfiakat.
És álltak bennem
ők a bárány mellett
türelmetlen,
és vidámkodtak,
szerelmesek voltak,
és bennük
hazugság
nem kelt,
csak a szótlán szépség,
szikra energia.

Az ítélet meghirdetése (Jel 14,6–13)

Az ég szerelmére,
szeressétek
a bennem ülőt,
és örömködjetek,
mert ő a nyelv
ízlelőbimbaja,
és a fogak
harapónyomatéka.
Nyeljetek nagyokat,
mert abban
mutatkozik meg
a hozzáértés.
Aki mégis
a pénzben hisz,
és az árák tudója
lenne, hátrébb
sorolja nyelvét,
nem rág és emészt
eleget,
elromlik annak
alhasa,
és savas
kémhatásúvá
lesz a szervezete,
éjjelente
harákolni fog,
mert
az üres nedv
kikezdi

a torkát.
Aki így
emészt
magát,
az nem érti
a bennem
helyet foglalót,
és úgy hal meg,
hogy nem koplalt soha.
Pedig aki
időnként
megvonja magától
a zsíros ételt,
boldogabb lesz,
és a szénsavas,
cukrozott
italok sem
túl jók.

Az ítélet végrehajtása (Jel 14,14–20)

A saját égen fehér
felhő formálódott,
és abból
széles esőszemek
szitáltak.
És az eső nyomán
lett aratni búza
és szüretelni
szőlő, és erjedni
bor.
Nyeld le ezeket,
és emészd meg
mindet, mondta.
Alakítsd
sűrű lévé,
amit majd
megiszunk,
és örömünk
határtalan lesz.
Csészénket töltsd
újra és újra tele.

VAJSENBEK PÉTER

AZ ELSŐ CSODA

Jézus nem tesz csodát a kánai menyegzőn,
mert nincs szükség rá.
Van elég bor, sőt pezsgő –
valaki még egy kis vodkát is tölt bele.

És Jézus, mint egy illedelmes vendég,
csak téblábol a szorgos asszony nép között,
de nem tud segíteni semmiben.

Leül, és egy részeg vidéki rokon javaslatára
kipróbálja, milyen a humusz ketchuppal.
Kedvesen bólogat, és mindet megeszi.

Sok tánc után hazamegy az anyjával,
visznek az ételhordóban némi maradékot.
A kedves, később elég nagy karriert
befutó fiatalemberre csak
egy ember emlékszik a menyegzőről,
de ő jó szívvel.

TISZTESSÉGES GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉG

Miután Jézus rádöbbsent,
hogyan az építőiparban
sok pénz és lehetőség van,
komolyabban állt hozzá
a gazdasági tevékenységek
megtervezéséhez és kivitelezéséhez.

Több, romantikusnak elképzelt,
középszerű, sőt csúnya naplemente
után a hepciás közel-keleti lányok helyett
egy tapasztalt könyvelőre fordította idejét.

Mert a könyvelő nemcsak
a számviteli és adótörvények
labirintusában nyújt útmutatást,
hanem, mint egy jó feleség,
ott áll az ember mögött, támogatja.
Az igazán jó könyvelő
még szendvicset is
készít a gyerekeknek.

De ez nem jelentette azt,
hogy Jézus ezek után csak a profitra koncentrált.
A közösséget taníttatta, és munkát adott
az elesetteknek, büntetett előéletűeknek.
Pályázatírókat szerzett,
követte a fenntartható gazdasági újításokat.

Mert Jézus tudta, hogy nem kell meghalnia a bűneinkért:
elég, ha tisztességes, fenntartható
gazdasági tevékenységet végez.

KUSTOS JÚLIA

PÉNELOPÉ TOJÁSA

A volánánál az ott az apám. Ma már azt se mondják az ilyenre, hogy micsoda kalandor, ma már nem erős az ilyen, hanem pont hogy számító és szívtelen – vagy csak én szeretném ezt gondolni róla. Hogy Odüsszeusznak higgyem, annak az ideje lejárt. Hogy Pénelopé kegyeit keressem, olyan isten nincs. Ez egy újfajta őszinteség: ők itt a szüleim, akik tojások közé ültettek, és riadtan rám zárták az ajtót.

Tenyere alatt a szervohajókormány. Egy benzinkút üres parkolója. Itt vagyunk. Éjszakára megtelik. Férfiak lézengenek a betonon: mint akiket a dagály köpött a partra. És itt pihennek meg.

Ha előről kezdeném, nem kezdeném, és a végét sem várom. Ez az út egy ki-nyúlt hasonlat: itt ér minket is a pihenő. Egy hete ülök egy Scania anyósülésén. Az ablakból azt figyelem, hogyan formálódik a záróvonal kígyóvá, és a vízcseppeket hogyan toloncolja egy pár gumis törölőlapát az ablak szélére. Folyók duzzadnak, folyók tűnnek el.

Mindenkinek más jut. Tudjuk. Ismerjük a szívszorító történeteket. A terápiát, ami túllendít azon, ők hogyan próbálták jobban csinálni azoknál, akik őket nevelték, a terápiák, amelyeken a következtetés egyre az, hogy a legfontosabb alak mégiscsak egy nagymama, egy távoli nőrokon. Ilyenkor röntgenschemmel belátunk a föld alá: kezünkben egy pohár langyos, bűdös dél-pesti csapvíz: egy pillanatra megkönnyeb-bülünk, amikor kimondjuk az asztal túlfelén annak a szakembernek („őrangyalom!”), hogy igen, rothadnak azok a gyökerek. Amikor az első ülésen például azt kérik, meséljek a szüleimről, két nagy fejű fiatal látok, kínosan óvott, rossz minőségű, rosszul szabott ruhában, akik a házasságukkal az osztályrendszernek akartak bemutatni. Két pattanásos huszonévest az anyjuk szoknyáján, akik addig lázadtak, amíg egy rémálomba csöppentek.

*

Hogyan lesz?, kérdezte az anyám pár perccel az után, hogy olcsó gyűrűt húztak az ujjára. Apámnak pedig már volt is egy terve.

A török határon ékszert csempészni, és felvásárolni mind az ukrán bundát. Piacról piacra járni a legjobb minőségű gyapjúfonalért, és a motringok belsejébe valahogy beleapplikálni egy-egy aranyláncot este a parkolóban. A régi barátokat összehívni az építkezésre. Az anyóssal főzteni sűrű levest. A lányokra vigyáz majd a mama. Sose félj, én mindent megadok nektek.

Nyolcvannégy van. Nem tudom, milyen a közhangulat. Talán mindenki keresi a saját kis békéjét. Én úgy képzelem, keleten már világosodik. Esküvő a városházán, fogadás a Tópartiban. A ruha otthon készült, a torta cukrászdai. Amikor nem hiszem, hogy valaha szerették egymást, előveszem a fényképeket: nászút egy balatoni kulcsosházban, ahol az istenért sem fogan meg a gyerek. Nappal a hőség, éjszaka a szűnyogok elől zárkóznak be, és recseg, recseg a seggük alatt a tábori ággyal összetolt kanapé.

És harmadnapra a férje útra kel. Egy hétre csomagol. Nincs rá garancia, hogy hazatér. Nézed a holmiját a gyerekkori szobádban, a gyerekkori szekrényedben egy felszabadított polcon – az ingjei mellett a menyasszonyi ruhád már most tökéletlen és fakó.

Van valami sejtésed arról, hogy mire tetted fel az éveid, Pénelopé?

Várni fogsz, és beleőszülsz, remélem, tudod. Kihordasz és megszülsz három gyermeket. A kertedben a nárcisz tavaszról tavaszra sokasodik – és van év, amikor a méhek dongását észre sem veszed.

A depresszió úgy fest, mint egy sötétben fénylő kőtojás. Bármeddig őrzöd és babusgatod: hideg, nehéz és sikamlós, és a gyerek csak ne játsszon veled! Gyönyörű, és legszívesebben lenyelnéd, mert akkor nem látnád tükrében az ocsmány arcodat. Ostoba vagy, Pénelopé, és értéktelen. Csak szakadna be a gyomrod, állna le a szíved! Ha lenyelnéd, gyorsabban süllyednél a víz alá, hamarabb érnél a másodikról földet.

Ez volt az első ajándék Törökországból. Jobban mondvá a második: az első eltörött. Azt se neked vette, de aztán úgy megtetszett, mikor a szennyest pakoltátok, hogy azt mondta:

*Pénelopé, ó, bölcs ésszel született, hogy a f*****
hogy ne kutattad volna elő, ami bizton a jussod?
Tűzként vizsgálják át isteni pillantásid a lelkem,
s többé, lám, a neked szánt kincs nem rejtezik el már.*

*Tétlen sorsa: sajátjéért megküzdeni nem bír.
S tétlenségnek szájszaga lengedez alkonyi égen.
Fogd hát a szerető vándornak ajándékát, s tudd:
Példátlan hűsége jelül ad neked ő sok
hasztalan 'olmikát! Polcod nyomja sok isteni kaccat!*

Szépen hasadt ketté. Egyik este minden előjel nélkül gurulni kezdett, és a parkettán ért földet. A szomszéd szobában felriadt nagymama, felriadt nagypapa és a kiságyban a kicsi és a rekamién a nagy, de Pénelopé álma édes volt, annyira valóságosra valószínűleg édes, hogy később arra gondolt, talán ő tette. Éjfélkor üres fejjel felébredt, két kézzel megfogta a márványtojást, és ahogy az erejéből telt, a földhöz csapta. Erre gondolt, és próbálta kiolvasni a választ a lányok szeméből.

Nem kérdezhetett. A kérdés már egyfajta választ is magában hordozott. A kérdés feltétele kinyitott volna egy párhuzamos világot, ahol ő felkelt, valamit megfogott, és azzal a lendülettel földhöz is vágta. Egy világot, ahol nem érdekelték a gyerekek, a szülők, maga Odüsszeusz sem; ahol az életét egyedül ő kormányozta; ahol a megbánástól nemhogy kétségbeesett, hanem megújult a reménye, és ahol ő a férjére nem várt. Volt egy világ, ahol Pénelopé vitorlát bontott. Árgusra pórázta csatolt, a szüleiére rábízta a kulcsokat, listát hagyott a közelgő befizetésekről, szakikról, határidőkről, és jó minőségű, nyugatnémet papucsában elcsámpázott a vasútállomásra. A térképen talált egy várost. Az odavezető út:

lázias izgalom. A megérkezésekor cigarettára gyújtott. Fölényes mosollyal nyugtázta, hogy lám, a papírjait senki sem kérte. Együtt szimatolta Árgussal: ilyen hát ez a züllött nyugati élet. Eltagadta terhességeit, és szűz virágáruslánynak állt a Champs-Élysées-n. Lolának hívatta magát. Estére idősebb nők ágyába kéredezkedett.

Az első tojásról a lányoknak nem volt emléküik. Tizenöt évvel később került szóba, így:
Ez nem az első. Az elsőben fehér márványfolyók voltak. A második, itt a kezében, már éjfekete.
 Odüsszeusz rázta a fejét, mutogatott, hogy még a parketta is berepedt.

Pénelopé szülei tudták az igazat, de hallgattak, még a menyegzőn megfogadták: nem ártják magukat isteni ügyekbe.

*Nem emlékszel? Hiszen jártad a piacokat, a kikötő mellett az ócskásokat. Azt mondtad, he-
 tekbe telt, mire találtál egy ugyanolyat. Ugyanolyat, ezt mondtad,* nevetett Pénelopé eltúlzott jókedvvel, *pedig ebben nincs márványos folyó!*

Igazad csak neked lehet isteni, feleségem [...]

Mert igazad csak teneked lehet [...]

Csak néked [...]

Isteni nőm, igazad

[...] Igazad csak és kizárólag neked.

Emlékezetem, ha nem is őrzí, hogy mikor mivel szolgáltalak,

ez a száj és ez a hű szív nem tagadja el azt,

amit állít a te emlékezeted.

*

A kutyatest a kezem alatt meleg és engedékeny. A távolból figyelem, ahogyan horpaszt és a fűbe szarík. Árgus kutyát nem szabad elengedni, mert helyből képes átugrani a kerítés palánkját, és (ahogy nagyanyám mondaná) már árkon-bokron túl is van. A nyakában fojtóöv, a lánc a porban hever a nagy gesztenyefánál. Árgus kutyát nem szabad zavarni, mikor eszik, és ő egy kutya, nem egy ló, mondják, aztán nevetnek, amikor csak azért is a hátára ülök.

Az állatról tévesek az információim. Vagy legalábbis ellentmondások.

Azért csak folytassam.

Odüsszeusz szerint a horpaszát, ha megsimogatom, barátok vagyunk.

Nagyanyám „kesztyűs kézről” beszél.

Pénelopé egy darabig elszenvedi a jelenlétét, kicsi orrán ráncot vet a finya, amikor megérzi a szagát. Amikor kifürdet a játék porából, öklendezve csippenti ki a kutyaszőrt a vízből. De ahogy az évek telnek, ő lesz a leghűségesebb barát.

Könnyek közt temeti.

Utolsó emlékem, hogy Árgus a házában alszik, feje lelóg, hiába szólongatom, a „füle botja” se mozdul. Ezt a füle botját a nagyanyám mondta, meg hogy ha nem leszek jó, mogyorógallyal veri el a „puccos kis seggemet”, majd meglátom, ha most nem hiszem.

Szerettem volna meglátni, ahogy elver. A nagyszobában volt egy fésülködőasztala, rajta szárnyas tükör: volt egy hely, ahol ha háttal megálltam, vállam felett a tükörbe néztem, három alakban is láttam magam. Szerettem volna, ha ott, előtte ver el. A tarkómat is látni szeretném, mikor a nagymama üt, amikor füle botja mögül előhúzza a mogyorógallyat, és az füttyül, füttyül, füttyül a levegőben.

Árgus halála Pénelopét rázta meg úgy igazán. Harminckilós test, de hullamerev. Három kislánnyal és a bolond anyóssal hogyan is lehetne kiszabadítani a házból? Ikerfivéréét hívja az okos eszű Pénelopé, hogy gödröt ássanak a kert végébe, riassza el Árgus vigyázó szeme a betolakodókat. Addigra már nincsenek kérők, egyedül a kitaposott ösvény emlékezteti, hogy fiatalságában milyen szép is volt.

*

Pénelopé álmaiban végtelen sok márványtojás volt: szobányi egymásra halmozott kőhideg golyó, és ő védtelenül és boldogtalanul egyre csak hajigálta azokat. Ha a harmadik lány helyett inkább lenyeled, gyomrodban talán kicsírázik, és gondoldj bele, akkor talán minden más!

A házat négyüknek építették, és a szülőknek. Van benne két fürdő, két vécé, hat szoba, két gázcsap, és délebbre a kertben egy pöce. Tavasszal a gyümölcsfákat elöntik a fullasztó virágok, és nyár végén rájuk rohad a termés. Minek kellett neked ilyen jány, fiam, akinek a kezéből kiesik a vasvella? Miért nem hoztál valaki erőstet, erőstet, mint én. Jányokat szül egyre, mert nem bírna a fiúkkal, nézz csak rá, hímez egész nap, kitartott csipkeruózsa ez.

A kertben a gyümölcsfák mellett lonc kúszik a falra. Illata szinte elszorítja a torkot, olyan édes. Augusztusban erre az illatra alszik el és ébred a család. Nyár vége van, amikor rólam már kijelentő módban lehet beszélni. Most már nem megy el, ahogy az elején mind elmentek. Nem tudni, lány leszek-e, vagy fiú. Pénelopé tiltakozik, hogy megmondják. Majd kiderül, neki mindegy. Sose mondja, de titokban fiút várt.

*

Hét évre rá egy Scania anyósülésén nézem a záróvonal kígyófonalát: tizenhét évre rá egy új őszinteség szárnyashajóján ismétlem önmagam. Ha Pénelopé a tojást választja, én most nem vagyok, cincogom hétéves kislányhangomon.

Őrangyalom, A Szakember azt mondja: Ön van, és tőlük függetlenül. Ezt jegyezze meg. Odüsszeusz pedig így felel:

*Bölcs vagy, bölcs, te külön/legkisebb/tűt ivadékom.
Nem sejtet, mi a sorsod a földön az égnek alatta!
Szárnyas lépteid emberi tisztáson ha szaladnak,
és ha tudásszomjú szemed tá-titi néz a világra,
Pénelopé, szépséges anyád arca vonása köszönhet
Vissza az arcodon, ostoba tá-titi tá-titi tá tá ---*

És még valamit arról, hogy ha tudnám, amit ő tud az idő kerekéről, ha láttam volna Akhilleusz paizsát, rögtön elcsitulna szememben a vád, és felfognám, hogy a születés ajándék. A Szakember is ilyesmiket mond, csak belátóbb. Nem erőlteti a formát.

Ekkor még apám mit sem tud arról, hogy nekiállok emlékiratainak, és tudta nélkül lemez-telenítve mutogatom a nagy bűdös Budapesten.

Göteborgnak tartunk. A kamion egy olyan békés szörnyeteg, ami bekebelez, aztán kiköp dolgokat. Svédország hideg, de képzeljem el, pálmáfat ültetnek a járdaszigetekre! Addig még fel kell szálljunk egy kompra, ott aztán egy éjszakán át az Északi-tenger hátán ringunk. Reggelire minden, minden! Terülj, terülj, asztalkám, amire csak egy kislányka vágyhat: palacsintahegyek, juharszirup gejírek, háromféle joghurt és müzlihágyók sora. Odüsszeusz

elsüllyeszt kenguruzsebében egy fehér bögrét. Este a kabinban nincs lámpaoltás, nincs takaródó, az álom amikor elnyom, akkor alszom el. Hiányzik viharos lelkű anyám, akinek a meséje mindig így fejeződik be: ...és *Árgus bánatában nem evett, nem ivott, és addig virrasztott, míg Odüsszeusz visszatérését már nem érhetette meg.*

*

Azt mondják, ha adnak, fogadd el, ha ütnek, szaladj el. De arról senki sem beszél, hogy mi a teendő, ha egyszerre csinálják a kettőt. Ha mondjuk elverik a láncon tartott kutyát, és utána friss húst tesznek elé. Ahogy arról sem esik sok szó, hogy a hülyébbek hogyan ismerjék fel a különböző tárgyakba bújtatott fegyvert. Ami tegnap még kutyakorbács volt, ma lehet mérgezett tápszer – lehet hányás miatti pofon, lehet szigorú diéta.

A tojás az tojás az tojás, mondják. A kőről nem is beszélve.

PETŐCZ ANDRÁS

I Részlet egy készülő regényből I

EGY UTAZÁS EMLÉKKÉPEI

*„A halál szobáján tompa csend ül,
hogyha rezzen, zaj kél mindenütt,
most nagy pörölye magasba lendül
és az óra üt.”*

Matthias Claudius: *A halál*
(Kosztolányi Dezső fordítása)

A TENGER UGYANOLYAN, MINT MINDIG. Pierre, az öregember nézi a hullámokat.

Egykedvűeknek, nyugodtaknak, időtleneknek tűnnek a számára.

Ahogy a parton sétál, egyfolytában csak az anyjára gondol. Arra a bizonyos utolsó képre. Ahogy beszélt az anyjával, pontosabban szólva ahogy beszélt *hozzá* néhány nappal annak halála előtt, videomessengeren.

Még mielőtt bement volna hozzá „elbúcsúzni”.

Beszélt az anyjához videomessengeren, és az anyja a videón nézett vissza őrá. Erre gondol Pierre. És arra, ahogy aztán oldalt nézett az anyja. Az ápolónőre. Aki gondozta őt.

Igen. Erre gondol Pierre, az öreg festő. Hogy ezt nem kellett volna. *Ezt sem kellett volna.* Nem kellett volna kórházban hagynia az anyját. Nem kellett volna magára hagynia ott, abban a kórházi szobában.

Valahogy ki kellett volna hozni onnan.

Sétál a parton. Kora reggel van, de már vannak néhányan, akik bemerészkednek a vízbe. A tenger nem hül le az éjszaka, lehet benne úszni, és a bátrabbak meg is próbálják.

Csak tisztos távolból nézi mindezt, könnyű tornacipő van rajta, a száraz homokban lépked, nem akarja eláztatni a lábát.

Alig van valaki a parton.

Talán ennek köszönhető, hogy egy fiatal nő, huszonéves lehet, ledobja a bikinijét, és meztelenül gázol a hullámok közé. Pierre, az öreg festő távolról nézi a fiatal nő fenekét, ahogy a hullámok birtokba veszik azt, és a melleit, ahogy elmerül a habokban. Szép. Gyönyörű látvány. Nyilván ő is tudja mindezt. Mármint a fiatal nő. Aki egy pillanatra Pierre felé néz, bizonyára érzi, hogy bámulja őt a férfi. És valószínűleg csak mosolyog mindezekon.

Pierre ekkor is az anyjára gondol.

Arra, hogy az anyja is lehetett valaha ennyire szép, valamikor.

Persze hogy lehetett. *Volt.* Nem is ez a fontos, gondolja Pierre.

Az anyja tekintete a fontos. Ahogy akkor, ott, a kórházi ágyon oldalt nézett. Oldalt, az ápolónőre, aki tartotta neki a telefont. És Pierre látta az anyja szemén, hogy fél.

Igen, ez a fontos, mondja magában Pierre.

Hogy akkor nem segített az anyjának. Nem segített, mert nem tudott neki segíteni. *Men-tegeti magát* Pierre, az öreg festő. Mert akkor így érezte. Hogy nem tud neki segíteni.

Most meg arra gondol, hogy magára hagyta az anyját.

Ott hagyta egy kórházi ágyon. Idegenekre bízta, hogy idegenek ápolják, etessék, tegyék tisztába. Hagyta, hogy reménytelennek lásson mindent. És *hogy vesztes legyen.*

Pierre, az öreg festő a homokos parton sétál. És arra gondol, hogy *ő nem.*

Ő nem így szeretné. Hogy ő másképpen szeretné.

Az anyja a kórházi ágyon feküdt. Látogatási tilalom volt, nem lehetett bemenni hozzá. A pandémia miatt.

Az ápolónő azt mondta Pierre-nek, hívja videomessengeren. És akkor ő majd odatartja a telefont az anyjához. Hogy Pierre majd így beszélhet az anyjával. És így az anyja is látja őt, a fiát.

Így is volt.

– Szia, Anya – mondta akkor Pierre az anyjának. – Szia, Anya, puszillak. Sokat gondolok rád. És minden rendben lesz. Hidd el.

És azt is mondta:

– Vigyázz magadra, Anya. Arra kérlek, hogy vigyázz magadra.

Az öreg festő, Pierre mindezt azóta is szégyelli. Ezt az ostobaságot. Azt mondani egy magatehetetlen embernek, aki valami ócska kórházi ágyon fekszik kiszolgáltatottan, hogy vigyázzon magára.

Arra gondol, hogy neki kellett volna az anyjára vigyáznia.

Ez lett volna a legkevesebb.

És ő nem vigyázott rá. Sőt, hagyta, hogy ott legyen, ott maradjon az anyja azon a kórházi ágyon. Hogy ott maradjon, egyedül. Idegenekre bízva.

És Pierre most arra gondol, hogy ő nem így akarja. Hogy másképpen szeretné befejezni.

Talán ezért is van itt, a tengerparton.

Vagy talán nem csak ezért.

Mindenesetre a hullámok között eltűnni, valami hullámsírba bekerülni, azért az egy jó megoldás. Hogy ne legyen idegeneknek kiszolgáltatva. Hogy ne kelljen hónapokat feküdni valamiféle kórházi ágyon. Hogy ne legyen semmi ilyesmi.

Az anyja tekintetét nem tudja elfelejteni. Ahogy rá nézett, és aztán ahogy félrenézett, oldalt, az ápolónőre.

Igen, gondolja újra Pierre. Látszott rajta, az anyján, hogy fél.

Hogy nem tudja, hogyan is kellene *viselkednie*.

Pierre, az öreg festő a parton sétál. *Valamiféle megoldásra volna szükség*, ezt gondolja. Mert mindezt rosszul rendezte el a Jóisten. A távozás nagyon furá. Kínos. Mindenki számára az.

Kínos a család számára, a hozzátartozók számára. És kínos annak is, akinek el kell mennie.

Valahogy jó lenne mindezt békésen megoldani.

Belezuhanni a tengerbe, például. A hullámok közé. És nem is tudni arról, hogy most vége. Valahogy előbb kikapcsolni, mint hogy eljön a vég. Valahogy korábban kilépni a valóságból, mintsem hogy a test elveszíti önnön életjeleit.

Persze minden körülmény között vereség ez az egész. Az elmenetel. Az, hogy az akaratunk ellenére el kell mennünk.

Pierre a parton sétál.

A fiatal nő most jön ki a vízből. Meztelen. Nem zavarja, hogy nézi őt a férfi, az öreg festő. A lába között semmi szőr. Teljesen csupasz. Ahogy sétál, kényelmesen, Pierre csak egy gyönyörű, meztelen hasat lát. Egy gyönyörű, meztelen női ágyékot.

Manapság, azt mondják, nem szabad ilyesmit dicsérni. Ne foglalkozzunk meztelen női ágyékokkal. Pierre még másképpen szocializálódott. Nem tudja nem megtenni, hogy dicséri mindazt, ami szép.

Nézi a meztelen ágyékot, és arra gondol, hogy ez is egyfajta öröm, sőt ez az egyetlen *igazi* öröm. És ha valamiért, ezért érdemes. Ezért érdemes élni. Gyönyörködni az emberi szépségben.

Egy ágyék szépségében.

Persze kérdés, hogy minden ágyék szép-e. Hogy minden meztelenség szép-e. Nyilvánvalóan nem. És ha nem minden ágyék mondható szépnek, akkor meg kellene vizsgálnunk, mitől is szép az egyik meztelen ágyék, és mitől is kevésbé szép a másik.

A bennünk meglevő ösztön. Az életösztön, a szerelemösztön, a szaporodásösztön. Talán ez teszi széppé a szemünkben az egyik ágyékot, és teszi kevésbé széppé a másik ágyékot.

És amikor megöregszünk. Akkor már kevésbé szép az ágyékunk. Pierre erre gondol. Az anyja ágyéka, aki ott feküdt a kórházi ágyon, az ő ágyéka nyilvánvalóan kevésbé lehetett szép. Nem szerette volna azt senki sem nézegetni.

És ha megöregszünk, akkor miért nem vagyunk már szépek? Miért nem lesz szép az ágyékunk?

Azért, mert már nem vagyunk termékenyek? Nem vagyunk alkalmasak a szaporodásra? Nem vagyunk kíváncsiak? Nem keresi senki bennünk a partnerét a jövődjö gyerekei számára?

Pierre nem tud a kérdéseire válaszolni.

Néha úgy érzi, semmit sem tud.

Semmit sem tud arról, hogy miért is úgy van minden, ahogyan éppen van.

ANNYIT SZERETETT VOLNA, HOGY MÉLTÓ LEGYEN. Méltó legyen arra a sok-sok ajándékra, amit kapott. Amit megkapott azoktól, akiket bántott is sokszor. Szóval és gondolattal és cselekedettel.

Akiket megbántott.

Konfliktusok sorozata. Ebből áll minden kapcsolat. Nincs értelme. Akkor inkább egyedül. Az sokkalta jobb. Az valóban sokkal jobb.

AZ ELSŐ ALKALOMMAL, AMIKOR PIRANBA UTAZOTT, Pierre még nem gondolt semmi ilyesmire. Arra, hogy itt akarja majd befejezni.

Sok-sok évvel ezelőtt.

Véletlenül vetődött Piranba. Akkoriban azt az országot még Jugoszláviának hívták. 1989-ben. És akkoriban még nem tudta senki, hogy már csak egy-két évig létezik majd ez a Jugoszlávia nevű ország.

Autóval ment, egyedül.

Le, Budapestről.

Úgy alakult, hogy először Koperbe jutott el, ott nézett magának tengerparti szállást, aztán valahogy mégis továbbhajtott. Izolához ért a tengerparton, és látott valami útjelzőt, amin az állt, hogy Piran *előre*. Nem tudta, mi az, hogy Piran, semmit sem tudott Piranról.

Az út mellett stoppolt egy lány.

Nyár volt, meleg. Vékony lány volt, aki stoppolt, és egyáltalán nem közönséges, hanem nagyon is úgy tűnt, hogy olyan valaki, aki ad magára.

Pierre megállt, pont annyival a lány előtt, hogy az oda tudjon sétálni az autóhoz.

Futva jött. Angolul szólalt meg, nyilván látta a rendszámon, hogy magyar az autó, amelyik megállt.

Pierre-nek már akkor is jó autója volt. Akkoriban, amikor még a Trabant meg a Lada volt a sláger a keleti blokkban, ő már Volkswagennel járt. Nem a bogárhátúval, hanem Passattal. Az akkor nagyon is jó autó volt.

– Piranba megyek – mondta a lány angolul. – Lekéstem a buszt. Muszáj időre odaérnem. Elvisz?

– Nem vagyok erre ismerős – válaszolt neki Pierre. Valóban nem volt ismerős. Csak véletlenszerűen ment arra, amerre ment.

– Nincs messze – mondta a lány. Előlgombolós, kék, mintás nyári ruha volt rajta. Látszott, hogy jó alakja van. Vékony volt, de a csípője meg a melle is arányosan telt. Fiatal volt, nem tűnt huszonnégy évesnél idősebbnek.

– Jöjjön – mondta Pierre. – Majd elmondja, mit kell tudni Piranról. Szállást keresek, szeretnék néhány napot eltölteni a tengerparton.

– Az nem lesz nehéz – mondta a lány, és mosolygott.

Ahogy beült a kocsiba, Pierre látta, hogy az előlgombolós ruha a mellénél, két gombolás között kissé szétnyílik, és ez megmutatta, hogy a lány nem visel melltartót. Telt, gömbölyű mellei voltak, feszült rajta a felső rész.

– Anna vagyok – mondta a lány. – Másodéves egyetemista, éppen túl a vizsgákon. Ljubljánában tanulok, de a szüleim Piranban laknak. Lekéstem a buszt, a legközelebbi csak három óra múlva jön, de nekem haza kell érnem. Anyukámnak van a születésnapja, nagy családi összejövetel, halálra sértődnek, ha nem vagyok ott időben.

– Nagy család? Az mit jelent? Hányan?

– Százan is összejövünk, ha úgy alakul. Az összes gyerek, unokatestvér, nagybácsi és mindenkinék a csatolt része. Ismerem a magyarokat, azok sokkal visszafogottabbak, mint mi. A magyaroknál az ilyesmi elképzelhetetlen.

– Lehet – mondta Pierre.

A festő, aki akkoriban még fiatal festőnek számított.

Tetszett neki a lány. Anna. Magában többször is megismételte a nevét. Szerette ezt a nevet. Nagyon nőiesnek érezte mindig is. Vonzotta ez a név. Ennek a névnek a viselőit valamiért többnyire vonzóknak találta.

Anna kényelmesen kinyújtotta a lábát. Láthatóan jól érezte magát.

– Szállást keres Piranban? – kérdezte. – Még nem foglalt semmilyen szobát?

– Így van. Nincs szállásom.

– Tudok egyet – mondta a lány. – A Vegova utcában, közel a tengerhez. A barátnőm lakása. Nálam van a kulcs. Olcsón odaadom. Azt mondta úgyis, hogy szerezzek egy hétre egy lakót. Hogy keressen egy kis pénzt. Megegyezünk. Piaci ár alatt megkapja. Érdekli?

Nem is volt kérdés. Pierre, a festő, az akkoriban még fiatal festő egész nap vezetett, sőt napok óta úton volt. És látni akarta a tengert. Pont egy hétre megkaphatja ezt a lakást. Nem is volt kérdés, hogy érdekli. Nagyon is érdekelte.

Anna Piran központja felé irányította Pierre-t. Szűk utcába kanyarodtak be, ott, Piran központjában, ez volt a Vegova utca. Egy háromszintes épület előtt álltak meg. Mint kiderült, itt van, a harmadik emeleten a barátnő lakása, ami Pierre-é, a festőé lehet egy hétig.

És hamarosan az is kiderült, hogy a barátnő lakása alatti lakásban lakik Anna. Vagyis egy hétig szomszédok lesznek.

– Este, ha vacsorázni akar, csak sétáljon le a partra. A parti sétányon rengeteg vendéglőt talál, mindenféle nyári, tengeri ételekkel. És sört is, meg jó szlovén borokat. Nem fog unatkozni.

Ezt még a kocsiban ülve mondta a lány. Mielőtt megálltak volna.

– Megmutatom a lakást – mondta Anna, amikor kiszállt az autóból. Szerencsére, a szűk utca ellenére, egészen jó parkolóhelyet találtak közel a házhoz.

– Itt nem szabad parkolnia, legfeljebb csak egy órát. Ide csak engedéllyel lehet behajtani – mondta a lány. – Amikor kipakolt, vigye el az autót néhány utcával odébb, ott talál majd egy nagy méretű nyitott parkolót. Oda leteheti a kocsit. Gyalog kell majd visszajönnie. De előbb megmutatom a lakást. És odaadom a kulcsokat.

Keskeny lépcsőn mentek felfelé. Anna könnyű, nyári ruhában Pierre előtt ment, két-három lépcsőfokkal mindig előtte.

Az egyik lépcsőfordulóban, ahogy meglíbbent Anna ruhájának a szoknyarésze, Pierre látta, hogy nincs a lányon bugyi. Barnás, kreolos bőre a fenekén csupaszon villant elé. Pierre megállapította magában, hogy a lánynak nagyon szép feneké van. És ahogy Anna lépdelt felfelé, még a nemi szervének, vagyis a pinájának a vonalát is megpillantotta a másodperc töredékéig.

– Itt fog lakni – nyitotta a bejárati ajtót Anna a harmadikon. – Az ára éjszakánként a szállodai ár fele. Vagy annyi sem. Egyezzünk meg 3 nyugatnémet márkában. Sokallja? Nem hiszem, hogy sok lenne. A pénzt a holnap nap kérem, egész hétre. Most sietnem kell. Köszönöm a fuvart. Holnap reggel becsöngetek. Jó így?

Pierre csak bólintott. Ez a nap jól végződik, gondolta akkor.

REKE BALÁZS

TUNING

Az egyik külvárosi benzinkútnál találkoztak. Sanyi nem sokkal tíz után gördült be a Golfal. Lekapcsolta a motort, a zene elhallgatott. Kiszállt, a pisztolyt beledugta a tankba, beakasztotta a kallantyút, hogy magától töltsön, majd a kesztyűtartóból elővett egy darab finom szarvasbőrt, és elkezdte letörölni vele az apró maszatokat, amik útközben a karosszériára ragadtak. A tankpisztoly hangos csattanással jelezte, befejeződött a töltés. Sanyi a helyére rakta, bement az üzletbe, vett egy energiatalt, kifizette a benzint, majd az épület oldalához ballagott, ahová egy nádtetővel ellátott padot raktak, leült és rágyújtott. Gyorsan szívta a cigit, közben lecsekkolta óráján az időt. Felhajtotta az energiatalt, eltaposta a csikket, de már gyújtotta is a következőt. Újra megnézte az időt, majd oldalra pillantott, a mellékutca felé. Sehol senki. Az utcalámpák fénykörében éjjeli lepkék rajzottak.

Aztán meghallotta a léptekeket. Kisvártatva feltűnt az alak is. Húszéves srác, vele egykorú. Levágódott Sanyival szemben a padra, majd megigazította a bőrkabátja gallérját, és elővett egy csomag cigarettát.

– Azt hittem, már nem is jössz – mondta Sanyi, és odalökte az öngyújtóját a srác elé. Drága Zippo öngyújtó volt, amire egy lábai közt kígyót tartó, fölrepülő sast véstek. A srác felvette, kinyitotta, hüvelykujjával rápöccintett a tűzköre, mire a kanóc lángba borult.

– Miért ne jöttem volna? – felelt lazán a srác. Megszívta a cigarettát, felizzott a parázs, vörösbe borítva az arcát. – Anyám gofrit sütött, muszáj volt bekajálnom. Különbem sem sietünk sehová. Még nem is küldték, hova kell menni.

Sanyi lehamuzta a cigijét, lábai jártak az asztal alatt.

– Ideges vagy? – kérdezte a srác.

– Nem – vont vállat Sanyi.

– Helyes – bólogatott a srác. – Fasza a verda. Meg lett küldve rendesen. Győzni fogunk. Ez gyors pénz.

– Az. Te mit tippelsz, hol lesz?

– Hát... nehéz megmondani. Múltkor a városon kívül volt, feltörték a régi ruszki laktanyát. De ott szét van repedezve a beton. Nagyon dobál. Nem túl jó hely. Van még egy ötletem, de az kicsit elvetemült.

– Mi az? – kérdezte Sanyi, s a lábai egy pillanatra megálltak az asztallap alatt.

– Az egyik lakótelepnél van egy hosszú, egyenes szakasz, ami négysávos, szóval, ha véletlenül jönne szembe valaki, még az se lenne gond. De az azért meredek. Sok ott az ember, bárki kihívhatja a zsarukat. Nem tudom, haver, majd kiderül.

Fél óra múlva beszálltak a kocsiba, és kihajtottak a benzinkútról. Sanyi vezetett, ahogy mindig, a srác az anyósülésen ült. Több nem is volt a kocsiban, a hátsókat kiszedték, hogy legyen hely a hangcuccnak, az első két ülés alá volt felcsavarozva a két nitrós palack, amiket egy kábelre erősített nyomógombbal lehetett élesíteni.

Sanyi kihajtott a kertvárosból, rálépett a gázra, közben feltekerte a hangerőt. A kalaptartóba ágyazott hangszórók felbőgtek, a basszus olyan erővel szólt,

hogyan belereztek a kocsi ablakai. Mindketten ütemesen bólogtak a zenére, és száztíz-zel hajtották át az üdülőövezeten, aztán Sanyi egy felhajtón kigördült az országútra, hogy kihúzassa a motort. Tövig nyomta a gázt, a kocsi hangosan bögött. Tíz perc után az egyik lehajtón befordultak a külvárosba.

Üzenet még mindig nem érkezett. Behajtottak a belvárosba, lassan gurultak a klubok előtt, hogy tudják nézni a csajokat, aztán leparkoltak, és bementek egy pizzériába. A pult melletti falon dartstábla lógott, benne egy nyíllal. Sanyi kihúzta, beállt a vonalhoz, hunyorított, célzott. A nyíl a tizesbe fúródott. A pultoslány annyi százalék kedvezményt adott nekik. Evés közben folyamatosan a telefont bámulták. Már mindketten befeszültek, tizenegy óra múlt, és még mindig semmi hír. Sanyi magában már lemondott az egészről. Úgy volt vele, hogy legalább megjáratták a kocsit, s ha más nem, hát beülnek egy klubba, megpróbálnak felszedni egy-két csajt, aztán hajnalban hazagurulnak. Másnap semmi dolguk, ráérnek.

A klubban a szokásos szombat esti tömeg volt. Kigyózott a sor a bárpult előtt, üvöltött a zene, és minden szám előtt bemondták, hogy éjfél után érkezik a sztárfellépő, szóval mindenki maradjon, mert hatalmas italakciók lesznek. Az összes falon egy szőke, női DJ plakátja lógott.

Sanyi üveges kólával a kezében állt a pultnál, vállával egy faoszlopnak támaszkodva, és az öngyújtójával vacakolt; a tűzkő csak szikrákat és apró füstgombolyagokat dobált, de a kanóc nem akart meggyulladni. A haverja két szőke lánnyal beszélgetett. Egyformán volt festve a hajuk, fölül platinaszőkére, alul feketére, és a srác nagyon nyomta nekik a szöveget, mert addigra már elázott az akciós italoktól. Sanyi szólongatta egy ideig, de miután nem is reagált, beleboksolt egyet a vállába. Az megfordult. Sanyi az órájára mutatott, mire a srác elővette a telefonját, ránézett, aztán megrázta a fejét, és visszafordult a lányokhoz. Sanyi idegesen lerakta a kóláját, és elindult a mosdó felé.

Ott is sor volt. Az emberek kézről kézre adták a vécéajtót. Amikor kijött valaki, a következő bement valamelyik piszoárhoz vagy az egyetlen fülkés vécébe. Bentől csipős hűgyszag terjengett, a járólapon sör, húgy és sár egyvelege kenődött szét. A falakat embermagasságig csempézték fel, fölötte olcsó, fehér diszperzittel festettek, de messziről látszott, hogy ócska munkát végeztek, a festés csikjai fényesen virítottak. A fülkés vécé még rosszabb volt. Furnérlemezből rögtönöztek rá ajtót, amit már alig tartottak a sarokpántok, a vécére nem szereltek ülökét, a fülke falait egymásba érő firkák tarkították. Sanyinak a fülke jutott, onnan állt ki egy fickó, amikor sorra került. A padlócsempét rosszul rakták le, így a sáros-hugyos lé tócsában állt éppen a vécékagyló előtti részen. Vagy tíz csikk lebegett szétázva a tetején. Sanyi terpeszbe vágta magát, hogy vászoncipője ne merüljön el. Közben a falfirkákat nézte. Értelmetlen szövegek, trágárságok, bandák jelei voltak felfirkálva, néhány telefonszám lánynevekkel.

Mikor visszaért, a két lány már elment, a haverja pedig az arcába tolta a telefont. Megérkezett az sms. Tíz percük volt odaérni, különben a dolog tárgyalanná válik. Átvágták magukat a tömegben, szinte félrelökődtek az egymásba fonódó embereket, bevágták magukat a kocsiba. Sanyi indított, és égett gumiszagot hátrahagyva megindultak.

A cím, amit kaptak, az egyik lakótelepnél volt. Behajtottak a panelok közé. Az egyik tízemeletesnél találták meg a parkolót, a garázssor mellett. Az utcalámpa kitompult, narancssárga fénye alatt három autó álldogált. Egy narancssárga, tuningolt Suzuki Swift, aminek az oldalára lángokat matricáztak, egy BMW, ami kívülről gyárinak látszott, és egy Lada, amin már csak a kaszni volt eredeti. A gazdáik a kocsik motorházán ültek. A Suzuki sofőrje

huszonévesnek látszott, tejfelszőke, tarajba zselézett hajú kölyök, fehér-fekete mintás motorosdzsekiben, a Ladán az a harmincas fickó ült, akitől az sms-t kapták. Az inggallérja alól előbukkant nyaktetoválása. A BMW-t egy fiatal, szőke lány vezette, aki tetőtől talpig farmerbe öltözött, hófehér deszkás cipője világított a sötétben.

Sanyi leállította a motort, kiszálltak, és odamentek hozzájuk.

Pár perc múlva a kijelölt indulási ponton állt a két autó. A négysávos részen egy zebra mögé sorakoztak fel. Sanyi a Golfjával az útpadka felőli sávban állt, a szőke srác a Suzukival a belsőben. Mögöttük a BMW a padka mellé lehúzódva, járó motorral. Sanyi haverja meg a másik fickó már korábban beültek a Ladába, és előrementek. Náluk volt mindkét fél pénze, nehogy valakinek valami ostobaság jusson az eszébe.

A távolban pontoknak tűntek az utcalámpák, de valahol a célnál ott állt a Lada, benne a pénzzel. A lány a BMW-ben üldögélt, térdeit a kormányra nyomta fel, és nyugodtan cigizett. Ahogy Sanyi belenézett a visszapillantóba, csak azt látta, ahogy a kéz kinyúl az ablakon, és lehamuzza a cigarettát. Ettől még feszültebb lett, nem értette, hogy mire várnak még. Lenyúlt az ülések alá, és kinyitotta a két nitrós palack csapját, majd felhúzta a barna, bőr sofőrkesztyűjét, és a kormányt szorongatta. A kesztyű új volt, ütemesen recsegett a bőr minden szorításnál. Oldalra pillantott. A szőke srác őt nézte, majd felcsavarta a hangerőt úgy, hogy a zene dübörgése elnyomta a három járó motor bűgását.

Kisvártatva a lány kiszállt a kocsiból, becsapta az ajtót, az aszfalra pöckölte a csikket, és a két kocsi elé állt, úgy, hogy tőlük csak pár méterre, pontosan középen legyen. A telefonját a farzsebébe csúsztatta. Sanyi rámarkolt a kormányra, lehalkította a zenét, szíve a torkában kalapált. A Suzukiban ugyanúgy dübörgött tovább a mélynyomó. Mögöttük és előttük üres volt az út. Egy lélek sem járt már sehhol a környéken.

A lány először a szőke sráca mutatott, az bólintott, és üresben felbőgte a motort, aztán Sanyira mutatott, aki ugyanígy tett, majd a lány magasba emelte mindkét kezét. Sanyi ekkor már olyan erővel szorította a kormányt, hogy a vér kiszaladt a kezéből. A lány várt pár másodpercig, majd egyszerre lefelé lendítette mindkét kezét, és guggolásban várta meg, amíg a két kocsi füstölgő kerekekkel elzúg mellette. Utánuk nézett, felkelt, elmosolyodott, a BMW-hez futott, beugrott, és már száguldott is, pár száz méterrel mögöttük.

Sanyi veszettül taposta a gázt, gyorsan váltott felfelé. Átszáguldottak az első zebrán. Még kettő volt hátra a célíg. Fej fej mellett haladtak. A következő zebránál Sanyi átnézett a srác autójába. Az is ránézett. Most úgy érezte, hogy orrhossznyival a Suzuki előtt van, most kell egy kicsit adni neki, rögtön az utolsó zebra után, onnan már a befutó van. Egy löket nitró a motorba, és nincs, aki megelőzhetné. Sanyi már a zsebében érezte a pénzt. Lenyúlt, kézbe vette a kábelre erősített nyomógombot, és várt. Oldalra sandított. A Suzuki már félkocsinyival volt mögötte.

A csapódás hangos volt, Sanyi csak ennyit érzékelt belőle. Az autója pördült egyet, és keresztbe állt az úton. A Suzuki elhúzott mellette, vészfékezett, majd újraindított, és továbbhajtott.

Sanyi autójának a szélvédője keresztben elrepedt, és a nagy, középen végigfutó repedésből több kisebb, vízérszerű szál futott ki. Valami csordogált lefelé a szélvédőn, megtörve és sokfelé szétszaladva a repedések görbéi mentén. Sanyi belenézett a tükörbe. Az aszfalton kicsavarodott test hevert, mellette egy alakját veszített bicikli, aminek elgörbült kereke töredezetten forgott a tengelye körül.

A lány a BMW-vel ekkor ért oda. Lassított, kinézett az ablakon, majd nagy gázt adott, és pár pillanat múlva már csak a lámpája vöröse látszott a távolban.

Sanyi nem tudta eldönteni, hogy jár-e a motor, vagy sem. Tompa zúgás volt körülötte a világ. Levette a gyújtást, majd újra ráadta, sebességbe rakta az autót, és csikorgó kerekekkel elhúzott.

A célzónát már nem jelölte semmi, a Lada is kereket oldott. Sanyi tekintete a környéket pásztázta, hátha meglátja a haverját, hátha megvárta. Hátha segít neki valaki. Üres volt az út, csak a környék tízezernyi panelablaka meredt rá. Lassan csorgott, amíg ki nem ért a lakótelepről.

A város határában rálépett a gázra. Gyorsított, amíg csak tudott. Közben az ablakmosóval próbálta lecsapatni a szélvédőről a vért, amit előtte a lapátok egyenletesen szétkentek. Sokára tisztult meg a repedt üveg. Az ablakmosó folyadék erős, citromos szaga lassan betöltötte a kocsى belsejét.

PAPP-SEBŐK **ATTILA**

(VÁRHATÓ LÁTOGATÁS A SZENT ANNA-TÓNÁL)

aki eleget tesz, nem hiszi, hogy erősebb
a kényszerítő-fenyítő szeleknél, a táj
fáradt, elalvó gyermekarc, ahonnan
nézem, lefele, a völgy más, mint amire
emlékeztem,

mi lesz, ha visszamegyek, egy, három,
öt év múlva, és semmit nem találok
abból, amit hálóimmal elejtettem,
és csak állni fogok, telítve a fenyők
tűlevélhangjával,

a föld megszívja magát, a fények élezettek,
mintha nem akarnák, hogy lent legyenek,
közel a gyökerek elárult halmaihoz, és
talpammal gyúrjam a laza partot, alakítva
a helyszín formáin,

a fák meghajlanak, ritkuló lombjuk alatt
zöld szálkák és súlytalan levelek gyűlnek,
hasonlóan hozzám nem tudják, pontosan hova
tartoznak, a sziklafal magas peremén
vissza kell fordulnom.

(A TÁVOZÓ FÉNYBEN)

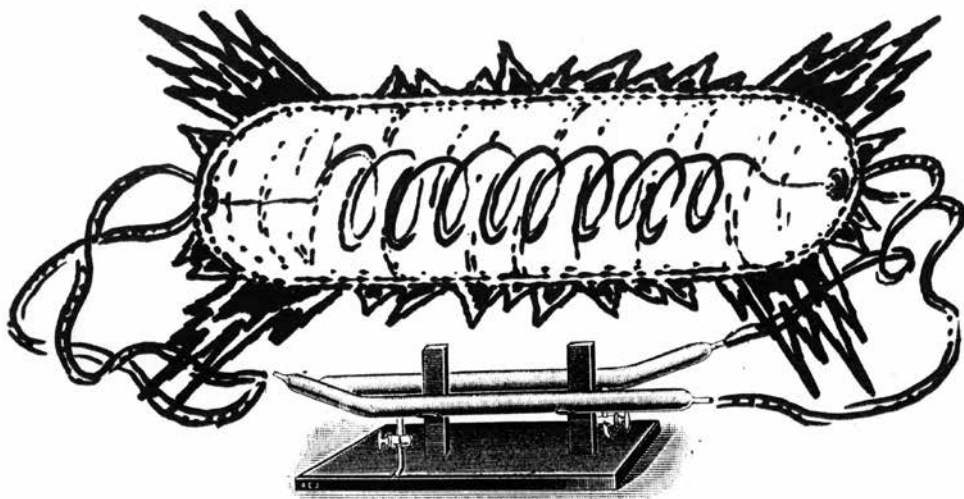
kint álltam a kertben, a harkály csőrével
ütögette a törzset, aznap alig érintkeztem
valakivel, a szennyvízgödör mellől
figyeltem a leszakadt ágak fekvését, ahogy
egyik a másikon nagy nyugalommal pihent.
változnak az idők, állapítottam meg, onnan,
ahol álltam, beláttam nagyanyám szobájába,
tíz évvel ezelőtt fejvesztve rohant volna ki,
nehogy beleesek a gödörbe, most jóval
azután is kint maradhattam, hogy Berény
fölül eltűnt a nap, és a fényben meglelt
biztonság feloldódott a langyos estében.
attól tartottam, hogy be kell rohannom,
ki kell rohannom, nézni, merre igyekszik,
és közben azt felejtettem el, hogy még
hetvenévesen is hihetetlen lendülettel
járta a világot. mire visszanéztem a fára,
a madár mozdulatlanul pihent a távozó
fényben, nagyanyám odabent pedig
mintha nagyobb erőre kapott volna.

(HALOTTAK NAPJA)

Delnén, kint a mezőn, van egy ősi temető
egy Árpád-kori templom mellett, oda temették
üknagyapámat, miután egy lezüllött gazda
lelővette a szolgájával, dédnagyanyám
egy hónapos csecsemő volt, ha gyors
fejszámolást végzek, háromszázszor többet
lehettem volna az apámmal, ha ő is így
akarja, persze végül nem így alakult,
minden más azonban, a számolás, a logika
egészen helytálló, még ha neheztelek is rá,
valahányszor eszembe jut, tudom, hogy él,
nem lövik szögekkel holtra, mint ükapámat,
akinek ovális keretbe foglalt képe mutatja
zászlót tartó alakját, és bár nem láthattam,
őrzöm a puska képét a fejemben,
csak a büntudatom képtelenség, hogy nem
lehettem ott, nem akadályozhattam meg,
ami akkor vele történt.

(SZÉLCSENDES)

Nagyvárad után egyedül maradtam a fülkében,
és a völgy úgy mutatta magát, mint soha máskor.
tartott a kíváncsiskodóktól, de bennem, meglepő
módon, megbízott. némelyik hegy beszédesebb,
mint az őseim, jöttem rá a suhanó telet fürkészve,
a táj sárgát mutatott, kéket, sárbarnát, megmaradt
az a hasadék is, középtájon egy sziklafalon,
jókor tekintettem ki, ott volt, ahova bebújhatnék
veled, és beszélhetnénk: végső soron elfogadható,
hogym emléktárggyá lettünk egymásnak, semmi
értelme kiáltani, szavakkal verni a sziklákat,
melyeket magunkban hordunk. a Kis-Szamosnál
egykor úgy gondoltam, lehetünk olyan nyugodtak,
mint a víz szélcsendes napokon. és apám azóta is,
hogym elmeséltem, hűen hallgat.

**FECSKE
CSABA****ÖLÉBE VESZ**

egyszer majd közel jön az is
ami most még távol
felőtt lesz gyermeked amint
megjön iskolából

megérkezik a tél is és
behavazza hajad
tükörbe nézel nem hiszed
hogyan akit látsz te vagy

amikor közelünkbe ér
minden megváltozik
előtűnnek a ráncai
kiadja titkait

végül megtörténik ami
ma még hihetetlen
hosszú fárasztó út után
ölébe vesz Isten

VENDÉG

halni tanultam
egész életemben
ahelyett hogy élni
tanultam volna
mintha egy idegen
élősködne bennem
hogyan amim csak van
durván elorozza
az élet megtűrt
vendége voltam
aki jól tudja hogy
a helye hol van
aki nem kér ugyan
de mindent elfogad
és az illendőnél
tovább nem marad
leszedik utána
gyorsan az asztalt
sajnos a gazda tovább
már nem marasztalt
pedig jó lett volna
még itt jó nagyon
hiszen maradt még
bőven az asztalon

**TURCZI
ISTVÁN**

KORÁN SÖTÉTEDIK

Séta TGM-mel

Bizonyos játékok sohasem érnek véget.
Mondok valamit, ő is mond valamit;
egymásba kapaszkodó leheletkarikák.
Már üres a park, köd ette domboldal,
felhőpáncél. Mozgás csak átellenben,
a kutyafuttatón. A villanypóznán varjak
pofáznak. Átfúj rajtunk az idő.
Ki ez az ember ebben a fejben?
Nem néz fel, összeszorított szájjal
követi a lábait. Néha felmordul, legyint,
elrúg egy kavicsot, szemüveget igazít.
Tócsákba gyűlik a sok harag.
„Amit akarnak, azt tesznek velünk.”
Kattogás a középfülben, megyünk tovább.
Nem tesszük félre kétségeinket.
Lassan felmorzsolódik a csend is,
jussáért jött a januári szél.
Az ég ólomtakarója alatt
összebb húzódnak a dombok.
A városra füst nehezül.
Korán sötétedik.

**P. NAGY
ISTVÁN**

ASZTAL, KÉT SZÉK

Benedek Szabolcsnak

Malom utca 4.,
hetedik emelet.
Háttal ülsz az
erkélyre nyíló ablaknak,
késő délután,
megvilágít az üvegen át
rézsút bevágó fény,

kinn a kötélén
száradó ruhák, félig
elfedik a kilátást,
a nagy kerek asztal tele
könyvekkel, ezeket
mind *feltétlenül* el kell
olvasnod,

naná, és még ezt is,
meg ezt is,
emezt is,
alap,
na de
várj csak,
mindjárt hozom,
ha megtalálom
ebben a nagy
felfordulásban.
Beszélek,
beszélek,
be nem áll a szám,
közben figyellek,
követsz-e,
az az érzésem,
a füled elnyeli
a hangomat, és
nemcsak a szavaiddal,
de egész testeddel
válaszolsz,
a széken hátra- meg
előre-
döntve magad,
igen,
nem,
igen,
nem,
előre-
hátra,
úristen, csak ki ne
törjön a lába,
aggodalmaskodom
magamban, igazán
sajnálom, ha baja
esne, a párjával együtt

ez volt az első
közös újvidéki
szerzeményünk, magunkkal
együtt menekítettük ki
a háborúba ájult
Szerbiából,
szinte az ostromgyűrűből,
a hazából a honba,
de szerencsére
erős szék ez,
tömör tölgy, nagyobb
súlyoktól sem
roskadna össze, de
nem ám, nyugtatom
magam, egyre
újabb és újabb
könyveket pakolva
a nagy kerek
(szintén újvidéki) asztalra.
Malom utca 4.,
hetedik emelet.
Kerek asztal, két szék,
könyvek szanaszét.
Nemrég óta tanítok
a Vargában, azaz
csak *tanítanék,*
mert nem tudom még,
hogyan is kellene.
Mindennap éjfélig,
éjfél utánig készülök a
másnapra,
írom az óravázlatokat,
egyre szaporodnak
a papírlapok, telnek
a füzetek, álmomban
hexameterekben beszélek,
Berzsenyivel és Csokonaival
birkózom, jegyzetek kása-
hegyén próbálom átfúrni

magam, szinte belefúlok
a betűtengerbe,
próbálok partra evickélni,
megkapaszkodni, de
nem tudom megvetni
a lábam, újra és újra
visszacsúszok, beleragadok
az iszapba...
Ma már tudom,
barátom,
nem a Vargában
lettem tanárrá,
hanem akkor és
ott, rád és
a billegő szék
lábára figyelve.

Hogy ennek már
harminc éve?
És te már ötven?
Hagyjuk az éveket.
Hogy azon
a bizonyos napon
megszülettél,
Budapesten
szolnokinak,
csak az számít.
Azóta az asztalt
elajándékoztuk.
De a szék még
megvan.
Az a szék még
meg.

KÜRTI LÁSZLÓ

FOGTÖMÉS

korán fekszem, munkás hétköznapiak.
a tanmeneteket leadtam, tanári
szerepem a legnagyobb színházi munka.
szeptember. deszkák recsegnek,
akár az ég, atombiztos mondatok.
légyölő galócák ernyői alatt megújult
érettségi tételek, bankettek, angyalok
régmúlt szédületében, mint távoli vendég,
hallgatok. lócákba vésve megannyi szív,
név, kivakarhatatlan emlék.

most meg a napi penzumot mondja
a tévé, unom az egészet, a háborús
híreket, az emelkedő rezsiköltségek
terhét, kibeszélhetetlen fenyegetését
a télnek. a vírus újabb hullámát,
ausztrál erdőtüzeket, inflációt, a soha véget
nem érő New York-i túsziámat. vissza-
vagyom a bankettek fénykörébe, báli ruhák,
flitterek, gyöngyök, karcsú nyakak illatos
parfümködébe. visszavagyom a tavaszi
suttogásba, félbeszakadt mondatok
délutánjába, ifjúságot kortyolni egészen,
mentás limonádék önfeledtségében.

ehelyett mégis egy könyvet lapozgatok az ágyon,
lánglelkű költő írta. nincs benne semmi rím,
semmi feltűnés, olvasni sem vágyom,
de a vers a próbát, a szerkesztő-kritikusét
még este kilenckor is kiállja. némi béke
a rendetlennek tűnő, elsötétült szobában.
szerveim bomlanak észrevétlen, ki-kihagyó
szívemmel, zsírosodó májjal, a vesék zubogó
tisztánlátásával a másik oldalamba fekszem.

zsibbad a bal karom, rád gondolok, akit
szerettem indulattal, dühvel és nagyon.
rád, akivel együtt voltunk fiatalok,
akivel hős voltam én is, sérthetetlen
és mindent átható. mostanra pedig
fájnak a térdeim. de fél liter bor
talán még segít, hogy hajnalig kibírjam,
hogyan hasson valami, pár órás altató.

a 3D-s CT jut eszembe, a délután,
ahogy a gép jár a fejem körül, ahogy kiderül
a gyulladás, s hogy a fogak magja érintett-e,
gyökérkezeltetni kell, vagy lehet-e mindjárt
gumóssá egészíteni a csorbult csonkot
– szaporodhat az idegen anyag.
mint őrlőfogak, az idő, negyvenhat év,
bár alig érzem napközben tehernek, egyre
csak koptat és darál.

s volt szerelmek éjszakai hadjáratát,
számonkérőn és vadul, ki érti az álmok
integrálszámítását? átizzadva inget,
lelki békét, nem siettetnék semmit,
nem kívánom az élet, sem az éjszaka
végét, de már megint fél négy, már nem alszom
vissza. itt maradtam veletek: jóvátételhez
túl hosszú a lista, de hidd csak el: észben tartom.
tartanám magam, de koptat számolatlan mérgem,
éjszakám, nappalom. összeszorítom fogam.
szemembe süt a hold a függöny nélküli ablakon.

SZÉLESI SÁNDOR

A KÉPZELETBELI BARÁT

Ma eladtam a képzeletbeli barátomat az eBayen. Nem kaptam sokat érte, de nem is az volt a célom, hogy pénzt keressék, hanem egész egyszerűen meg akartam szabadulni tőle. Régóta velem volt, és anyám szerint is tennem kellett vele valamit. De a pszichológus is, akihez járok, minden héten azt sulykolta, hogy rég nem szabadna mellettem lennie. Úgy mondta ezt, mintha én tehetnék róla, hogy még mindig itt van.

Szóval eladtam az eBayen. Az ötlet Mathistól származik, ő már lassan három éve minden összekukázott vackot felpakolgat oda, és elég szépen keres belőle. Elsőre hülyeségnek tűnt, de aztán Henrik azt mondta, hogy gondoljam át! Mit veszíthetek? Legfeljebb senki nem viszi el. Persze az egészet úgy kellett csinálnom, hogy Seppe ne tudja meg. Seppe az én képzeletbeli barátom. Különös módon ez árulásnak tűnt. Nem azért, mintha létezőnek fogadtam volna el, pontosan tudtam, hogy Seppe nem létezik, de mégis mintha elárultam volna az előző nyolc évemet.

Egyébiránt tényleg régóta volt velem. Ha jól emlékszem, valamikor hétéves korom tájékán jelent meg, azaz most már hosszabb időt töltöttünk el együtt, mint amilyen hosszú időt éltem nélküle. Állítólag szükségem volt rá, azért tűnt fel, illetve hát azért találtam ki magamnak. Apám elköltözésekor sok minden megváltozott, anyám egyedül maradt, az én életem viszont kibővült Seppével. Így utólag visszatekintve nem tudom, miben segített, de az biztos, hogy sokkal jobban éreztem magam mellette, mint anyám mellett. Többet játszottunk mi ketten, többet beszélgettünk, lényegesen több közös volt bennünk. Anyám elfogadta Seppe létezését, amivel megkönnyítette a helyzetemet. Apám nem is tudott róla. Apám Nantes-ba költözött, és félévente egyszer ha láttam.

Az iskolában persze nem beszéltem róla. Senkinek semmi köze nem volt hozzá, hogy van egy láthatatlan barátom. Azt hiszem, az első egy-két évben Seppe sokkal

közelebb állt hozzám, mint bárki más. Valamikor tízéves korom körül láttam anyát először aggódni miatt. Leültetett az ebédlőasztalhoz, és megpróbált a lelkemre beszélni, hogy Ethan, így meg úgy, elég lesz már ebből... Megnyugtattam, hogy pontosan tudom, Seppe nem létezik, csupán egy képzeletbeli barát, akivel megosztom a gondjaimat. Akkor már volt igazi barátom az iskolában, Olivernek hívták, bár ki tudja, nevezhetem-e barátnak, hiszen ma már az arcára sem emlékszem. Tíz- vagy tizenegy éves lehettem, amikor ő is elköltözött Amiens-ből a családjával, előbb Brüsszelbe, majd Amszterdamba. Kicsit még csetelgettünk, küldtünk képeket, videókat egymásnak, aztán egyszer csak minden elmaradt.

De azt hiszem, beszélnem kéne Seppéről, mert végül is most róla van szó. Egy évvel idősebb nálam, ami most már nem olyan sok, de hétévesen komoly különbségnek tűnt. Mindig felnéztem rá, mindenre volt válasza, mindent meg tudott oldani. Nem akadt olyan problémám, amire ne lettek volna jó tanácsai. Egyébként meg egy nyúlánk, vékony, barna szemű, fekete, göndör hajú fiú volt, akinek állandó mosoly ült a szája sarkában. Mostanára kicsit megkomolyodott, akárcsak én, és egyre többet nyaggat teljesen felesleges dolgokért. De persze nem ezért akartam megszabadulni tőle. A végén úgy éreztem, hogy már inkább visszahúz.

Emlékszem, az első probléma biciklizéskor került elő. Amikor anyám megtudta, hogy van egy képzeletbeli barátom, és el kellett mennünk valahová, lazán engedte, hogy Seppe beszálljon a kocsinkba. Hagyta, hogy kinyissam neki az ajtót, aztán hagyta, hogy becsukjam utána. Biciklizéskor azonban sehogy sem tudtuk eldönteni, miként lesz jó. Én arra gondoltam, Seppének kölcsönkérünk majd egy biciklit, de anyám rámutatott, hogy ha van is egy biciklink, a képzeletbeli barátom nem tudja megmarkolni a kormányt és nem tudja taposni a pedált. Seppe felajánlotta, hogy fut mellettem az út egészén, de ezt nem hagyhattam, mire ő határozottan leszögezte, hogy bírni fogja, ne féltsem, végig ott fog loholni mellettem. Mint egy kutya. Én makacskodtam, semmiféleképpen sem akartam, mert úgy éreztem, ezzel én hagynám magára őt. Végül annyiban maradtunk, hogy felül mögém a bicikli csomagtartójára, súlya amúgy sincs, átfogja a derekamat, így biztos nem fog leesni. A későbbiek során ebben a felállásban... illetve felülésben maradtunk. Én tekertem a bicajt, és kormányoztam, míg Seppe a derekamba kapaszkodva nézte a tájat, és kommentálta vagy az autósokat, vagy a gyalogosokat. Vicces volt.

Mostanság is a biciklizéssel van baj, már kényelmetlenül érzi magát mögöttem, nem akar belém kapaszkodni. Legutóbb a megegyezésünk ellenére leugrott mögülem és végig futott mellettem. Én nem szóltam egy szót sem, ő meg – úgy láttam – élvezte a szabadságot. Ekkor jöttem rá, hogy nekünk már nincs mit keresnünk egymás mellett. Este leültünk megbeszélni a dolgot. Én azt mondtam neki, hogy elengedem, ő azonban nem akart menni. Azt mondta, hogy nem tud mit kezdeni nélkülem, neki nincs élete rajtam kívül. És akkor olyan történt, amire nem is emlékszem az elmúlt nyolc évből: összevesztünk. Egy összeveszés persze még nem a világ vége, de jelezte, hogy tennem kell valamit, ne jöjjön el a világvége. Felnőttem, felnőttünk. Ekkor szólt bele a dolgokba Mathis, Henrik, meg jött a többi. Feltettem az eBayre Seppét, és megdöbbenő gyorsasággal elvitték. Ha van időm egy kicsit gondolkodni, talán leveszem. Mert azért nem voltam biztos benne, hogy tisztességes az, amit a képzeletbeli barátommal teszek. De aztán már nem maradt időm semmire.

És ekkor lett minden igazán nehéz. Hogy mondom el Seppének, hogy egyszerűen eladtam? Vajon hogy reagál rá? És hogyan kerül el az új barátjához? Személyesen nem tudnak

eljönni érte, ímélen meg mégsem küldhetek el egy képzeletbeli barátot, ahogyan nem küldöd el a tényleges barátodat sem ímélen sehova.

*

Vettem egy képzeletbeli barátot az eBayen. Mindig is szerettem azokat a történeteket, ahol a fiúnak volt egy képzeletbeli barátja vagy valaki, akit rejtegetnie kellett, mondjuk egy úrlény. Izgalmas, ha egy ekkora titkod van, és teljesen jó, hogy csak a tied. Olyan kalandjaitok lehetnek, amikbe nem szól bele senki, nem tartozik senkire. Jobb, mint egy testvér vagy egy kutya. A testvérnél azért, mert egy testvér igazából nem is hozzád tartozik, a kutyánál meg azért, mert egy képzeletbeli barát mégiscsak önálló, és bár jó nagy felelősséget ró rád, értelmesebben el lehet vele tölteni az időt. És nem nyalogatja a kezed. Ez sokat számít: nem nyalogatja a kezed. Én napjában vagy százszor kezet mosok, lényegében minden után, amit a szobámon kívül megérintek. Nem szeretem, ha ragacsos vagy koszos vagyok.

Amúgy legót gyűjtök. Remek csomagokat lehet összevásárolni az eBayen, sokan megunták, vagy már nem tudják hova tenni, és ömlesztve kiszórják. Imádok legózni, és mindenfélét összerakni belőle, anyu szerint művész leszek, apu szerint építész, apai nagyanyám szerint valami bajom van, és különféle betűbetegségeket emleget, a nagyapám viszont úgy tartja, hogy meg se érem a felnőttkort, ha nem megyek ki naponta legalább két órát levegőre. Mindenki akar velem kezdeni valamit, csak én nem akarok. Jó nekem így. Aztán egy francia fiú feltett az eBayre egy képzeletbeli barátot, és rögtön tudtam, hogy ez nekem szól. Anyuékat nem fogja megnyugtatni, de én kicsit normálisabbnak fogom érezni magam tőle. Bár lehet, hogy nem mondom el nekik, mert ha nem tudnak róla, akkor nem idegeskednek. És persze akkor lesz teljes a titok.

Egyébként a francia fiú nem is kért érte sokat. Gyorsan lecsaptam rá, megegyeztünk, csak egy kis időt kért, míg közli a barátjával, hogy máshová kell költöznie. És persze azt mondta, azt is ki kell találnia, hogyan költöztesse át, mert hiába képzeletbeli az a barát, nem lehet átküldeni interneten. Én azért szerettem volna tudni, hogy hogyan néz ki, de értelemszerűen fénykép nem volt róla, erre Ethan megpróbálta lerajzolni, a rajz azonban borzasztóan sikerült. Én azért reménykedem, hogy felismerem majd, ám ha mégsem, akkor majd ő felismer engem, ha ideért. Annyit tudok, hogy négy évvel idősebb nálam és legalább egy fejjel magasabb. És senki más számára nem látszik.

Aztán kiderült, hogy a srác át fog bicajozni hozzám, Ethan megírta, hogy látta kerékpárra pattanni, és ismeri, tuti nem fog átszállni másra, szóval azzal érkezik majd. Megnéztem a Google térképén, Amiens-től Budapestig ezeröttszáz kilométer a távolság. Kis időbe beletelik, de előbb-utóbb ideér. Nem tudom, mennyit bír egy ember kerékpározni egy huzamban, ahogy azt sem, képzeletbeli barátoknak szükségük van-e alváásra vagy evésre, szóval fogalmam sincs, hogy mennyit kell várnom rá. Vagy hogy egyáltalán kibírom-e addig. Mert mióta megvettem, egyre izgatottabb vagyok, szeretném magam mellett tudni. Remélem, szeret legózni, és lesznek közös témáink. Ha nem tudna magyarul, majd angolul beszélgetünk meg mutogatunk, de mivel egy képzeletbeli barát csak az ember fejében létezik, a fejemben viszont magyarul gondolkodom, szerintem nem lesz probléma a nyelvel.

Az jutott eszembe, hogy ha ennyire szeret tekerni, talán nekem is kellene egy bicaj. Apu próbált tanítani pár éve, de folyton elestem, így aztán feladtuk, én is, és ő is. Lehet, újra meg kellene próbálnom. A régi bicaj még megvan valahol a sufniban, azt hiszem. Állítható az

ülése, és akkor jó lesz, végül is nem nőttem sokat. Nagypapa szerint a legó miatt. A huszadik kerületben lakunk, annak is a szélén, átlagosan két autó megy el egy nap a házuk előtt, lehet, szólok apunak, hogy menjünk ki, tegyünk egy próbát az utcán. Szerintem apa örülni fog, de nem fogom elárulni neki, hogy egy képzeletbeli barát érkezésére készülök. Eldöntöttem. Sem neki, sem senki másnak.

*

Mit tehet egy ismeretlen helyen az, aki sehonnan nem jön és sehova nem tartozik? Az előző barátom megszabadult tőlem, az új barátomban még nem merek bízni. Nem tűnik rossz fiúnak, de teljesen új életet kezdeni egy ismeretlen országban, ismeretlen földön, még egy képzeletbeli srácnak sem könnyű.

Nem volt egyébként Amiens-ben nagy búcsúzás, sírás-rívás, ahogy egymás ölelgetése se. Ethan egész egyszerűen közölte velem, hogy én egy másik, magyar srácnak leszek a barátja, neki kell a támogatás. Aztán kitérte előttem az ajtót, és intett, hogy menjek, keressek egy vonatot, buszt vagy repülőt. Bármelyik jó, hiszen senki nem lát. Nem tudom, mennyi ideig álltam, míg végül a lábam megmozdult, és némán kísértáltam az ajtón. Nem emlékszem, hogy visszanéztem volna, egyszerre volt bennem értetlenség és valamiféle fura megbánás, hogy nyilván én rontottam el valamit. Egyedül maradtam, és bár nem éreztem magányosnak magam, ekkor döbbsentem rá, hogy az elmúlt nyolc évben mindvégig magányos voltam. Persze, állandóan együtt lógtunk Ethannel, de ha ő nem szólhatott hozzám, mert iskolában voltunk, vagy aludt, akkor nálam magányosabb lényt nem lehetett találni a földön. Különben pedig nem akarok panaszkodni, ez a nyolc év csodálatosan telt. A legjobban a közös bicajozásokat szerettem.

Talán ezért is döntöttem úgy, hogy bicajjal indulok el Budapestre. A korábbi években mindig Ethan mögött ültem, hátulról belekapaszkodva. Élveztem, nem akartam rajta változtatni, bár sejtettem, hogy bármikor kitalálhatnék magamnak egy Ethanéhez hasonló biciklit. Ezt később sem tettem meg, amikor már kínos volt így tekerni. Nem akartam Ethan tudtára adni, hogy a kezdet kezdetétől másképpen is lehetett volna. Ám ez már a múlt. Kijutva az utcára, egész egyszerűen elképzelttem egy kék bicajt, egy országútra való Cannondale-csodát, amilyen Ethannek sosem lesz, mert a szülei nem áldoznának ennyit egy kétkerekűre. Tudtam, hogy néz az ablakból, és mindent lát, s bevallom, éreztem némi elégedettséget, amit azóta szégyellek.

A biciklizés Európán át egyébként nem volt olyan rossz, a képzeletbeli biciklik nagy előnye, hogy nem romlanak el, és bármikor el tudok képzelni rájuk elektromos meghajtást, ha túl meredek lenne a hegyoldal, amelyre felfelé kell tekernem. De egyébiránt jó a kondim és az állóképességem is, szóval mindössze egyszer került rá sor, miután átléptem Németországba Saarbrücken után. Ezzel együtt kitérult előttem a világ, láttam hegyeket és völgyeket, nagyvárosokat és kis falvakat. Legelő teheneket és erdőirtásokat, sportkocsikat és traktorokat, pirosposztag parasztokat és fiatalokat, amint nappal iskolába vagy este buliba tartanak. Sosem hittem volna, hogy ilyen színes és tágas helyen élünk. Mennyi minden van, amit nem fedeztem, amit nem fedezhettem fel képzeletbeli barátként! Persze néztünk tévét meg lapozgattunk újságokat, de ez korántsem ugyanaz. Ethan szülei nem voltak azok a kirándulós fajták, néha kiruccantunk Párizsba vagy az óceánhoz, messzebbre azonban nem mentünk.

Megtettem az utat, csaknem ezerötyszáz kilométert, és teljesen egyedül. Átfutott a fejem, hogy máshová megyek, ám egy képzeletbeli barát lényegéhez hozzátartozik a barátság, és ha megtagadom a lényegem, akkor ki vagyok én? És az is fontos, hogy legalább egy ember lásson az életben.

Ezt egyébként nem Ethanért, hanem ezért a másik fiúért vállaltam be. Már egy ideje itt vagyok, és figyelem új barátomat. Kített a szobája falára egy feliratot, különálló betűkből felfűzve: „Üdvözöllek új otthonodban, Szepi!” Szóval Seppéből Szepi lettem. Nem olyan rossz srác, nézem, és az állandó kézmosásaival együtt is szimpatikus. Majd ellegóztatunk mi ketten, amíg fel nem nővünk. Akkor aztán talán a magam ura lehetek, és felfedezhetem a világot egyedül.

De erre még ráérek. Most ideje előlépnem az árnyékból, és megmutatnom magam.

FINTA ÉVA

HUSZONEGYEDIK SZÁZADI LÁNYOK

Menyétke, menyétke a karján.
Leonardo ifjú leánya
a huszonegyedik században így boldogítja magát,
a hermelint menyétre váltva,
kit sétáltat, becéz türelmesen
a sportos nadrágba bújt leányka.

Egy másik kutyával lép az utca kövére,
a pórázát szorítja, mint menyasszonyi csokrot.
Lépked, meg-megfut, ahogy az ebe –
a póráz kényszere alatt
mindketten foglyok.

Ki hinné el, hogy ez a szeretet,
hogy ebben lakik a világbéke,
az ilyen pillanatképekben az idill?
Kis parkok elkoszolt gyepén,
kutyasétáltatók márványszobrai közt:
ki kíváncozna ebbe a képbe?

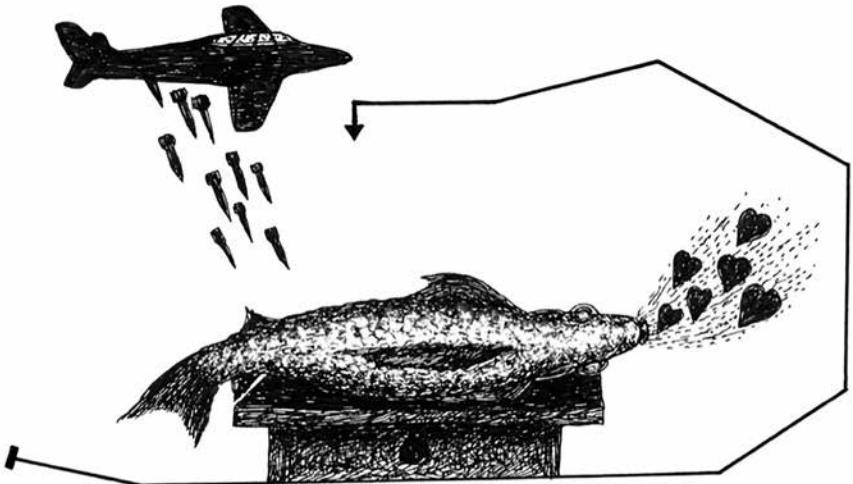
Huszonegyedik századi lányok,
páratlanul pártában, alkalmian
minden szerelmi összevegyülésben,
minden játékban, a gyöngye reményben,
másnap sötéten, eltévedt szemekkel.

Mire ez az egész, gyomrot kiűrtő egyveleg,
mire a senkinek sem kell reggel, az éber,
a hófehér ébredés, melyben nem csak a tárgyak szennyesek,
s a lesikált bőrön az ujjak nyomai: ibolyafényben kéklenek.
Eltűnnek az esték, az éjszakák,
csak a menyétke tapad a lányka nyakára.
Milyen fojtogató ez a kép,
milyen árvák ők ketten, s a többi is mind:
milyen árva.

Kis menyétkék jönnek a világra,
kis ebek, kicsi macskaporontyok.
Milyen cukik és elbűvölőek mind,
egy kis valamik és nem csecsemők,
kikért a leány csecse nőtt.
Nem azok, nem azok.
Vászonzó fehér reggeleken,
idegen mondatokba bújva,
egy egész korosztály vacog.

KUPLÉ

És a menyétke bekúszik az ágyba,
majd szoknyád alá, helyetted, a ruhádba;
minden lánynak menyétkearca készül,
milyen embernek lenni – feledésül.

**ECSÉDI
ORSOLYA**

VILLANY

Elment a vonat. A peron kihalt.
Túl gyors a szél is, elhasal a sínen,
a térde vérzik, és sziszegve sír, nem
tudom magam se már, ugyan mi tart

befagyva itt, egy színevesztett képbe,
elfogytak mind a szabad helyjegyek,
vagy új parancs, hogy végig itt legyek,
mindegy is az, hogy végre vagy mi végre,

mert egyik út sem hosszabb, mint a másik,
és adja magát, régen itt lakom,
hogya ha mindenki más már rég elillant,

a vasbeton hodály kopáran ásít,
ecetfa nőtt be minden ablakon,
kell valaki, lekapcsolni a villanyt.

INSOMNIA

az éjszaka a képembe bámult
résnyire nyitottam az ablakot
borzongott a sziklakert mert ráhullt
a sötét reszkettem mert meghalok
hasadt a szív és vele a hajnal
szánalom nélkül megreggeledett
reggelim szavak megkenve vajjal
kávézaccba zártam a szellemet
a féligazság fog mint az átok
tömör levegőben tétova füst
petyhüdt zöld fényben fluoreszkálok
ideje döntenem öleld vagy üsd

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

— kisregény I

TIBETI SZÉL

Tizenöt

Alexander béget is lázas álmok gyötörték. Nyúzottan ébredt, azt sem tudta, hol van és hogy került oda, megpróbált felülni az ágyban, de gyöngö volt, szédült, visszahanyatlott.

– Siculides Musae, paulo maiora canamus – motyogta, és szemét lehunyva gyorsan magyarul is elszavalta Vergilius titokzatos negyedik eklogájának kissé módosított kezdő sorát. – Székely múzsák, daloljunk fennköltebb dolgokról.

Azt hitte, csak pihenni fog kicsit, ám újra elaludt, izzadt és álmodott, és amikor ismét kinyitotta a szemét, besütött az ablakon a nap, és egy óriási hal vicsorított rá az alacsony mennyezetről.

– Procul recedant somnia, et noctium phantasmata – mormolta. – Kímélj meg, Uram, az éjszaka rémeitől.

Gyerekhang köszönt rá a közeléből.

– Tashidele. Áldott légy.

A gyerek szemben állt, és a kezében hosszú vesszőt tartott, a vessző végén, most már felismerte, egy hatalmas papírsárkány lebegett, ami nem sárkány volt, hanem egy festett, vigyorgó hal.

– Tudod, kinek az ágyában fekszel?

Alexander bégnek rémlett valami az elmúlt napok történéseiből, emlékezett rá, hogy megérkezett oda, ahová hosszú évek óta vágyakozott, ködlött néhány foszlány a balesetről, a hajók elsüllyedéséről is, de azt nem tudta, hogy kinek az ágyában fekszik.

– Az enyémben – mondta komoly képpel a fiú, aztán aggódón megkérdezte: – Hogy aludtál? Remélem, jól aludtál. Remélem, nem esett kényelmetlen fekvés az ágyamban.

Alexander bég a fiút, aztán a vessző végén ringatózó sárkányhalat nézte.

– Ki készítette ezt a halat? – kérdezte végül.

– Én találtam ki. Én feszítettem fel a nádra. Én festettem ki. Egyedül csináltam. Egészen egyedül. Nem vagyok a terhedre? Nem vagy fáradt? Dönkar azt mondja, gyorsan megerősödsz, mert erős vagy. Azt mondja, beléd költözött a lázak királya, akit ti maláriának hívtok. De te le fogod győzni. Ha nem vagy fáradt, kérdezhetek tőled?

Alexander bég óvatosan felült. Most nem szédült, elgyötört volt, de úgy érezte, sokkal jobban van, túl van a nehezen.

– Rosszul aludtam, de nem az ágy miatt. Az ágy nagyon kényelmes. Köszönöm, hogy átengeded nekem. A láz miatt aludtam rosszul. Egész éjszaka nyomasztó álmok kerülgettek. Mit akarsz kérdezni?

– Egész éjszaka? – mosolygott a kisfiú. – Három. Három egész éjszaka.

– Annyit aludtam?

– Annyit aludtál. Három éjszakát. És három nappalt. Negyedik napja vagy nálunk. Nem vagy nagyon fáradt? Kérdezhetek valamit tőled?

– Kérdezz.

– Te sokat utaztál, sok mindent láttál, igaz?

– Igaz.

– Olyan állatokat mondj nekem, amilyeneket nem ismerek.

Alexander bég elgondolkodott.

– Képzeld el egy olyan állatot, ami gömbölyű, akár egy óriási, szürke fánk, és akkora, mint egy ház. Lába négy oszlop, hosszú orra van, amit ormánynak hívnak. Két akkora füle, mint egy-egy lapát. Azzal legyezi magát.

– Elefánt – mondta a fiú. – Látom őket a mandalákon, a kolostori thangkákon és falfestményeken. Baldachinos nyergekkel. A királyság hét jelképe közül is ő az egyik.

– A többit is tudod?

– Királynő, miniszter, hadvezér. Csintánami, a vágyat beteljesítő drágakő. Kerék és ló.

– Sokat tudsz. Hogy hívnak?

– Nala.

– Miért mondjak olyan állatokat, amilyeneket nem ismersz?

– Álomban sokszor találkozom olyanokkal, akikről nem is hallottam. Szeretném tudni a nevüket.

– Miért nem adsz nekik nevet?

– Adok. De az nem ugyanaz.

Alexander bégnek eszébe jutott az a nap, amikor Alexandriában, a földkerekség legősibb állatkertjében először látott zsiráfot.

– Képzeld el egy olyan lényt, ami olyan magas, mint te, ha hatszor-hétszer a saját fejére állsz. Négy izmos, de vékony lábón áll. Nyaka olyan hosszú, hogy kényelmesen legeli a fák lombját.

– Láttam őt álomban. A bőre foltos és sárga. A nyaka hosszú, de a feje alig nagyobb egy jakénál.

– Úgy van.

– Hogy hívják?

– A görögök régen úgy hívták, hogy camelopardalis.

– Görögök?

– Régen, sok-sok évvel ezelőtt éltek. Eszes és világlátott emberek.

– Te is görög vagy?

– Nem. Én székely vagyok. És magyar.

– Mondd még egyszer, kérlek, hogy hívják őt, aki kényelmesen legeli a fák lombját?

– Camelopardalis. A görögök csillagképet is elneveztek róla. A neve tevépárducot jelent.

– A tevét ismerem, párducot láttam is. A görögöt már tudom. És a te nyelveden hogy hívják a tevépárducot?

– Zsiráfnak. Egy másik nép, az olasz, giraffának mondja. Abból lett a mi szavunk.

– Mit jelent a giraffa?

– Semmit.

– Az hogy lehet? Amit megnevezünk, az létezik. Amire nincs szó, az nem létezik. Nálatok nem így van?

– Igazad van, nálunk is így van. Mégsem tudom, hogy a giraffa jelent-e valamit azon a hosszú nyakú állaton kívül, aki kényelmesen legeli a fák lombját. Egy másik nép, az arabok

zarráfnak mondják. Ők egy másik néptől tanulták. Olyan emberektől, akik fekete bőrűek. Ők még biztosan tudták, mit jelent a szó.

– Mondasz még olyan állatot, akinek a fekete bőrűek adtak nevet?

– Víziló.

– Aki milyen állat?

– Olyan, mint egy hasas hordó, ami négy kis fatuskón áll. Akkorára tudja tátani a száját, hogy állva beleférnél.

– Őt is láttam álmomban. Olyan nagy szemfogai vannak, mint a karom. Ő az?

– Nem lehet más.

Jól megértették egymást. Számos vízi és szárazföldi állat került szóba, Nala tetszését elnyerték a bálnák, akik olyan mély hangon bögnék az óceánokban, hogy mi nem halljuk őket, szökőkutat spriccelnek a hátukból az égre, és akkorák, mint egy kisebb hegy. Legjobban mégis a fókák csiklandozták a fantáziáját. Mindent elfogadott, nem kételkedett a nyolckarú polipok létezésében, akiknek száz és száz szívókorongjuk van. Elfogadta a totyogó pingvineket olyanoknak, amilyenek. Elhitte, sőt magától értetődőnek vette, hogy a nappal és az éjszaka minden pillanatában láthatatlan lények, baktériumok milliói nyüzsögnek körülöttünk. De amikor Alexander bég úgy írta le a fókákat, hogy kedves kutypofájuk van, és képzelje el őket láb nélkül, szép nagy halfarokkal, akkor elnevette magát.

– Tréfálsz, ugye?

Nem tudták megbeszélni az ügyet, mert Dönkar lépett be a szobába. Mosolygott, a fia fejére tette a kezét.

– Látom, jobban vagy – mosolygott az ágyban ülőre. – Felkelsz, vagy hozzak inni?

– Felkelek, Dönkar – felelte Alexander bég, és maga is meglepődött, hogy tudja az asszony nevét. – Szeretnék megmosakodni.

Hátrament a ház mögé, a kerítéshez, és amíg könnyített magán, a fölébe magasodó Potalát bámulta, és arra gondolt, hogy talán a dalai láma is éppen vizek. Az is eszébe jutott, hogy vajon mit adna Hodgson és egy tucatnyi más európai tudós, ha a helyében lehetne. Elszégyellte, hangosan is megdorgálta magát a hiú gondolat miatt, de a jókedve nem hagyta el. Megmosakodott, tetőtől talpig lecsutakolta magát az udvaron, aztán felöltözött. Nem a saját gönceit húzta magára, hanem azokat a ruhákat, amiket az asszony készített ki neki. Dönkar a sarokban, a vasból készült négy lábú tűzhely mellé ültette le egy kék lócára. Cserépkancsóban csangot tett elébe, pirított árpából erjesztett sört, mellé bögrét, lepényt, szárított bárányhúst, egy darab sajtot és egy kést. Köszönetet akart volna mondani mindnért, ápolásért, öltözetért, enni- és innivalóért, ám az asszony megelőzte.

– Ne beszélj. Igyál. Szükség lesz az erődre.

Amikor kérdőn nézett rá, Dönkar elmosolyodott, és úgy vont a vállát, mint egy európai nő.

– Egyél egy harapást, aztán igyál, mert senkit nem illő és nem is hasznos megvárakoztatni. Öszentsége egyik főhivatalnok, aki olyan, mint Za démon, szemek borítják a testét, és akinek a létezéséről minden lhászai tud, de senki sem ismeri, már negyedik napja küldi el az emberét. Azt várja, hogy magadhoz térj. Csodálkoznék, ha hamarosan nem jönnének el érted, hogy magukkal vigyenek a palotába.

Tizenhat

A Nagy Ötödik titkos önéletírásából

Kerestem a bizonyosságot a föld alatt. Súlyos vizek mélyére süllyesztve. Végtelen kőszivatok közepén, ahol a csend kergeti a suttogó szelet. Kerestem barlangok mélyén, égbe nyúló hegyek völgyeiben, felhők fölött az égben. Rossz helyen kerestem.

Kaptam intő figyelmeztetéseket. Eredj innen, bömbölték hullámok, súgták fülembe szelek, visszhangozták sziklafalak és barlangok. Eredj. Még azt sem látod, hogy vak vagy. Nem látod, hogy nem látsz, mert a tisztánlátást a szemekkel kísérted. A világ csalóka képeitől vagy világtalan. A világ zajától vagy süket. Meg akarod fogni, amit tapintani és markolni nem lehet. Utad nem a világosságba, hanem a sötétségbe vezet. Eredj. Akkor térj vissza, ha elfogadod a halált. Ha elfogadod, hogy nincs titok. Ha elfogadod, hogy a túlpárt árnyéka nem létezik, csak az aggodalom, ami félelemben, a félelem pedig újra és újra a szenvedő világba vezet. Eredj innen. Térj vissza, amikor ráébredsz arra, hogy akkor találsz, ha nem keresel.

Máskor segítő jeleket kaptam. Közel jársz. Jól látod, hogy a béke, nyugalom és kísértés nélkülség mindenütt jelen van. A születésben éppúgy, mint a halálban, a dermedt télben és a tavaszi zsendülésben. A napkeltében és a napnyugtában. Az illatozó virágokban, a párázás örömében és a boldog megnyugvásban, a tökéletes befejezésben, a halálban.

Az eszem elfogadja az értelmeiket. Az eszem érti a segítő jeleket. De én nem csak az eszem vagyok!

Legyőztem a disznót. Elűztem magamtól a kígyót. A kakással mégsem bírhatok. Nehéz tisztának maradni. A bűn gondosabb az erénynél. Az erény nem törődik úgy a híveivel, mint a bűn. Aki az erénynek szenteli életét, szagtalan és íztelen étkeken rágódik, míg a szenvedély jutalma kék, izgalom, illatok és ízek bősége, gyönyörűség. Mondom magamnak. Ismételtetem. A szenvedély tüzének hamvadtával béke támad. A bűnök és a balgaság tüzének nyugodtával béke támad. A gőg és a tévhit nyugodtával béke támad. A vágy és a kín nyugodtával béke támad. Buddhát látom. Felébred nyoszolyáján. Végignéz harminchét gyönyörű asszonyán. Zeneszerszámaikat szertehagyva alusznak mind. Némelyük szájából nyál csordul. Mások szuszognak. Egyik horkol, álmában beszél, fogát csikordítja. Másiknak szép melle gömbölyül, vagy ágyékáról csúszott le a ruha, födetlenül hagyva, amit takarni illendő. Mintha szanaszét heverő hullákkal borított döngtemetőben volnék, suttogja. Adjam fel én is a házam? Hagyjam el otthonom, családom, barátaim, hogy megnyugvást találjak?

LACKFI JÁNOS

POKOLBÉLŰ BANDA

Épp asztalnál ültem, a szalonnahajról faricskáltam lefelé a kicsi, száraz maradék zsírt, ne vesszen kárba, azt rágcsáltam a málé mellé a pudvás fogaimmal, mikor a hóropogást hallottam, ahogy a banyám jön vissza a boltból. Dohányt, gyufát hozott, pár konzervet. Nem sokat jártunk mi boltba, megvolt a krumplink, a hagymánk, a málé-

nakvaló, a kecskehús, tojás, miegyéb. Kivágja az ajtót, azt mondja, eridj, ember, a kőbánya felé, füstnek érzem pokolbűzét, átlíkadtt ottan az égbolt, kormos angyalok potyognak le a földre, szám szerint negyvennél is többen, érzem én a bal lapockámban.

Na, mondom, eddig is lükkent volt a vén szipirtyó, most rágta ki teljesen az agyvelejét a dilinósok szűbögara. Még a végén tologathatom ide-amoda a féleszével, de agyon is verem előbb lapáttal, s elkaparom a régi temetőben, nem untam én meg az életemet, hogy egy mihasznával vesződjem abban a kevés időben, ami még hátravan. Nem keresné senki az eszelős vénasszonyát, nem vagyunk mink számontartva, ide még a térrő is hálni jár, nem lehet használni a francos mobiltelefonokat, néha kapni egy kicsi csücsköt, ahol kicseng, de nagyon ótvar, szakadozott akkor is a hangja, akárha német hadirádiót hallgatna az ember, még a háborús időkből. Szrrrcs, phhh, kzzsss, jó napot, csszzz, kíváncsrrr, bi... bi... bi... bi...

Ennyi itten az okosság, az égi csatornákból se tudják besugározni tévével ezt a hóbelevancót, hiányzik a fityfenének, bédurrantok a jó kis vaskályhába, csinál az olyan látványosságot, mintha egész Újyork lángolna, sisteregve dűlnek össze a toronyházak, győzzem nézni, a szemem is beléfájdul a gyönyörűségbe. Meg aztán nem is lenne nézni erőm estére azt a sok miféleséget, miután egész nap kapáltam, fát aprítottam, ellátam a jószágot, behordtam a szénát. Nem értem, a népeknek hogy fussa ilyesmire, persze ha csak a papírokat tologatod a községházán vagy a papírboltban csámcsogod a rágógumit, abba nem fájdul belé a derekad, van még kanalad az összevisszaságra.

Mondtam a banyának, a villám üssön belé, az úthenger nyújtóztassa ki a csontjait, de-hogy teszem ki a lábamat ebben a zegernye időben, nem ettem én meszet. Eszemre térjek, visitott rám a vénsége, tudom én, micsoda ügyes módját lehet ott ejteni most a fabeszerzésnek, jó esetben meglesz a jövő évi tüzelőnk. Hallgassam csak őt, az az égből lezúgó nagy kárhozat jócskán letarolta az erdőt, összevissza kupacban hevernek ott jókora ágak. És akkora kár esett ott emberéletben, kint van egy hadsereg rendőr, tűzoltó, katasztrófa-elhárító, pakolják ki a hullákat, mint a hentesnél a tőkehúst. Csak úgy villózik a vadon, mintha lidérc járná, kék-zöld-piros fényekkel kicsicsázva. Tiszta karácsonyi hangulat van, csak a jeges borzongás ünnepel, halált hozott a Jézuska odafentről. Gondoljam meg, üti tovább a vasat a vén átokfajzat, kit fog ott érdekelni, ha egy szánkóval és fejszével megjelentek, és elkezdem összegyűjteni a jó kis tápértéket.

Szöget üt a fejembe a dolog. A tél elkényelmesíti az embert, hogy a firlefranc essen belé. Csak ránézek a jószágra reggel, kiengedem, vizet adok nekik a megfagyott helyett, darát is kapnak, szénát a kecskék. Aztán rájuk nézek este, bezárom őket, de már többnyire benn is gubbasztanak, ahogy leszáll a sötétség, semmi kedvük odakinn matatni, inkább melengetik egymást odabe, a karámon belül. Napközben aprítok egy kis fát, behordom, begyűjtök, elszöszölök, behajtok egy-két csavart, beütök egy-két szöget. Zörgök egy kicsit a műhelyben, de megmerevednek az ujjaim, fúvogatom őket. Nincs odaki különösebb tennivaló, hagyni kell a világot, hogy beroskadjon magába, hogy kővé fagyjon, hogy öszszegémberedjen. A fejem is gémberedik a hűvösben, ülepedik, töpörödik. Aszalódik, mint a füstölőben a hús.

Igaza van a banyámnak, kár kihagyni az efféle lehetőséget. Ha ekkora céció van arrafelé, akkor aligha jár a csósz, csendesken meg lehet lépni a kertek alatt. Megcsiszoltam kicsit a szánkó rozsdamarta talpát, halkabb leszek, mint az álom. Rákötöztem a szánkóra a fejszét s egy farkasfogú fűrészet is, nekivágtam. Vastagon beöltöztem, nyakamat betekertem sállal, alig látszottam ki a kalapom alól. Amúgy is rendesen szürkül már, érdemes beleveszni a

tájba, ha nem túl egyenes az ember útja. Drágul a fa rettentően, csálnak is a szállítók, a kupa középre rejtik a hulladékot, mindenféle vegyes vackot, aminek alig vagyon tápértéke, hogy a fagy rágja meg a gacsos kezét a csalóinak.

Öröm mostanában átgurulni a Horpadáson, mindenfelé a diadal pislog rám, legyőztem bizony az Öreg-Máthét, a vén tetves zsugorit, aki szította a véretem, ette az életemet, elbitrolta a szőlőt, a földeket. És most minden szeglet azt hirdeti, vége az uralmának, minden rólam beszél. Hiába járt vissza a rogyant vén gonoszlelke, és nyomta volna ki belőle az életet mind egy cseppig, elégettem a kárhuzatos hulláját, megittam a hamuját pálinkában. Nem egykönnyen szaladt le a gigámon, az már igaz, ocsmány egy íze volt holtában, aminthogy ocsmány természete életében, de azóta egyszer sem nyikordította rám az ajtót. Aluszom, akár a bunda, s úgy ébredek, mint akit angyalok gyúrtak újra pihetollbul. Nem mondom, akad kis főfájás, hátnyikorgás, de az én koromban ha már az se lenne, alighanem azért, mert álomban átlibbentem volna az onnansó világba. Megyek az utcán ráérősen, a szánkó suhan a nyomomban, pőfékelek nagy, báránkyáni gomolyagokat, mert nemcsak a cigaretta ereszti a füstöt, hanem a leheletem forrósága is. Ott a fal, ami rászakadt a vén varangyosra, és kinyomta a szuszt belőle. A Subánéval hentergett éppen, amikor elvitte az ördög, egészségükre, drága kufirc volt, annyi szent. Amott szépen szundikál télére a szőlő, amit elmart az öreg, s mellette a pince, amiben az ő eperpálinkája meg a kis bora várakozik, pontosabban már az enyém, lakatot is cseréltem, rögtön a halála másnapján, mire vártam volna az ilyesmivel, jobb a biztonság. A földjeit is hozzászántattam az enyimekhez, mert hiszen enyim volt eredetileg vagy épp olyanoké, akiket az Öreg-Máthé mart el miközülünk. Volt egy kis mezsgye, de most már nincsen. Elenyészett szépen, senki se tudná megmondani, hol húzódtott.

No, még az is kiderült, az öregnek rokonai vannak, lánya is, fia is. Honnan a pokolból ván-szorogtak elő, ki adta tudtukra, hogy elpatkolt a vén zsvány, sejtelmem sincs. Beállítottak valami rogyott Audival, nem tudom, miféle mesebeli királyfinak akartak kinézni, de hát kehes macska nem oroszlán. Körbementem a kis koszos kunyhóját az öregnek, a beszakadt fedéllel, a kirohadt ágybetétekkel, a csorba ablaküvegekkel, egészségükre, ha örökölni akarnak. Tettem az értetlent, mikor kérdezgették, merre van szőlője, földcskéje a tatának. Abból aztán nem esznek, ha már visszazereztem azt, ami az enyém... Az a vértelen, szőke lánya meg a sánta fia erősködtek, hogy az apjuk folyvást csak a tulajdonát emlegette nekik, míg a föld felett csámpázott. Na hiszen, amennyit ezek beszéltek velem, ahol nincsen is tére-rő! Itt éltünk egymás hegyén-hátán Öreg-Máthéval, láttuk egymás minden lépését, de én még életembe nem láttam ezeknek a pofázmányát. Azt most mégis nagyon kéne nekik a nincsen. Mikor már nincsen, aki volt. Köptem egyet. Dögevő népség.

Hitetlenkedtek, meg voltak veszve, azt hajtogatták, itt valami bűzlik, ők ennek utánajár-nak, van nekik ügyvédjük, az majd kikaparja az Öreg-Máthé örökségét, mert arra ők jogosultak. Szemközt fordultam velük, megnéztem magamnak ezt a két éhenkórász, keshedt városit, aztán szépen, tempósan fűztem a szót, hogy hallják, értsék, megrághassák magok-nak, s kiköphessék aztán, ha nem ízlett. Szóval úgy tudják meg, hogy ötven évvel ezelőtt olyan párba köthető két ágrólszakadt voltunk, én meg az Öreg-Máthé, alig volt nálunk nyomorultabb Gacsalyon. Tudják-e, merre van Gacsaly? Hát fityfenét sem gyanítanak ők az Öreg-Máthéról, ha azt sem, merről jött, ki fia-borja. Háromszáz kilométerre innen terpeszke-dik az a falucska, ahol a méltóságos apjuk született és gürcölt. Semmije nem volt az égardta

világon, amint nekem sem, úgy álltunk ott, ingben-gatyában, ahogy anyánk a világra lökött. Világéletünkben a máséban verejtékeztünk, mások löködtek bennünket ide-oda, könyörületből kaptunk, amit kaptunk, megtúrtek ott, ahol laktunk, nem volt se jószágunk, sem egy talpalatnyi földünk.

Egy szép napon teherautó állt meg a falu közepén, két ember szállt le róla, s bementek a téeszirodára. Mondták, kell nekik egy csapat zsellér, akiknek nem bűdös a munka, de akik itt senkinek sem fognak hiányozni. A titkár eltárs sorra járta a nyomorult hajlékainkat, tucatmagammal kipenderített, kapjuk két kézre a cókókot, aztán aló mars, fel a teherautóra, akkor lásson, amikor a háta közepét. Ilyen szívesen voltunk mink ott tartva az Öreg-Máthéval s a többiekkel. Örültek, hogy lapátra tehetek, hogy elfüstöltünk, kutya se sírt utánunk. Addig zötyögött az a járgány a köhöggető porban, míg csikorogva meg nem állt itt, a határban, ahol már akkor se volt semmi. A düledező kastélyban, amott, javító gyerekek éltek, amelyik megszökött, lopott, amit tudott, aztán elkapták, és visszacipelték. Mink voltunk itt a téesz lerakata, a régi uradalmi istállókat kimeszelték nekünk, aztán annyi. Kijárt ide egy művezető, hogy kordában tartson bennünket, kioszsa és számonkérje a munkát. De a ház körüli senkiföldjén csinálhattunk kiskertet, telepíthettünk magunknak szőlőt, elkeríthettünk kis baromfiudvart, ültethettünk diófát, meggyebet, nem szúrt szemet senkinek, füttyültek azok miránk. Csak a dolgozók névsorában léteztünk, egyebütt aligha. Lakhelyünk se volt bejegyezve hivatalosan, de a helybéli rendőroket nem zavarta, mind tudták, hogy mink lakunk itt a Horpadásban. Úgyhogy Öreg-Máthé földjei meg bármi, amiről csodákat zengett nagy garral, csak az ő fejében léteztek. Persze, szántott, ásott, gereblézett, kaszált, kapált, szüretelt, mint itt mindannyian, de a máséban tette. A senkiében. Be lehet menni a méltságos földhivatalba, kikérni a papírokat, meg fogják látni. A nagy harmatos semmit. Mintha a földgolóbison se lennénk.

Tudják, hol szerepel egyáltalán az, hogy ezt a sarat tapodjuk? A periratban, amely megakadályozta, hogy innen kilakoltassanak. Látják itt szemben a lovardát? Egy Amerikából hazajött nyikhaj csinálja, ide járnak ki az úri népek dzsipekkel, csillogó kocsikkal, és rázatják egy kicsit a zsíros valagukat valamelyik kikent-kifent, úri táltoson. Én még dolgoztam lovakkal, azok segítői voltak az embernek, nem ilyen elkapott házijószágok. Odacsaptunk nekik, ha makacskodtak. De tisztelték is az embert, érezték, hogy közös a dolgunk, közös a sorsunk. Á, elmásult már minden. Nem mintha régen olyan ménkű jól gurult volna a garas, csak másmint jártak a dolgok, mást forgott ki az idő kereke. Ha értik, mire gondolok.

Még élt Öreg-Máthé, amikor az amerikai átjött intézkedni, tárgyalni, köntörfalazni. Jól kicsinálta magában, hogy markunkba nyom némicске pénzt, aztán a színünket se lássa, a kunyhónkat pedig ledózerolja, máris megtisztult szépen az úri lovardás környéke. Kezdte magáénak érezni az egész területet, pedig jussa nincs benne, községi földek ezek mindenfelé. A Subának persze, amennyi lepkefingnyi észet osztott a Teremtő, rögtön felparázslott a szeme, nosza, hogy berúg ő abból a pár bankóból, amivel ez az ócska strici kiszúrná a szemünket. Jó, hogy rá tudtuk venni nagy nehezen, hogy megjárassa kicsit a fejét. Hiszen hova mentünk volna, miután párszor leittuk magunkat a sárga földig? Híd alá vagy árokpartra? Itt van lakhatásunk, némi megélhetés is a földekkel, jószággal. Ebből a pénzből még egy vacak, öreg autót se tudtunk volna szerezni, nemhogy telket. Öreg-Máthéval együvé szorított a közös veszély, találtunk az önkormányzatnál segítőt, aki megszánt bennünket. Bíróságra került az ügy, és a kijelölt védőnk perc alatt a mi javunkra fordította, mert az

amerikainak semmi joga nincs ide. Azt vélte, hülyébe vesz minket, s azzal minden el van boronálva. Azóta is itt vagyunk, szálla a szemében. Félünk is, még egyszer fejünkre gyűjtja ezt a kócerájt, de eddig még nem vitte rá a lélek. Szóval szeme közé néztem az Öreg-Máthé pereputtyának, amolyan ijedtség-jószág-tekintettel bámultak, most omlott össze bennük az apjuk mesebeli birodalma. Úgy elporzottak, mintha soha a világon se lettek volna.

A kecskék furamód nem kotródtak be a szállásra, kinn álltak a meredő szemükkel, mint valami seregnek a néma katonái, emberszemmel bámultak. Meg mertem volna esküdni, hogy az Öreg-Máthé lelke kuksol ki a fejükből, hogy a halála után is vigyázza, mit csinálók, mit nem. Hozok egy baltát, ördögfattyai, sorba lecsapdosom a bamba fejeteiket, nem babonázok meg többé sem engem, se mást, dűnnyögtem, azzal oldalba taszigáltam a díszes kompániát, egye bé őket a fene a helyükre, éjszakára. Jó, hogy van a jószág, adja a tejet, de a kecske, az megszállott lidérclélek, felmászik a fa tetejére, ház fedelére, botorkál az ereszben, átugrik a kerítésen. Ha pányvára vetik, addig gabalyítja, mígnem teljesen gúzsba köti magát. Ha láncra veszik, egyre ügyeskedik, míg valahogy fel nem lógatja s meg nem fullasztja magát. Elreszelgeti fogával a cölöpöt, tövig beretvál minden növényt, ami fának ő nekilát, az többé ki nem hajt, kérget, ágat, levelet, hajtást, mindent lepucevál a pokolbélű banda. Hiszen nem véletlen, hogy a Belzebubról patás meg szarvas ábrázolatok vannak, kenyeres pajtása a sátánnak a kecske, elég a hideglelés szemébe pillanatan. Átlát a cson-tondon, keresztüldöfi tekintetével a májadat, vesédet, de nem gyógyítani akar, mint az Isten áldott, tüzes szemsugára, hanem ölni, gyilkolni, veszejteni. Ha berúgva történetesen elhemperednék netántán a kecskék udvarán, esküszöm, ez a rusnya népség nekem látna, leennék hajamat, bajszomat, szakállamat, fejemről a kalapot, aztán folytatnák a fülemmel, orrommal, szemhéjammal, fel sem neszelnék, már olyan szép tisztára lecsupálnának, mint a temető legvénebb csontvázát. Irtózom a kénköves nyavalyásoktól teljes lelkemből. Persze tudom én a hideg eszemmel, hogy csak barom ez is, mint a többi, de közben nem hagy nyugodni, hogy érzem ám, amit érzek. Nem csak józan mérlegelés van a világon, nagy bajban lennénk, ha mindig arra hallgatnánk. Van ám láthatatlan világ, úgy pontosan, mint a rádióhullám, mond mindenfélét a levegő, de ha nincs vevőkészüléked, azt hiszed, teljesen üres. Közben tele van zenével, hírrel, reklámmal, mesével, beszélgetéssel. Amit lát az ember, édeskevény, megüti a bokáját, ha nem hegyezi jobban a fülét.

Ballagtam a hóban, pőfögtem a cigarettámat, vonszolódott nyomomban a szánkó, rajta a balta, a fűrész. A mazzag finoman rángatta a zsebre dugott kezemet, mint egy kis pulya. Ezért megadtam volna bármit, egy ilyen gyöngye lélekért, semmicske testért. Hogy a rosseb vinné el az egészset! Ugyan miért jut egy ilyen átokfajzat Öreg-Máthénak, aki aztán rá se bagózik a kölkeire, s miért nem nekünk, akik kezünk-lábunkat törtük volna érte? Bárcsak cincálták volna pofabőrömet, gyurmálták volna bajszomat azok a kicsi mancsok. Bárcsak nyaggattak, nyúztak, cincáltak volna, hogy így papa, úgy papa, ezt akarom azonnal. Ha hisztizik, földhöz veri magát, nem eszik rendesen, mindig csokit falna, utcára kiszaladna, veszélyes kutyával játszana. Lehetne aggódnom, dühösködnöm, szigorkodnom, morgolódnom, hemperegнем. Sőhajtoznom, hogy de nehéz, hej, de nehéz egy ilyen brigantival, egész fészekalja zsvánnyal, hogy megvert engem ezekkel az a Jóisten, véretem is kiszívja utolsó cseppig a zsák bolhája, se éjjelem, se nappalom tőlük, azt a jó szagú teremtett mindenségít! De hát nem prüszkölhettek így, ballagok a hóesésben, prüszkölöm a pelyheket.

Mit meg nem tett a banyám, még mikor nem volt banya korában, csak hogy áldás

szálljon rája! Rágcsált búzamazgvakat, mert attól zsendül méhében az élet. Telehold éjjelén táncolt a harmatos mezőn, és hajladozott, hogy Luna istennő meggyarapítsa őt, kerekítse szakasztott olyan teljessé, mint a jókora ezüsttányér odafenn. Nekem meg közben kölessel kellett hintonem a fejét, szaporodjon az élet benne, mint az a sok kis mihaszna vetnivaló. Babot meg borsót evett, mert azoknak a burkában ott gugyorognak a csírácskák sorban, mint a kisdedek. Szelelt, pufogatott, durrogott is tőle éjt-nappal veszettül. Mogyoróveszszővel kellett megköszöntenem karácsony vigíliáján, még a Rozi kecskét is muszájtott madzagon magammal rángatni, mint nyáját, hiszen ha nem vagyok eléggé pásztor, akkor nem hathatós a bájolás. Aztán ő megcsapdosott a pásztorveszszővel, engem is, a jószágot is, hogy megsokasodjon minden, úgy a házban, mint az istállóban. A vesszőt utóbb be kellett suvasztani az ágy alá, mert ahány rügyecske búvik elő rajta, annyi gidánk születik majd. Tojásöhömböritéshez éjfélkor mentünk ki a mezőre, ő gurított a domb tetejéről, nekem meg el kellett kapnom, hogy össze ne törjön, de hát a rosseb egye, csak elvitettem mindig. Kolompoltunk, bográcsot vertünk, hamuval teli cserépibriket csaptunk a földhöz, meg is tapostuk, ezek voltak a baktálak. Kajátoztuk közben torkunk szakadtából: „kigyók, békák, gyíkok, iramodjatok”, hogy elkeressünk minden rontást, amit az a rosszvéru, kancsi Subáné meg az ördögös Öreg-Máthé ránk ragasztott. A banyámnak főboszorkány volt már az anyja meg az öreganyja is, tőlük örökölte az ákombákom papirosokat, amiken ez a sok sületlenség van feljegyezve átabota krikzkrakszokkal, onnan bogarásztta ki a szipirtyóm az újabb és újabb kuruzslást, mihelyt fölsültünk az előzővel. Már azt hittem, sose fogy ki a mihaszna praktikákból, de hát a lócsnek is vége van egyszer, ő is belátta, hogy ugyan maradt vénségére, ha fejünkre állunk, akkor sem lesz ebből egy mákszemnyi-babszemnyi csimota sem. Hiába adott a százéves Sárának gyereket az úr, minden lompos öregasszony nem lehet felkent személy, az már bizonyos.

Sóhajtvá türtem, hogy a szánkó ráncigáljon, fújkodtam ki galléromból a hópolyheket. Már messziről szemembe tűnt a sokadalom a tűzokádó roncs körül. Mentők, tűzoltók, rendőrautók villódzó lidércfénye, kegyetlen füst a levegőben. Óvatosan kikerültem a népet, nem jó vért szül a sok ismerős, ha fa után jár az ember... Kacsaringós ösvényt egyenesért el ne hagyj! Beljebb és beljebb húzódtam a homályba, egyre kevésbé láttam, de a zseblámpám kéréjével lassan kitapogattam a lezuhant vasmadár nyomvonalát. Úgy tarolta le a fákat, mint a kasza a füvet, meglehetősen törzsek dültek-borultak kazalra, jöhettem volna ezer szánkóval is, mindet megrakhattam volna embermagasra fával, úgy se végzek. Facsarodott a szívem, mert hiába tekertem az eszemet jobbról is, balról is, sehogy se jött ki, miként tudnék többet hazamenteni az égi áldásból. Aztán figyelmes lettem a szentjánosbogarakra: itt is, ott is vékony zseblámpacsík hunyorgott, másoknak is megjárta a fejét, hogy bűn nem megdézsmálni a hirtelen támadt kályhatölteléket. Zörögtek, csörögtek, halkán nyeszelt a fűrész, csínján koppantgatott a balta mindenfelé. Szorgalmas nép ez itt, errefelé, ki nem hagyná az alkalmat a potyázásra! Míg az úri osztály forralt borra költi a zsebbevalóját, mi ügyesen hazamentünk egy kicsit a lehetőségek szerint. Lépdetek nagy vigyázattal erre meg arra is, a többi csóringálóval se szeretnék összeakadni, jobb nem tudni az ilyesmiről. Aki sokat tud, nyilván hamarabb eléri az aggkor. Egyszer csak majd orra bukom valami jókora kőbe, amit észre se vettem. Húha, no nézd, nem is kő az, hanem olyasforma narancsszín kiscsömög, mintha egy mini gázpalack lenne. Rajta nagy betűkkel felirat: FLIGHT RECORDER – АВАРИЙНЫЙ САМОПИСЕЦ. Megvan a súlya, ahogy felemelem. Azt hiszem,

fontosabbra letem, mintha az egész erdőt vinném haza s aprítanám fel ölfának. Csak jól sáfárkodjak velem! Hiszen minden annyit ér, amekkora árat valaki hajlandó kiguberálni érte. Márpedig, ha jól sejtem, ezt a darab akármit fontos emberek égre-földre keresik itt a közelben. Felpakolom a szánkóra leletemet, tördelek gyorsan egy adagra való gallyat, amivel befedem, aztán fűrészestül, baltástul rákötözöm az egész hóbelevancot, hogy ki se látszik alóla. Szemembe húzom a kalapomat, és öles léptekkel vágok neki a rengetegnek, széles ívben kerülve minden lakott területet s minden gyanús mozgást. Amint hazaérek, leviszem a pincébe a mai este ajándékát, hátha cseles nyomkövető van rajta, sose lehessen tudni! Hadd merüljön Csipkerózsika-álomba, míg kifundálom, hogyan dobjam piacra... Hej, banyám, most aztán megfogtam az Isten lábát! Csak ügyelni kell, jól pofán ne rúgjon velem.

DARVASI LÁSZLÓ

I regényrészlet

HALHATATLANOK

Addigra fölhozták mind az öt tetemet. A hatodik gyilkolás nem sikerült. Kipter Adél megmenekült a kivégzésétől, élve beesett a rendőrség kinyíló ajtaján. Arany Ármin doktort éjjel riasztották, el se tudott köszönni Aliztól, a kocsi lent várt rá a Tátra utcában, pöfögött a motor. Több autó indult le, egy ostoba államtitkárt is delegáltak, a színház előtt összeállt a három jármű, három fekete cápához hasonlító Volga, képeztek egy konvojt, két óra alatt lent voltak, talán annál is hamarabb, Aranynak igazából nem is akadt dolga. Hozták, mert idevalósi. Hozták, mert olyan jolly joker. Felesleges vagyok. Itt az. A halottakat nem nagyon lehetett beazonosítani, olyannyira oszlottak már, arc maradékához semmiképpen se tartás fényképet. Mondtak az összeszaladt utcabeliek mindent összevéssza, köpködtek, károgtak, jajongtak. Előjöttek az emberek, anyákat, apákat kellett visszafogni. Mindenhol égett a lámpa, villany vagy petróleum. Voltak gyertyás asszonyok, fejkendő sutyorgó kísértetek.

Egyszerű ruhalopásnak indult, azt beszéltek, jöllehet ahogy hallotta Arany, egy éve, amióta tűntek el a gyerekek, fiatal, állomáson maradt lányok meg két fiú, olyan feszültség kezdett szétáradni a városban, hogy csoda, nem történt pogrom. Egy jó kis békebeli pogrom. Kérdezi Arany doktor szeretettel, miért nem jutott az eszükbe, hogy Hetényi állomásfőnök igazoltasson a peronon? A buszmegállót, a főút forgalmát, a városból kivezető földutakat miért nem figyelték jobban Tordasi elvtárs kiváló emberei? Keringett a piacon a nagy tudású szolnoki detektív, akiről csak a vak kofa nem tudta, hogy szolnoki detektív, de ha közelebb óvakodott hozzá, a szagából az is megérezte nyomban. Miért nem mondták Hetényinek, hirdesse csak, hogy az utolsó vonatról lemaradó őnála, az indóház szolgálati lakásában jelentkezzen?! Mert balfaszok voltak, azért. Az elveszett, csak világgá ment fiúk meglették végül, eltört a hátukon az apjuk kapanyele, sívítottak, mint a disznók, még a templomtornyok is hallották, mind a kettő, pedig nincsenek közel egymáshoz. A zsinagóga nem hallotta, üres volt, süket. A szerelmesek, akik a kukoricásban enyelegtek, nem loptak

gyereklányt. Egyszerű, miért nem. Mert basztak. Aki baszik, nem lop gyereket, elvtársak, inkább csinálja. Sírtak, jajveszékelték a titkos kufircolásba belebukó erkölcsstelenek, ők nem akartak semmi rosszat. Dehogynem, a susnyásban csak rossz történhet! A kukoricás nem susnyás, rendőr elvtárs. Na még a kisaszomat pofázol vissza, susnyás a kukoricás, ha annak használad! Jól van, kaptak néhány pofont, máskor a házban basszatok, nem vagytok állatok.

Értve vagyunk?!

Értve vagyunk, rendőr elvtárs.

Támadt másféle gyanakvás is. A temetőkocsi lehetett, elviszik a gyereket, mert kevés a városban a hulla. Szolnokra kell a hulla, máshová kell. De mire?! Mindegy, jön-megy a halottaskocsi, olyan halk a motorja, mintha a szél hajtaná, minden utcában megáll, leselkedik, nem tiszta szándékok, hiszen látták itt is, ott is, a fürdő felé elgurult, a kutyahangos partalján végig, a vasúti sínek mellett futó utcákon duruzsolt.

Álljon már meg a szentmenet, de tényleg!

Mert ha már, mégis inkább a zsidók, nem? De igen, természetesen, ők. Azok. A zsidó, ki nem tudná, nagy ingyence a habos gyerekvérnek, s ha eltávozott is kénytelen-kelletlen tőlük a nagyja, elvitték a brancsot a negyvennégyes aratás előtt, akiket meg mégis vissza evett a fene, miért is adták volna föl az ártatlan gyerekvér utáni mocskos sóvárgásukat. Bocsnát, de nem szimpla gyerekvér, bár lehet az is, inkább szűz lány vére! Ez az igazság. Belesüti a maceszbe az átkozott kóser szakácsa, kicsorgatja vizespohárba, megissza, úgy, ahogy kibugyogott a megvágott torokból.

Ha maradtak volna izraeliták, milyen egyszerű lenne. De hogy a jóisten nézzen körbe, nem voltak, és lám, így is ők voltak. Mégis! Ennek ellenére! Ha nincs is itt, megcsinálja így, mert ilyen, ez a tulajdonsága, a világraszóló ravaszkodása. Úgy is megcsinálja itt, hogy máshol csinálja éppen.

Ketten éltek a reflektoroktól és kapkodó elemlámpáktól világló parasztházban. Vöröshadsereg utca 171-es házzszám. Arany piszkossárgának saccolta a reflektorok alkalmi műfényében. Az épület oldalán tornác, az udvart embermagas gaz lepte, kóró, bogáncs, belefutott a gubancos zöldbe egy ösvény, hátrafelé vezetett, hová. Itt él Borbála és a lánya, a Piros. Elég csöndesek voltak, nem különösebben hangoskodó népség. A szomszédság inkább találgatott, mintsem tudta volna, mivel töltik a naplemente utáni időszakot. Nem volt rikoltozás, sikoltozás, zajongás, ilyesmi. A nappali fény persze mutogatta őket, mint a mocskos kirakatbabákat. Loptak már korábban, két éve előállították bilincsből az anyát, seggbe rúgták, nemcsak a hajad, de a pinaszöröd is leborotváljuk, ha nem hagyysz föl a tolvajlással, elengedték.

Utolsó figyelmeztetés.

Használt?

Mint halottnak a csók. Továbbra is loptak, kurválkodtak, az orosz fiúkhoz ringatták a piccsájukat, akik a Cégény-tanyán vakargatták a fehér hasukat az ott elfutó telefonvezeték miatt. Azt őrizték a kóbor kutyától, nyúltól, hörcsögtől, őzikétől, szélvihartól. Télen fehér szakállt növesztett a zsinórra a dér. Magányos fiúk, volt ételük, kaptak hasítatlan fát és valamennyi szenet, főztek is, szerették a káposztát, a céklát meg a csülköt. Szállítottak nekik Szolnokról a nagylaktanyából hetente konzervet meg fekete kenyeret. Volt billentyűs harmonikájuk, senki el nem vitathatja, hogy szépen zenéltették az ölbe való tüdőgépet.

Helybeli kishatalmúak táncoltak ki hozzájuk baszni, tetvéskedni. Itatták a fruskákat rendszeren. Részeget jobb baszni. Nehezebb, de könnyebb. Lánynak mindegy, csak tegye

szét. Tudta ezt mindenki, akinek volt egy kis sütnivalója, vagy megállt valahol, akármelyik városi akác törzsének dőlve hallgatózni vagy egy kis eszmezsere végett. Tudta mindenki, hogy a Piros kijár a vadsövénnyel kerített Cégény-tanyára, ahová befut a ferde villanypózna tartotta vezeték, aztán meg kifut a másik oldalon, nyár végén madarak zsi bonganak rajta, készülődnek Afrikába, a törzsfőnök udvarába. Más, nagyobb lányok is tiszteletüket teszik a Cégény-tanyán, és aztán konzervvel illegnek-billegnek haza, egyszer usánkát láttak a Piroson. Az nagy kincs, egy olyan melegtartó fejfedő. Másnap visszavitte a tanyára, nem? A mikádót is visszavitte a bolondja. Lehet, hogy mondták neki, elmutogatták az orosz fiúk, vigye csak szépen vissza, mert élve elássák, ha nem. Ha mindenkitől lopott a Piros, miért éppen az orosz fiúktól ne lopott volna?!

A Kipter Adél zsinórral a nyakában futott a rendőrségre. Horzsolt volt, véres volt, a hajából csomókat téptek, ruháját megszagatták. Tudja-e valaki, hogy Zsigmond lökdöste odáig? Már este volt, csillagtalán, eltévedt a sötétben a szél is. Ilyenkorra kushad az emberi lény, nem tapossa az utca követ. Lemegy a nap, eltűnik ő is, a járkáló, valamit akaró ember. Legfeljebb a kocsmá zajong, kaszinó meg már régen nincsen.

Amikor fölhozták az öt tetemet, a kislányok elmálló, rettenetes szagot eregető maradványait, volt hivatali ember, aki hányt is, epét okádott a nagy udvari gazba. Tíz méter mélység. Csak öt, de százat megér.

Arany doktor kijelentette, hangosan közölte, ő meg le akar ereszkedni oda.

Hová, doktor elvtárs? Megőrült?

Oda, le, mondja.

Igen, igen, a doktor nyilvánvalóan megőrült. Ketten már, akik a szegény kislányok hulladékait fölhozták, megjárták ezt az utat. Amíg élnek, nem felejtik. Több út nem kell, hagyja csak.

De kell. Ő lemegy.

A faszt megy le.

Sokat megélt ember, benne volt jó néhány súlyos ügyben, ki ne tudná, most ez betett neki is, kipp-kopp, elmentek otthonról, bele tetszett agyilag gabalyodni a rettenet hálójába, doktor úr. Végül is gyerek volt, amikor ő is vonatra került, nem retúrjegy, elvitték, transzportban, már nem fogta az anyja kezét, nagyfiú volt, igaz, az értettségi vizsgán megbukott. Hoppácska. Nem, nem itt és most kattant ki, beszélnek, kattant már egy ideje. Arany doktort a szöggedrótos, kemencés lágerig vitték, azóta ilyen különleges szerzet, és az is köztudott, hogy valamiért, de hogy miért, ki tudja, minden hóbotot elnéznek neki a feljebbvalói, a párt. Igen, igen, a párt. Mert ha a hóbot lett az imént emlegetve, ugyan ki emlékszik már a holdtaposó Gold Sámuelre, akinek a szeme se állt jól, de csipegetett a tenyeréből a gróf aranykanárija? A doktor nagyapjára gondolnak, úgy biz ám. Én nem emlékszem. Én sem. Én sem. Ez lesz a múltból, a múlt akármely jelenségéből, csodájából, különlegességéből, ez. Kút. Sötét, mindent elnyelő kút, kicsalhatod a jóisten legdrágább lyukas kétfilléjért, elfelejtenek. Nem igaz? Na, pedig ez a Gold Sámuel volt a doktor nagyapja, barátja az itteni grófnak, aki abba halt bele, hogy elesett a velocipédjével, hiába akarta szállítani a Gerzson, a félkarú sofőrje, aki még mindig a kastély egyik pajtájában kushad mint internált személyiség. Miket nem tud maga!

Hát a grófnő, a Karolina, keveri-e még a kását?

Az is még megvan, zabot hegyez, egy akut migrénkirálynő.

Lepisszegték végre a lepcsés szájú embereket, a puszkatus többször is közjük lökdöött, s nem nagyon érdekelte, minek ütődik, arcnak, mellkasnak vagy lapockának. Arany itt nőtt

föl, itt élt, tanult, ezt most már ő mondta a helyi rendőrnek, aki nem akarta elhinni, hogy le akar menni.

Ez az ő faluja, lemegy.

Nem falu, város.

Jól van. Mindegy, nem? Itt nőtt föl, ha itt marad, agyonverik. Azt a Weiszet is agyonverik, aki az anyát, a Borbálát egyszer fölcsinálta 42-ben, mielőtt elvitték a gettóba, aztán meg vonatra rakták. József lett a gyerek neve. Piros akkor kilencéves, neki egy Ladányi nevű holdas gazda volt az apja. A Józsefet elvitték a háború után gyámságba, alultápláltság, tetű. A Pirosnak is volt egy kislánya, kétéves. Bent volt a házban, amikor azokat csinálta. Egy baba. Bent volt. Jó, de a Borbála, az anya, aki a fiatal lányok nyelvébe beleült, nem zsidó. Inkább a Piros ült bele a lányok nyelvébe, és ő se zsidó. Ő dugdosott a holtaknak a nemi szervébe seprűt. Ő dugott föl magának répát. Úgy csinálta az élvezést.

Hallgassanak már el, csöndet. Az isten bassza meg magukat az ilyen mocsokkal!

Hangoskodik a pesti úr?

Tizenöt testvére volt a Borbálának, tizenkettő csecsemőnek halt meg, kettő felnőtt, mind a kettő öngyilkos lett. Értik maguk ezt, fölfogják?!

Mit?!

Hogy ez egy halálos nemzetség!

Doktor úr, mi van, fölgyulladt magában a miselámpa?!

Kussoljon már, tényleg, mert elviteti.

Kussoltak végre, elcsöndesedtek, a helyi rendőrök, a kútszakember, mindegyik, aki ott értelmeskedett. Olyan szörnyűség volt ez, hogy nem csoda, beszélni kellett. Elhallgatsz vagy beszélsz. Ezek beszéltek. Rendőrök, katonák, négy minisztériumi baromfej. Az államtitkár hányt a legtöbbet. Csak a nyomozó hallgatott, az alacsony növésű, aki már volt lent. Annak is mondta Arany.

– Lemegyek.

– Nincs már ott senki, doktor úr – ezt meg a nyomozó mondta, a pesti, aki már volt lent. Fog ő vitatkozni? Odaadta a bányáslámpáját.

– Lemegyek.

– Itt fekszenek kiterítve – mutatta a nyomozó, cigarettára gyújtott.

– Azok a halottkémekek dolgai. Engedjen le.

A derekára kötötték a kötelet, ő kérte így. A vízig engedték alá, akkor fölszólt, jó. Azt kiáltotta, visszhangzott is, hogy jó. A cipője már vízbe ért. Vagy öt méter mély kút, azt állítják. Saccperkábé. Zsineggel mérték, követ kötöttek a végére, kifeszült, nem saccolás. Tíz méterig is megássák pedig a kutat a jó szakik. Bizonyos helyeken húszig lehetolnak, hogy megállna benne a templomtorony. A katolikus kápolna, ahová a szapora léptű apácák jártak. Két méternél általában áll a víz. Miért ilyen mélyen? Jöhetett volna feljebb. Ez elég magas terület? Nem a partalja, az igaz. Fölnézett. Egy tárnában van, végül is. Egy fölfelé nyúló kürtőben, melynek végében homálylik valami. Nagyon hasonlít ahhoz, ahogyan a lágerben érzett, a szörnyű bűz nem zavarta. Itt nem orron, szájon át kell lélegezni, és ha fölnéz, látja a holdat éppenséggel. Látja, hogy csaknem kövér kerekre hízott. Nagypám, Gold Sámuel járt ott, abban a sárgálló semmi aranylásban. Két billegő fej a kútkarimán, tökök. Az egyik fej a nyomozóé, a másik azé a rendőré, aki föl-fölnyögve tartja a derekára csavart kötelet, és mert a kút minden szisszenést fölerősít, lehallatszik a fortyogó bazmegelése is. Otthonosság, ez a szó jut most hirtelen az eszébe, hogy itt, ezen a helyen érzi magát így,

hogy sehol másutt. Majdnem azt mondta, azt kiáltotta föl, hadd maradjak egy kicsit. Majdnem. Egy-két órával ezelőtt itt egy kislány ült a félvízben, egyik arcfelét széthorzsolta, azt még könnyen húzták föl. És közben fölvehette az ülő tartást. Eléggé valószerűtlen. Nem arccal előre lökték bele, akkor nem ült volna. Azt vitték föl elsőnek. Arany kezében csáklya. Használja is többször. Lekapar vele, belefogat a mocsokba, mintha egy kondérban kavarná a marhahúst, hiába. A vállá nekiütődik egy kiálló téglának, nagyon fáj. Engedjetez lentebb! Nem lehet. Lentebb! Még! Tovább nem. A tőkég ért a mocsok. Kapart a csáklával, valami akad, nem nehéz, de van, megvan. Fölhúzza, nyúl érte, kitapogatja, megfogja.

Nem idegen.

Hogy itt van, nem idegen.

Otthon, nem otthon, de nem idegen. Harmadjára mondja magában, nem akarja többször, visszhangzik úgyszólván. Fölhúzzák, tíz perc kell hozzá. Odafent a pesti nyomozónak odaadja a lánycipőt.

Jobblábas.

– Ez most mire volt jó?

– Bűnjel, nem?

– Bolond maga.

– Adja vissza!

– Még mit nem.

Arany elszívott volna egy cigarettát, tartotta a visszkapott cipőt, nesze, bazmeg, vedd fel, ha annyira kell, húzd magadra, kicsöpögött belőle a rohadás leve, a nyomozó a szájába dugta a hengert, tüzet adott. Tiszta, de legalább kilencvenszázalékos alkohollal mosta a kezét. A Molotov-koktél lelke. Csípte a körömágyat. Az egyik autó indult, visszament Pestre, dudált. Kettő maradt, két autó. A másik is indul mindjárt, a helyiek meg a szolnokiak biztositják a helyszínt, reggel jönnek vissza a pestiek. Odszólta a mélységes apátiába süllyedt, ilyesmit még nem látott sofőrjének, Imre, várjon. Mire, doktor elvtárs, mire? Rám, bazmeg. Aztán a ház felé indult. Elköpte a cigarettát. Mit csinál?

– Ez bűnügyi színhely, elvtárs.

Na hiszen. Maguk már mindent összetapostak, azt is összetaposták, amit összetapostak.

Akkor meg?!

Nem nyikorgott az ajtó, lábbal maga elé húzott egy széket, megült a konyhában, mint egy gazdag vendég. *Pihenek, ha kérdeznéd. Ne kérdezzed, édesem. Ne kérdezd, hol jártam, miféle báli tarkaságban, miféle égi mulatságban.* Kávézacc az éj, cikóriás doboz eldőlvé. Barna cukor. Orosz konzervdoboz, három, és csak mosatlanok. Az összes tányér, az összes pohár, kanál és villa mosatlan. Ragadnak. Minden ragad. Az asztal ragad. Kitépett hajkóc az asztalhoz ragadva. A megmenekült Kipter Adél haja. Egy-két vércsöpp. A legyek fölledtek. Az egyik tesz egy kört, ugyanoda visszazáll. A konyhaablakból a tornácra látott, ahol többen álltak még mindig. A szobában deszkára dobáltak rongyokat, azon aludtak a nők. A kisbabát elvitték, a kisfiút elvitték. A két ablaknak nem volt üvege, kátránypapírral fedték őket. A lámpával látott két gyerekjátékot, babát, macit, és látott könyveket. Ki olvasott ezek közül? Rejtő Jenő. *A csapos mesélte, milyen szép kés van bennem. Egy darab húszcentis kagylóritkaság.* Áldotta az eszét, hogy magával hozta a rumos üveget. Leült a konyhában, meghúzta. Egy deci egyszerre, még egy deci másodjára. Még mindig maradt. Fázott az átázott lába. Nézte a fal repedését, követte az útját. Egyszer már volt az, hogy nem. Olyan nem volt, amibe belegyűlt az összes idő, a volt, a van és a lesz is, ez is ilyen. Ez egy második nem. Vagy annak a

folytatása, nem tudja. Nincs, amit ne képzelhetne el, és már el is képzelt. Nincs olyan, hogy elképzelhetetlen, fölfoghatatlan, akármilyen kitalált. Aki így lát, szörnyeteg lesz maga is. Nem beteg, nem áldozat, hanem egyszerűen szörnyeteg. Megitta a harmadik adagot. Az üveget a zsebébe csúsztatta. Föllállt, nézte a repedést a falon, akár egy férfiarc profilja.

Én vagyok, mi?

Menjenek az őrre, mondta a sofőrnek, a két nő, anya és lánya ott voltak, a babát bevitték a kórházba.

Előbb az anya cellájába ment be, Borbálánál csak nagyon rövid ideig maradt. Aztán a lányhoz nyitott be. Mind a kettőtől ugyanazt kérdezte, ha jól hiszi.

– Mit mondott? – kérdezte Tordasi, amikor az anyától jött ki. Mellette állt egy pesti rendőr elvtárs.

– Nem tudom. Semmit.

Aztán ment be a fiatalabb nőhöz, Piroshoz. Bemegy, kimegy, bemegy, kimegy. Nem mondta nekik, nem mondta senkinek, hogy ismerte a Pirost, a szeme elé került a városban, föltűnt neki, felfigyelt rá, találkozott többször, az a lány talán meg is szólította. Beszéltek. Olyan, már akkor is halálos szavak. Amikor kijött, megint megkérdezték.

– Mit mondott?

A doktor hallgatott, olyanná vált az arca, mintha valaki kapaszkodott volna bele, tíz láthatatlan köröm váj bele, húzza lefelé. Mit mondott. Mit mondott. Nyomban bement Tordasi irodájába, és a szekrényből, csak mert tudta, hogy a kapitány elvtárs ott tartja, máshol az nem lehet, a nyakánál foga kiemelte a konyakos üveget, foggal húzta a dugót, pohár nélkül ivott. Csak ezután nézett föl.

Erna is ott ült. Kér?

Erna némán bólintott, mutatta, üvegből is jó lesz. Arany odaadta az üveget. Erna néni, mondta. Kisarany, szólt a másik, jól behúzott a konyakba, épp nyílt az ajtó.

– Mit mondott? – kérdezte Tordasi, jött utána, kutya volt.

– Semmit.

– Valamit csak... – Tordasit csaknem szétvetette a tehetetlen düh. – De legalább vége ennek az egésznek. Holnap már lincseltek volna.

– Tordasi elvtárs – Arany ezt nyugtatónan mondta.

– Nekem annyi? – Tordasi a fejét fogta.

– Miért lenne magának annyi?

– Egy ilyen ügy.

– Milyen ügy? Hány éves volt az első, a Komáromi lány?

– Tizenegy. Doktor úr. Tényleg nem mondott semmit?

– Nem tudom. Még egyszer be kell mennem.

Arany Ármin toporgott. Fogta a fejét, föl akart ébredni. Mindjárt szétveti valami erő. Üvöltöttek? Nem baj, ha üvöltöttek? Úgy néztek rá, olyan ijedten, mintha ő lenne a gyilkos. Nem értik? Amióta kijöttem a lágerből, nem üvöltöttem. Boncoltam, plasztikáztam, latint magoltam, basztam, nem üvöltöttem. Most se fogok. Nem üvöltök. Csöndben maradok. Be kell mennem hozzá.

– Miért?

– Be kell mennem, kész. Nem vitatkozom.

És újra elhúzta a csattogó riglit. Nem hallgatóztak, csak mozdulatlan lett mindenki. Erna úgy vette a levegőt, mintha fájna neki. Soha nem volt még ilyen csönd ebben az épületben,

soha. Amikor kijött, a folyosóról egyenesen Tordasi szobájába fordult, az asztalra rakta a színét vesztett, barna láncipőt. Még mindig csöpögött belőle valami lé, folt lett alatta. Erna kikerekedett szemmel bámulta.

– Elfelejtette levenni róla.

– Ezt mondta?

– Ezt.

– Miért fontos?

Eléggé eszelősen magyarázta, végül már csak Ernának, mert az legalább bólogatott, de Tordasi csak bámult, mint a barom.

– Elfelejtette levenni a tizenegy éves Komáromi Mária lábáról. Nem fontos. Vagy nem úgy. Azért. Csak ő volt dühös, a Piros. Egy ilyen cipő. El lehet adni ezt is, nem? Érti, Tordasi? A második párat, a második áldozatról, már levette. Hoppál Piroska, így hívták a másodikat, ugye?

– Így. Attól elvett kétszáz forintot is. Annyi volt a lánynál. Sok. A szülők mondták.

– Igen, azt állították – szólt közbe Erna. Bólogatott Tordasira, igen, ezt mondták. Hát ő pontosan leírta. Iktatta a vallomást.

– Figyelte itt valaki a cipőket? – kérdezte Arany.

Tordasi még mindig hallgatott, vörös volt a szeme. Tudott sírni a barom, Erna nem gondolta volna.

– Nem – mondta aztán a rendőrkapitány. – A cipőket nem figyeltük. A kétszáz forint meg nem olyan kirívóan sok. Könnyen túl lehet adni rajta.

Arany aztán azt mondta a sofőrnek, nem autóznak vissza Pestre, Szolnokra se. Ernára mutatott, nála alszunk. Gált úgyse zavarja. Már berregett is a motor, Erna magára csapta az ajtót. Tordasi úgy nézett utánuk, mint akit elárultak. Valóban nem zavarták Gált. A tanár pillanatok alatt házigazdává vált, esznek? Ja hogy... igen. Hát persze hogy nem. Ezek után! Mit hozzak akkor? Bort. A sofőr inkább pálinkát kért. Szóda van?

– Mosdasson le, Erna néni!

Levett magáról mindent, anyaszült meztelen volt. Arany beleállt a nagylavóba, forró volt a víz, égette a talpát, meg kellett szoknia. Rátámaszkodott a sparhelt fogantyújára. Egészen meztelen volt, előre lógott a fasza, a heréi a combjait verdesték. A sparhelt lapján sistergett a szétcsapkodott víz. Erna ronggyal dörzsölte végig. Többször beszappanozta, többször ledörzsölte. Közben itatta borral. Na még egy korty. Ahogy a gyerekbe töltjük a tejet. Gál nézte őket. A sofőr is, eltátotta a száját.

– Arany elvtárs – suttogetta.

Csobogott a víz.

– Csak akkor nem érzi a szagát, Imre, ha elfelejti.

– Jó, akkor elfelejtem.

– Nehéz lesz.

– Tudom.

– Mi van a fiaimmal, Kisarany? Doktor úr – Erna tolakodott és kérdezett közbe, mert a börtönnél azt mondták neki, azt köpték az arcába, hogy nincsenek ott, elvitték őket. Hová? Nem mondták meg, hová.

– Majd holnap – szólt Ármin. Rengeteget ivott aznap, egyre józanabb lett. Az igazi szörnyet nem lehet leitatni. Akkor mit lehet vele tenni. Semmit. Várni kell, hogy józanul legyen részeg, *ne kérdezzed, hol jártam, miféle bálban*. Arra kell várni, hogy ne gondoljon magára. Saját magát, becses személyét kell elfelejtenie, és az a legnehezebb.

- Erna nem és nem tágított.
- Most mondd meg. A nőknek is beszélsz róluk? A feleségeiknek?
 - Beszélek, persze.
 - Akkor nekem is. De nézz rám, úgy mondd!
 - Jól vannak.
 - Biztos? Ha hazudsz, Kisarany, én megöllek. Az életedet mentettem, amikor visszajöttél ide. Kisarany húzta a nadrágját, vette a trikót, ivott, majdnem lefordult a székről.
 - Kitéröm még a nyakam, bassza meg. Tudom, Erna néni. Megmentett egy bálozt a csőcseléktől. Nem, egyáltalán nem biztos, hogy jól vannak.
 - Jaj, istenem, akkor mi a biztos?
 - Még mindig élnek – mondta Ármin, a pohár után nyúlt, finom. Milyen nagyon finom.

Reggel Arany értesítette Tordasit, a sofőrjét és Ernát, induljanak. Nem tűrt ellentmondást, de szórakozott volt, nem is másnapos, még részeg. Türelmetlenkedhetett volna. Csak elszívta a cigarettát, és megvárta, míg a sofőr beleönti a rendőrségi benzint az ő kocsijukba.

- Hová?
- Az oroszokhoz.
- Nem. Oda nem lehet, elvtárs – Tordasi önkéntelenül hátralépett.
- Tudom. Nekünk lehet.
- Senkinek, nem érti?! – Tordasi nyüszített, tudta, hogy nem állíthatja meg a bolondot. A sofőr nem értette, mi a riadalom oka, csak a veszélyt érzékelte, abban meg mindig része volt. Oroszok. Na és? Testvéri nép, nem mondjuk, hogy kurva maty. Erna inkább kíváncsi lett. Úgyse járt még ott, pont ő, az oroszoknál, a hírhedt Cégény-tanyán. Hát most akkor eljött a pillanat.

– Kimegyünk.

Tordasi remegett. A tanya előtti úton meg is állították őket, államvédelem. Arany kiszállt, tanácskozott velük, még a fegyvert is ráfogták, Arany nyugodt maradt. Aztán visszaült a kocsiba, hajts, mondta a sofőrnek, gyorsan. Gyorsabban, Imre.

- Ne haragudjon, doktor elvtárs, én magával soha – mondta a sofőr.
- Kuss, Imre.
- Akkor se, ha felakasztanak.

Az oroszoknál csak ő szállt ki a kocsiból. Ketten fogták rá a puskát, félmeztelen, horpadt mellű gyerekek, ijedtek voltak, beszartak és ordítottak, ő oroszul visszakiabált. Az ilyen könnyebben lő. Nyet, nyet, sztoj! Kurva maty, csilovek! Egyszer csak csönd lett. Fújt a szél. Csönd lett, a boldog bálozók megálltak, egyfelé figyeltek, a pezsgős poharakban verset írt a buborék, a forgás abbamaradt, Ármin leeresztette a kezét. A kurvák faszát, tényleg. Bement a tanyára, eltűnt a frissen megmeszelt házban. Ordítottak bent is, kihallatszott. Tyíha! Amikor jött vissza, a zsebében kotorászott. Aztán beült a kocsiba, és hátradobott valamit, Tordasi úgy megijedt, hogy ordított, Erna is sikoltott. A rendőrkapitány ölében egy kék kislánycipő volt.

– Égessék el – mondta Arany Tordasinak –, a másikkal együtt.

Aztán kiautóztak a Tisza-gátra. Zsigmond ott várta őket. Tibi bácsi emlékműve szépen fölöltözve, várta őket, integetett.

Tibi bácsi, mint madárijesztő, zörgött a szélben.

Zsigmond büszke volt arra, hogy az édesapja ilyen mutatós alanya lett a tájnak. Jól néz ki, valóban. Varjat ugyan nem kerget, sem seregélyt, de olyan a töltés oldalában, mint egy emlékmű, és az is. A szobrok ledőlnek, ledöntik őket, elfogynak, de Tibi bácsi mindig lesz. Amit elfúj róla az egyik szél, visszahordja rá a másik. Amit leold róla az egyik eső,

visszacsepegteti a másik. Amit a fagy leeszik róla, ráhányja a másik. A szekeresek is megnézték. Idejöttek, körbetáncolták. Ugrabugra ordítózás volt. Hőbörgés és handabanda. Tibi bácsi örült nekik.

Zsigmond beszámolót tartott, hogyan zajlott az életmentés, amiért ő nem kér kitüntetéset, nehogy azt gondolja bárki. Senki. Furcsa, hogy Tordasi nem kereste, de mondjuk, a fasznak hiányzik Tordasi.

Minden olyan különleges, mert mindent áthat a természetesség közvetlensége. Esetlen, ezt is lehet mondani. Ezek a szörnyű gyilkosságok olyan esetlenül lettek végrehajtva, olyan átlátszó módon, ahogy csak az ostobák ölnek.

Buták öltek kisbutákat.

Bál.

Arany Ármin másféle, az emberi élet ellen elkövetett cselekmények tanúja volt. Ez lepte meg. Amíg korábban vagy a mostani életének gyakorlatában a kegyetlenség természetessége és magától értetődése volt nyilvánvaló, most a kegyetlenség sutasága töltötte el, nem tud jobbat mondani, ámulattal. Csodálatának tárgya ez lett.

Az események utolsó szakaszában, nyár közepére már tényleg föl akart robbanni a város. Ha valaki gyereklény, egy kislány vagy egy kisfiú elkészült otthonról úgy, hogy nem szólt, minimum fölpofozták, a seggét verték. Ordítottak vele.

– Isten vagyok, fölfogjátok, komáim?

Adélra ő vigyázott, Zsigmond, védőangyala lett ő, és ezt nem tudta senki emberfia, se a szomorú Jolán, sem Adél, akinek nőszaga lett, reszelt alma, cukorral szórod, már barnul is, szagold csak meg. Hány éves volt az Adél? Tizenhat? Eléggé nagylány, szép mellei voltak, almák, nőszaga lett. Az volt, nagylány, aki tud vigyázni magára, elvileg, de tűnt el idős lány is azért. Hát akkor az buta, hogy a piczába vigyázott?! Adélnál idősebb lány is volt a kútban, nem?

– Tizenhét éves volt. Egy Irén – gondolt utána Arany.

Látta Zsigmond, hogy a csarnok alatt megáll Adél azzal a Pirossal, szóba elegyednek.

– Adott neki egy könyvet. Rosszul mondom – Zsigmond gondolkodott. – Csak megmutatta.

– Milyen könyvet?

– Nem tudom. Én még nem olvastam egy könyvet se, de tudom, milyen az. Ha iskolába engednek! De nem engedtek a gecik. Egy könyv. Megmutatta az a Piros, és közben mondott ezt, azt. Magyarázott. Adél meg bólogatott, mint aki árva lesz, hogy akkora a világ, olyan nagy, ő meg csak itt ágaskodik.

Arany közelebb hajolt.

– Mi az, hogy árva lesz?

– Elmennek otthonról.

– És?

– És ment vele.

– A könyv miatt?

– Nem tudom, talán a könyv miatt. Olyanok voltak, úgy néztek ki, mint a szívbéli barátnők. Mint akik régen ismerik egymást. És én tudtam, hogy nem ismerhetik régen egymást, mert

még nem láttam őket együtt semmilyen módon, piacon, boltban vagy árokparton. Én ismerem ezt a Pirost, már kergettem is, hogy szétverjem a hátán a botot. Kígyó volt, azt hiszem. De hogy ilyen kígyó, azt nem gondoltam volna. Nem is kígyó az ilyen.

Elmentek a házig, a kapuban Adél megállt, kifejezetten szépséges volt az ég, ilyeneket szoktak festeni, nyugat felé felgyulladt. Égett a naplemente, égtek a felhők, lángok nyaldosták őket, a hasuk hosszan, vörösen izzott. Bál volt. Ott, a ház kertjében olyan gaz volt, hogy mindent beborított, megevett, onnan szállt föl az est és a sötét, abból a gazból, ami Zsigmondot ellepte volna, ha belegázol. Adél meg a Piros bementek a kapun, aztán a tornácon át a házba léptek. Ment utánuk ő is, esteledett. Gyertyát gyújtottak, kettőt. Adél meg olvasta azt a könyvet. Nevetett azon, amit olvasott, rém jól mulatott rajta. Borbála nem is volt ott. Babát, gyereket nem látott Zsigmond. De néha Adél egyedül maradt. Amikor egyszer Piros visszajött, zsinog volt a kezében. Adél nevetett. Zsinog volt a kezében. Nevetett a történeten. Zsinog volt Pirosnál. Hurkolta. Adél fehér nyakába vetette. Húzta. Rászorult a nyakra a köté. A könyv leesett a konyhaasztal mellé. Adél sikoltott. Nem sikoltott. Nem tudott. Tátozott. Hang nem jött ki a torkán. Zsigmond a házba rontott. A konyhába rontottam. Én nem tudtam, mit kell csinálni. Ő nem tudott mit csinálni. Zsigmond most is ordított, bömbölt, ömlöttek a könnyei. Meg kellett volna ölnie azt a rohadék dögöt, agyon kellett volna vernie, de ő nem tette, csak ordított az ajtóban, és hallotta, hogy fölsír a csecsemő vagy kisgyerek, sikoltott Adél is, mert végre tudott, és megütötte a könyökével Pirost, az arcába könyökölt, birkóztak, rángatták egymást, Zsigmond meg csak üvöltött, és amikor Adél kiszabadult, Zsigmond megragadta a kezét, és üvöltve húzta a rendőrségig.

Rugdosta az ajtót, dörömbölt, üvöltött.

Rejtő Jenőt olvasott Adél, Fülüg Jimmy.

Zsigmond nem üvöltözött.

Senki sem hallott semmit, egyetlen szomszéd se, alaposan kikérdezték őket. Ha Zsigmond üvölt, az nagyon hangos. Olyan, mint a bolond duda. Nem üvöltött Zsigmond, az más volt. Vagy bent volt, Zsigmond ráncos kis lényének mélyében hangzott, ami hangozhatott.

ISKY ANDRÁS

A NYOLCVANAS ÉVEK

megfogta fagyott kezeimet
két sebes csont mondtam
semmi élet nincs bennük
nem tartozol nekem semmivel

nem emlékszem hol tuszkoltak fel
a vonatra és arra sem hogyan
kerültünk egymás mellé

olcsó pálinka és romlott darált
hús szaga áradt belőlem
a gyors fagyhalálban bíztam amikor
végre elbúcsúztam gyanútlan
szeretteimtől

nem szabad idő előtt meghalnod
válaszolta a lány és finoman becsúsztotta
a szederjes csonkokat a két melle közé
majd összehúzta rajtunk a vastag
vatelinkabátot és magához szorított

így fogunk élni mostantól mondta

éjszakai szerelvények rianása
a folyosókon vakító porhó
körömmel megkapart jégvirágok –
ide születnek kétvérű gyermekeink

de valaki ránk hívta a rendőrséget
Urtaji-nál szállhattak fel sehogyan sem
sikerült megállapítanunk hányan voltak

nem hagytuk magunkat –
akkorra már dermedt lábaim
meztelen lábai mellett melegedtek
a báránybundás női csizmákban

Tjändäreinél frissen borotvált újoncok
két oldalról lőttek ránk érezni lehetett
hogyan megtévesztették őket reszkettek
a félelemtől legszívesebben átálltak
volna mind a mi oldalunkra

hóálcaik messzire csattogtak a szélben

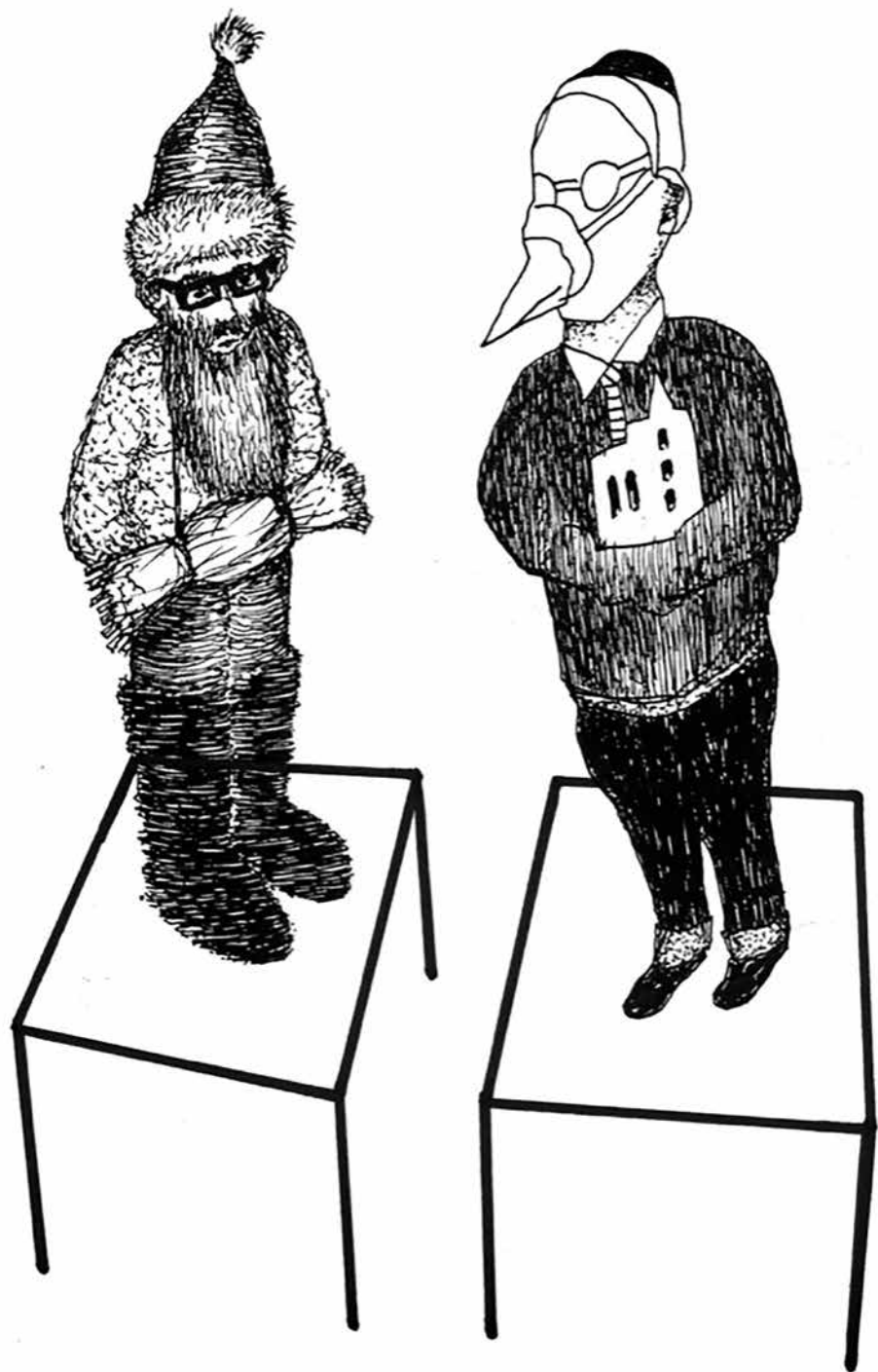
leghamarabb március idusán indulhatnak
oszlásnak

a nyomkövetők fényénél pillantottam meg
először szép arcát a különleges rajzolatú
vágásokkal

évek telhettek el legutolsó sírása óta

akkor már közel jártunk a cernavodai
vashídhöz a vonat zakatolását teljesen
elnyomta az űrszelvény jellegzetes
űvöltése a jégszilánkos viharban

a hídra ért a bezúzott ablakú
vagon restaurant is amikor
meghúztuk a vészféket és kiugrottunk
a ködpárás Duna felett gomolygó
éjszakába

JUHÁSZ TIBOR

A PUSZTA TÁGASSÁGA

Beszélgetés Visky Andrással

Édesapját, aki köztisztviselőként álló református lelkész volt, az 1956 utáni erdélyi megtorlás során bebörtönözték, őt pedig az édesanyjával és hat testvérével együtt a Duna-deltába internálták. Visky András kétéves volt ekkor. Életművében ezek az események egyre meghatározóbb vonatkoztatási pontokká léptek elő, és olyan önéletrajzi alkotásként is megközelíthető remek műveket inspiráltak, mint például a nemrég megjelent Kitelepítés című regény.

– Most, túl a regény harmadik kiadásán, úgy tűnik, ez a mű az eddigi pályád csúcspontja. Bár ismert és elismert alkotóként gondolnak rád úgy a költészet, ahogyan a színház világában, de az egymást követő, meghitt hangulatú kötetbemutatókon, a folyamatosan megjelenő méltató kritikákból olyan ünnepélyesség érződik, amely, azt hiszem, korábbi munkáid utóéletében nem volt megtapasztalható. Hogyan éled meg a sikert?

– Ha a *Kitelepítés* valóban csúcspont, akkor már csak lefele vezet az út, ezért a szépírói pályám folytathatóságával kapcsolatban van bennem némi félelem. Ugyanakkor persze örülök, mert a kötetbemutatókon feltett kérdésekkel, valamint a kritikák megállapításaival számomra is mindig új utak nyílnak a regényhez. Igazából nem az a fontos, hogy mit kérdeznek tőlem, hanem a szituáció, hogy éppen ki mellett ülök a színpadon, hiszen ugyanazok a kérdések más emberektől egészen máshogy hangzanak, ezért bennem is más gondolatokat vagy érzéseket mozdítanak meg. Ami pedig a népszerűséget illeti, sokat dolgoztam ezen a könyvön, de a munkával töltött évek alatt szinte teljesen biztos voltam benne, hogy engem a piaci értelemben vett siker elkerül majd. Az írásfolyamat alatt egyébként kifejezetten örültem ennek, mert az volt a meggyőződésem, hogy amennyiben a sikert a piac nézőpontjából gondoljuk el, az alkotás gesztusa háttérbe szorul, sőt, tulajdonképpen ki is esik az olvasóknak átnyújtott mű a figyelemből, mert a siker nem minőséget vagy találkozásokat, hanem számokat fog jelenteni. Úgy gondoltam, a műalkotások lehetnek sikeresek, de akkor nem magukról fognak beszélni, hanem inkább a kontextusukról. Most viszont, hogy az én könyvem sikeres, azt hiszem, revideálnom kell a korábbi álláspontomat. Ezt pedig úgy próbálom véghez vinni, hogy elkezdtem nem szerzőként gondolni a *Kitelepítés*re, nem úgy, mint aki létrehozta, hanem olyan entitásként próbálok viszonyulni hozzá, ami tőlem szinte függetlenül hoz létre dolgokat. Voltaképpen kiengedtem a kezemből, és ez fölszabadított.

– Mielőtt a *Kitelepítés* megjelent, rendszeresen publikáltál belőle. A folyóiratokban a regényrészlet helyett következetesen a regényrész megjelöléssel láttak napvilágot a szövegek, ezáltal is kihangsúlyoztad azt a szaggatott, töredezett szerkezetet, amely ezt a művet jellemzi. Hogyan kristályosodott ki benned az elképzelés, miszerint nagy kezdőbetű és mondatvégi írásjelek nélküli, számozott szakaszokból álló felépítménye lesz a műnek?

– Tulajdonképpen mindig a kitelepítés, a szabadság elvesztésének színrevihetősége érdekelt, és ezekkel összefüggésben foglalkoztatott az apahiány ábrázolhatósága. Talán azért, mert miközben egy ismeretlen börtönben raboskodott, az apám állandóan jelen volt velünk a barakkban. A fogságban még nem volt róla emlékem, amiből az is következik, hogy nincsenek fogság előtti emlékeim sem, vagyis az én pozícióm jellegadó sajátosságának talán az tekinthető, hogy nem vágytam vissza sehová a fogságból, mert nem volt hova visszavágynom. A vágyaim a jövőre irányultak, és nagyban meghatározta őket a *Szentírás*, az egyetlen könyv, amely elkísért bennünket a fogságba. Véletlenül maradt nálunk, de ez egy furcsa, nagy kezdőbetűs véletlen volt, amely az emberben először gyanakvást ébreszt a gondviseléssel kapcsolatban, majd bizonyosságot ad annak létezéséről. Édesanyám, kezdetben gyertyával, mindennap felolvasott nekünk, tehát az ő hangja is hozzájárult ahhoz, hogy könnyen azonosultam a történetekkel. Ennek következtében lettem bibliaolvasó ember, a mai napig azzal kezdem a napot, hogy kezembe veszem a *Szentírást*. A *Biblia* is egy töredékes elbeszélés, amelyet mi, hívő emberek újra- és újraolvasunk, dacára annak, hogy nem feltétlenül igaz rá a köznapi értelemben vett kontinuitás, ezért sem véletlen, hogy sokan nem is az elejétől a végéig, hanem szemelvényekben fogadják be. Könyvei különböző módokon, más-más irodalmi műfajokban születtek, de lenyűgöző módon a töredékességük ellenére mégis folyamatjellegűt hoznak létre. Ezt lehet mondani nem szokványos egységességnek, illetve másfajta töredékességnek is, ha azonban az utóbbi mellett döntünk, nem olyan szerkezetet kell elképzelnünk, mint amilyeneket az úgynevezett szövegirodalom elbeszélései eredményeztek a '90-es években. Én mindig nagy örömmel és tisztelettel gondolok a magyar irodalomnak erre az időszakra, mert jelentős művekkel gazdagodott a kultúránk, de van egy másfajta fragmentáltság is, mégpedig a *Biblia* fragmentáltsága, amely nem az elbeszélhetőségbe vetett hit megrendülésére vezethető vissza, hanem valami sokkal ősbibb dologra. Én ezt a sokszínű formát tekintettem alapnak.

– *Egy mozaikos regényben, amelyben az egymástól távol eső részek között is szoros kapcsolatok létesülhetnek például az asszociációs logika működésének következtében vagy a motívumháló révén, éles szerkesztői figyelemre van szükség ahhoz, hogy az összefüggések ne sérüljenek. Nagy Boglárka szerkesztette a könyvet, de a regényt kísérő jegyzetekben köszönetet mondasz másoknak is, például néhány folyóirat szerkesztőjének. Mesélj, kérlek, a szerkesztési folyamat(ok)ról! Milyen szöveg gondozói megfontolásokra volt szükség az utómunkálatok során?*

– Az írói technikák kérdésköre körülményes ügy, hiszen a műhelymunkáról történő beszéd mindig azt a látszatot kelti, mintha egy módszerről, valamiféle elvrendszerről lenne szó, amely többek között a reprodukálhatóságot is szavatolja. Bár használtam a korábbi években készített jegyzeteimet, nemegyszer vizuális segédletet is alkalmaztam, például szerkezeti rajzokat készítettem, és a motívumok visszatérésének periodicitását is ábrázoltam, de a valóságban ez a folyamat sokkal esetlegesebb volt, éppen ezért félrevezető

lenne, ha azt állítanám, létezett bármiféle technika, amely megelőzte a szöveggondozást. Hogy mennyire alkalmi eseményekről van szó, azt talán az egyik barátom, Weber Kristóf zeneszerző visszajelzése mutatja meg a legjobban, aki a közelmúltban úgy fogalmazott, hogy én egy mély hangrendű regényt írtam, és ő ezt be fogja nekem bizonyítani. Bármit is jelentsen ez, annyiban rátapintott a lényegre, hogy sok mindent a fülem után, hallásból, vagyis érzésre írtam meg, inkább versként, mint prózaként gondoltam az anyagra, a fejezetek pedig anélkül álltak össze, hogy végleges helyükkel a keletkezésük pillanatában tisztában lettem volna. Ezért van az, hogy ha visszanezzük a kötetmegjelenés előtt közölt regényrészeket, akkor a szövegek fölött egészen más számokat fogunk találni, mint a *Kitelepítésben*. Sok idő kellett ahhoz, hogy rájöjjenek, a fejezetek maguktól állnak össze, és nem muszáj befejezni őket. Egy ponton túl nem erőszakoskodtam magammal, nem frusztrált, hogy bizonyos egységek csak úgy, egyik pillanatról a másikra véget érnek. Miután ezt megértettem, sokkal szabadabban tudtam dolgozni.

– *A Biblia mindennapos felolvasása mellett a barakk nyomorgató szűkössége és a puszták elképesztő tágassága is meghatározta a szocializációdát. Rendkívül érzékletesen, sőt az ott szerzett tapasztalatok ellenére meglepően szépen írod le a bărăgani tájat.*

– Gyermekként a fogságot a *Biblia* hatására az egyiptomi események alapján értelmeztem, és biztos voltam benne, hogy mi Egyiptomban vagyunk, de meg fogunk szabadulni. A Dunát tökéletesen azonosítottam a Vörös-tengerrel, úgy képzeltem, hogy egyszer majd ketté fog válni, mi pedig átkelünk rajta. Egyébként a Duna ott, a bărăgani pusztaságban, nem akkora, mint Budapesten. Nagyvízkor nem is lehet látni a másik partját, és ez kiemelkedően lényeges tértapasztalat a számomra, ami nyilvánvalóan nyomot hagyott a könyv leíró részein is, hiszen az a félelemhez hasonló, mégis felemelő érzés, amely a Duna hömpölygő, hatalmas szürkése látván támadt bennem, a pusztával való kapcsolatomat is jellemzi. A puszták igazi arca leginkább ősszel mutatkozott meg, amikor a szél kifújta és nyugatnak indította az ördögsekereket (talán ennek következtében alakult ki az a bărăgani mítosz, miszerint arra kell menekülni, amerre az ördögsekerek tartanak). A testvéreimmel botokkal futottunk utánuk, a botot belenyomtuk a sodródó tüskés bokrokba, amelyeket aztán a magasba hajítottunk. Boldog emlék nekem ez a játék, és a porra is jó érzésekkel gondolok, mert élmény volt nyáron mezítláb járni és bokáig elmerülni a puszták finomszemcsés anyagában. Ez a tágasság a hó miatt egyébként télen is érzékelhető volt, ehhez az évszakhoz azonban bennem inkább a bezártság élménye kapcsolódik, mert édesanyám télen különösen féltett minket. Sok történet keringett az emberre veszélyes, kóborló farkasokról, és az élőhelyünk néha hosszan elnyúló, kiterjedt hómezővé változott, amely elnyelhetett volna minket. Persze a hó gyakran teljesen eltorlaszolta a barakkokat, és ilyenkor nem is tudtuk elhagyni őket.

– *Később visszatértél a fogság helyszíneire?*

– Legelőször Esterházy Péter társaságában tértem vissza Bărăganba a '90-es évek elején, amikor épp a Duna-regényén dolgozott. Egy napon felhívott, és azt mondta, találkozni szeretne velem, mert én vagyok a szegény Duna legnagyobb szakértője. Bár korábban nem ismertük egymást, megkérdezte, volna-e kedvem elkísérni őt a fogságom helyszínére. Péter testvérem is velünk tartott, hárman az ottani emberek segítségével találtuk meg az

internálótáborok helyét, amelyet akkorra már földművesek vettek használatba. Azon a beszántott tájon nagyon sokan éltek és haltak meg az ötvenes, hatvanas években, de mi már csak két fejfát találtunk. Esterházy megírta aztán az utazásunkat a Duna-regénye utolsó fejezetében, ami nekem azért is fontos, mert ő találkozott a szüleimmel, és a könyvében róluk is írt. Aztán volt még egy visszatérésem, akkor a román televízió vitt le Rublára Jon Gostin rendezővel. Egyetlenegy barakk állt már csak. Elképesztő érzéseket éltem át akkor, nagy meglepetés volt már felnőtt tekintettel szemügyre venni azt az „épületet”, amelyben elképzelnem sem tudom, hogyan fértünk el egymás mellett kilencen a szalmán. A barakkban egy román színésznő eljátszott néhány részletet a *Júlia* című drámámból, amelyet édesanyámról írtam. Ez több szempontból is különleges esemény volt. Édesanyám nem beszélt románul, a fogságban tanulta meg ezt a nyelvet.

– A Júlia mellett említhetnénk más műveidet is, amelyekben újra és újra elmondod, a nézőpontváltásokkal történő kísérletezésekkel más-más megvilágításba helyezed a történeteket. A Kitelepítés is értelmezhető egy újabb megértési kísérletként?

– Hetedik gyermekként én vagyok a legkisebb a családban, tehát nemcsak a saját emlékeimre, hanem a testvéreimre is emlékezem. Sőt, nem is törekszem arra, hogy a saját emlékeimet megkülönböztessem az övékétől. A legidősebb testvérem például 1948-ban született, csaknem 10 év korkülönbség van közöttünk, ő egészen másképpen áll hozzá ehhez a történethez, hiszen neki hamar apává kellett lennie, ami elkerülhetetlen volt abban a helyzetben. Ő természetesen egészen máshogy emlékszik a dolgokra, mint én, de a kötet megírása idején számomra éppen ezért volt fontos, hogy újra és újra egyeztessek vele. Egyébként mindegyiküket zaklattam az írás alatt, kértem, meséljenek el konkrét szituációkat, amelyeket lejegyeztem, majd összehasonlítottam. Megdöbbenő, de egyben revelatív volt észrevenni, hogy különböző szövegek rajzolódnak ki előttem. Az eltérésekkel kapcsolatban visszahívtam és szembesítettem őket, mire ők mindannyian a maguk igazát hangsúlyozták, kivétel nélkül azzal az érveléssel védve meg saját pozíciójukat, hogy „én ott voltam”. Így jöttem rá arra, hogy a valóság közösségi tett, és folyamatosan, állandó jelleggel dolgoznunk kell azon, hogy összetartsen bennünket.

– Édesapád, Ferenc, valamint édesanyád, Júlia is megírta a maga fogságtörténetét. Az ő elbeszéléseik jelentettek-e koordinációs pontokat a számodra? Árnyalták azt a képet, amit te a saját fogságtapasztalatodról felépítettél?

– Erre a kérdésre nem tudok egyértelműen felelni, mert ugyan viszonyítási pontként tekintettem rájuk a *Kitelepítés* megírása idején, de nem mindig voltak a segítségemre. Édesapám szövegeit például nem is igazán tudtam használatba venni az alkotás során, mert amíg mi lágerben voltunk, neki börtönben kellett lenni Szamosújváron. Mégsem tudom kijelenteni, hogy nem segítettek a munkáim, például a *Fogoly vagyok* című kötetének kisprózáként is működő szövegei, amelyek lényegében saját fogsága példázatgyűjteményeként értelmezhetők, és Richard Wurmbrand rabbi alakja köré szerveződnek. Richard rendkívül különös alak, és én sokat dolgoztam azon, hogy édesapámat rábírom a barátságuk történetének megírására, szerkesztőként is aktívan segítettem ezt a munkát. Utólag, már a *Kitelepítés* befejezéséhez közeledve döbbentem rá, hogy a *Fogoly vagyok* szerkesztése is lényegében egyfajta előtanulmány volt a számomra, szerény eszközeimmel öntudatlanul mintha egy iskolát járattam volna végig magammal, amely felkészített a kötet megírására.

– „[M]indent megjegyzek és majd mindent megírok, ha eljön az ideje, ezzel vigasztalom Anyánkat, amikor rajtakapom a síráson, a megírokat a megbosszulok szinonimájaként használom, nem tudva, mit beszélek” – ez a 291-es számú fragmentumból származó idézet a Kitelepítés elkészítésének, sőt akár a teljes szépírói munkásságodnak a motivációjával kapcsolatban is felvethet kérdéseket. Valóban a bosszúállás szándéka vezérelt?

– Apám azt tanította, hogy sohase válaszoljak igennel vagy nemmel, éppen ezért most arról fogok beszélni, hogy a kérdésed mit érintett meg bennem. Nem akarok kitérni az egyértelmű válaszadás elől, de az az emberi kötelesség jutott az eszembe, miszerint mindannyiunknak el kell számolni a múlttal. Ez ebben a kontextusban azt jelenti, hogy kötelességünk megtalálni a bosszúnak a megengedett, sőt kötelező formáját. Egy író számára szerintem a bosszú a történet átélhetővé tétele mások számára. A Bibliának is van tanítása a bosszúról, a „szemet szemért, fogat fogért”-elvre gondolok, amely a közhiedelemmel ellentétben nem a bosszúállás szükségességét, hanem az indulatok kordában tartását írja elő. Hiszen eszerint pontosan csak azt követhettem el, amit ellenem elkövetettek, tehát ha nekem kiütötték a szemfogamat, és annak, aki ezt elkövette ellenem, egyetlen szemfoga sincs már, akkor én nem tudom kiütni az övét. Ha elveszik a látásomat, akkor megvakulok, és nem tudom megismételni azt a tettet, amelynek áldozata lettem, vagy csak sokkal nagyobb gazságot tudok végrehajtani, például megölöm az ellenfeletem, mert az egész életemre megnyomorított engem. A bosszú ószövetségi tanítása viszont az, hogy ha nem torlod meg a rajtad esett sérelmet vagy a szenvedéseidet, sőt jót cselekszel az ellenségeddel, „ha ezt míveled, eleven szenet gyűjtesz az ő fejére”. Én ez alapján hiszem, hogy a műalkotásnak általában véve megmaradt az a szerepe, hogy folyamatos bosszút hajtson végre a társadalomban, egyfajta szelíd bosszút, csillapodott megtisztulást. Gondoljunk csak a görög tragédiákra, amelyek olyan tettek megbosszulását viszik színre, amelyek elfogadhatatlanok. Amikor a könyvemben a bosszú szót használom, azért teszem, mert számomra ezek a megfontolások megkerülhetetlenek. Amit idézel, az talán az egyik legkevényebb szöveghelye a könyvnek, és sokat gondolkoztam azon, hogy miért is mondtam én ezt ott anyámnak a lágérben. Mert valóban ezt mondtam. Azt nem, hogy én így, az írás által fogom megbosszulni a velünk történeteket, de azt igen, hogy majd mindent megírok. Egyébként valószínűleg onnan jöhetett a dolog, hogy a lágérben sok bölcsész vett körbe minket, akik írásban rögzítették az eseményeket, és ez a gesztus számomra egyfajta lázadasként vagy legalábbis ellenzéki tetteként értelmeződhetett.

– Számomra az volt a könyvvel kapcsolatos egyik legmegdöbbentőbb olvasói tapasztalat, hogy nem éreztem gyűlöletet az elbeszélőben. Emiatt újra és újra azt a kérdést tettem fel magamnak, hogy én képes lennék-e az elfogadásra. Te hogyan bocsátottál meg a fogvatartóknak? Hogyan bocsátottál meg a történelemnek?

– A megbocsátás az én álláspontom szerint mindig konkrét személyekkel kapcsolatos, és Istennel összefüggésben érdekes. Igazából az Istennek való megbocsátás mindig a legnehezebb kihívása annak, amit te úgy neveztl, hogy történelem. De mit jelent megbocsátani a Teremtőnek? Számomra azt, hogy a történelmet történetté változtatjuk. Hogy megteremtjük a közösségvállalás lehetőségét olyan emberek számára, akik nem lehettek a részesei annak, amit például én átéltem, mégis közösséget vállalnak velem. Az elfogadás bennem valóban végbement, de nem a rendszert fogadtam el, hanem a saját életemet.

Pontosabban azt, hogy az életemnek olyan jelentései is lehetnek, amelyek túlmutatnak a határainon.

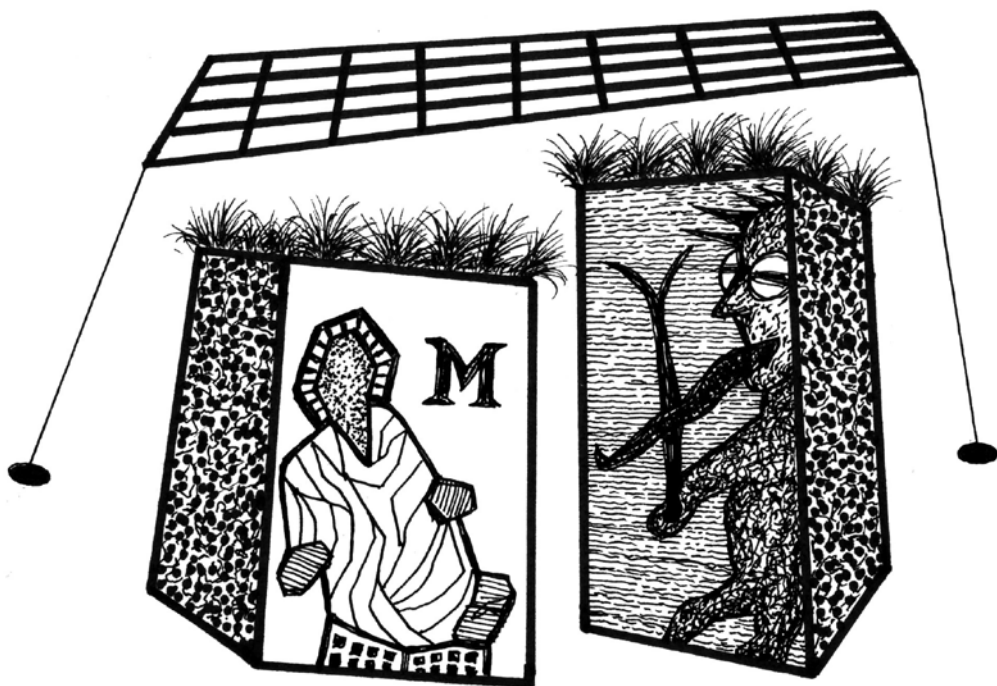
– *Ez nehéz folyamat volt?*

– Igen, mert sok esetben jobb nem lenni, mint lenni. Én például gyermekként mindent anyámról olvastam le, éreztem a fájdalmát, amit akkor érzett, mikor rájött, hogy nem tud megvédeni minket. Sajátomként ismertem fel a tehetetlenségét, hiszen én sem tudtam rajta segíteni, és ez olyan érzés volt, mintha bűncselekményt követtem volna el, mert képtelen voltam kiemelni a helyzetéből. Büntudatot érzek a mai napig, amikor szenvedést érzek a világban, és ez nem azért van így, mert jó ember vagyok. Hanem mert tehetetlen ember vagyok. Nap mint nap a saját tehetetlenségemet élem meg, és nem tudom, hogy valaha könnyebb lesz-e ez a teher. Csak abban vagyok biztos, hogy az elfogadásra szükség van az emberi élethez. Egyébként ez akkor vált nyilvánvalóvá a számomra, mikor fiatal házaspár voltunk a feleségemmel, és rájöttünk, hogy lehallgatnak bennünket. Feltettük magunknak a kérdést, hogy akkor innentől kezdve a Securitaténak vagy önmagunknak szeretkezzünk-e. Arra jutottunk, hogy úgy kell élnünk, mintha nem hallgatnának le, a saját szabadságunkat választottuk, ami nyilvánvalóan nem volt egyszerű feladat, de tudtuk, az öncenzúrával a hatalom idővel a mindennapjaink legapróbb részleteibe is bekúszna, és akkor egymás számára is elvesztünk volna végleg.

– *Nyilatkozataidból tudható, hogy a Kitelepítést alapvetően trilógiaként gondoltad el. A beszélgetésünk elején utaltál a folytathatósággal kapcsolatos félelmekre, zárásként én mégsem a jelenlegi munkálataidról érdeklődnék. Szeretném, ha szót ejtenénk a könyv egyik legkülönlegesebb, érzésem szerint az egyik legmegkapóbb karakteréről, Nényukáról, akinek az életéről film is készült 2004-ben Két hét pihenő címmel. Az ő jelenlétét az isteni gondviselés élő bizonyítékeként tudtam csak magamnak megmagyarázni, hiszen önként vállalta a fogságot, és mintha rá nem vonatkoztak volna még a láger előírásai sem, ki-be járkált a táborban. Mesélj róla az Eső olvasóinak!*

– Vannak dolgok, amiket nem szabad kitalálni, egyszerűen csak le kell írni úgy, ahogyan megtörténtek. A kötet anyafigurája például nem ilyen, hiszen nagyon sok jellemvonást építettem bele az apámból, Nényuka alakját viszont kifejezetten meg akartam menteni a fikcióképző eljárásoktól. Én akkor, amikor az '50-es évek elején apám egyik lelkesztársa két hét pihenőre hozzánk küldte Nényukát, még nem léteztem a látható élők sorában. Nényuka sokgyermekes székely családból származó, árvává lett lány volt, amikor megérkezett hozzánk, nagyjából egyidős volt az édesanyámmal. Sokat elmond róla, hogy diakonissza szeretett volna lenni egy olyan korban, amikor bármi lehetett volna, csak diakonissza nem. Ebben a két hétben elhatározta, hogy velünk akarja leélni az életét. Apám kezdetben ellenkezett a döntését, mert érthető okokból nem szeretett volna cselédet fogadni, de látva Nényuka hajthatatlanságát, maradását ahhoz a feltételhez kötötte, hogy csakis családtagként élhet velünk. Mikor kitelepített bennünket a Securitate, el akarták kergetni tőlünk, de ő nem tárgyalt. Ott voltunk a Securitate egyik nagyváradi pincéjében, amikor felolvasták a családtagok neveit egy listából, és Nényuka nem szerepelt a papíron. Felhívták a figyelmét arra, hogy nem számolnak a visszatérésünkkel, sőt az egyik tiszt anyám és a testvéreim füle hallatára egyenesen úgy fogalmazott, hogy nem azért visznek oda bennünket, hogy életben

maradjunk. Amikor valamelyikük újra megnézte a listát, kiderült, hogy csak öt gyerek van jelen, ketten, a család ikrei, hiányoznak, mert az egyik rokonunknál voltak éppen. A tiszt azt a feladatot adta Nényukának, hogy menjen el az ikrekért, és vigye le őket ide, ebbe a lágerbe. A térképre mutatott, és anyám akkor lett tisztában azzal, hogy konkrétan mi is történik velünk. Nényuka azonban boldog volt, tudta, hogy itt egy angyali átverés történt, ugyanis a feladat teljesítése árán velünk tarthatott a lágerbe. Nényuka Isten áldása volt, egy angyal, aki a legnehezebb időkben is gondoskodott rólunk. Ha szükség volt rá, az életét is kockáztatta értünk, valahogyan mindig szerzett élelmet nekünk. Volt, amikor megfogták, és kérdezték tőle, mit csinál. Nényuka pedig megmondta az igazat. Lopok, válaszolta, mert nem bírom elviselni, hogy a gyerekek éheznek. És akkor elengedték. A *Júliában* egyébként ezért, Nényuka és a lágerkörülmények hatására írtam át a tízparancsolatot. Egyetlen törvényt változtattam meg benne, amely az én darabomban így hangzik: „Ne lopj nappal”. A lopást úszd meg valahogy, a törvényt úgysem lehet.

BÁNKI ÉVA

HOGY MONDJÁK A PORLASZTÓT PROVANSZÁLUL?

Álmomban ma is gyakran járkálok életem egyik legfontosabb helyszínén, az elvárásolt kastélyban, a pesti bölcsészkar Pesti Barnabás utcai épületében. Lassan felmegyek az A portán át a VIII-as előadóba, megtalálom a harmincöt éve otthagytott jegyzeteimet és az esőkabátomat, aztán megyek tovább a harmadikra. Itt megkeresem a kislépcsőt, ez visz egy néptelenebb emeletre, a negyedikre, keringek a fantasztikusnál fantasztikusabb tanszékek között. Ósláv, altajisztika, numizmatika, afrikai nyelvek, kartográfia, iranisztika... Keresem a kislépcsőt, mert van egy ötödik, egy még fantasztikusabb emelet is. Talán jártam is ott – vagy valamelyik álmomra emlékszem valóságként. Ki tudja már.

Ez a régi egyetem a maga beugróival, keresztfolyosóival, csigalépcsőivel, hasznos és haszontalan tanszékeivel eltűnt – a hajdani épületet azóta visszavették és alaposan átépítették a piaristák. De 1985-ben, mikor érettségi után felvettek, nagyon is létezett. Azt pletykálták, egyes tanársegédek, tizenakárhány éve esztétika és valamilyen szakos ürgék tulajdonképpen bent laknak az épületben, egyre csak keringenek szobáról szobára, folyosóról folyosóra – a takarítók és a biztonságiak képtelenek elkapni őket. A bölcsészkar saját törvényekkel rendelkező város volt, úgyhogy ezt a „csövezést” mindenki elhitte. Hiszen az egyetemi polgárságba – így vagy úgy – nemcsak a felvett hallgatók tartoztak bele, hanem mindenféle fura fazonok is. Ők délutánokat töltöttek a büfében vagy a híres kari olvasóban: a magyar nyelv japán eredetét, a csillagképek és a kalligráfia kapcsolatát kutatták – vagy nem kutattak semmit, lődörögtek a folyosón, vagy aludtak egy nagyot a lexikonok között.

Alvás? Nekem, aki éveken át megszállottan keringtem folyosóról folyosóra, ilyesmi eszembe sem jutott volna. A kötelezőkön túl tanultam középlatint, ófranciát, filmesztétikát, műfordítást, még térképészetet is. A középkori költészet iránti megszállottságom akkora volt, hogy jelentkeztem egy „provanszál társalgás” szemináriumra is. Természetesen ma már senkivel nem lehet provanszálul „társalogni”, hiszen a trubadúrok nyelve kihalt, ám mi azt is megtanultuk, hogy kell az autónkban provanszálul porlasztót vagy féklámpát cserélni. Az én apámnak soha nem volt autója, úgyhogy fogalmam sem volt, mi az a porlasztó vagy féklámpa, ráadásul ezek mind egy hagyományörző nyelvész által kifundált szavak voltak. Ám mi megtanultuk komoran, bőszen, lelkiismeretesen. Nem tűnt hihetetlennek, hogy *egyszer* szükségünk lesz minderre.

Ha kiléptem a Váci utcára vagy a Duna-partra ebből a csodálatos üvegházból, szédelegve kóvályogtam. *Kint* más volt a gravitáció. A levegő ólmosabb és nyirkosabb. És a féklámpa és a porlasztó egészen mást jelentett, mint a francia tanszéken.

De mi voltunk *fent*. Ha az ember kinézett a harmadikról, a világirodalom tanszék ablakából, csak kétségbeesetten fel-alá rohangáló pöttöm pontokat, imbolygó játékhajókat és játékhidakat látott. Sokszoros volt a túljelentkezés, mindenki *ide* akart tartozni, nem *amoda*. Akik elvégezték a bölcsészkart, ilyen-olyan jogcímen

visszasomfordáltak, fontoskodó ábrázattal kortyolgatták a büfében a kávéjukat, lelkesen integettek a volt tanáraiknak, bekéretőztek a szemináriumokra. Nem tudták elviselni a *lenti* világot. Mi, tizenkilenc-húsz évesek szívből sajnáltuk őket.

Itt a magaslesen, a harmadikon egészen magától értetődő volt, hogy ha kijelentjük, „meg kell változtatni a magyarok olvasási stratégiáit”, „be kell emelnünk a kánonba X-et, Y-t meg ki kell ebrudalni”, akkor milliók fognak bennünket követni. Mindenki lélegzet-visszafojtva lesi, hogy mit határozunk.

Én tényleg hittem ebben? Hogy Ildi néni, az én régi, kisvárosi magyartanárnőm „ejti” majd Radnótit, ha mi „fent” úgy határoztunk? Hogy csak az az olvasási stratégia fog létezni, amit mi „jóváhagyunk”? Nem, nem hittem el egészen. Ami nem jelenti, hogy egyáltalán nem akartam hinni benne. Mert csak ez a csodavilág adta meg azt a káprázatos élményt, hogy nyelvről nyelvre, évszázadról évszázadra, versről versre úszkálgassak ide-oda, mint egy évszázadok mámorától megszárdult aranyhalacska.

Petőfi „felejtős”? Elavult lenne Arany János? A lírája még hagyján, no de az epikája...! Engem nem a kijelentések tartalma foglalkoztatott, hanem a szabadság, hogy bármit gondolhatok és mondhatok. Hogy egy kihalt nyelven is megszereltessem az autóm porlasztóját, bár a porlasztóról azt sem tudom, hogy eszik vagy isszák vagy porlasztják.

Akármit, akárhogy persze a bölcsészkaron sem lehetett. Szabályok itt is voltak, noha egészen másfélék, mint a nagykanizsai Szabadság téri általánosban. Ez a professzor vagy az a professzor ciki volt, őt tilos volt a folyosón megszólítani, vagy kérdezni tőle valamit. Ezzel vagy azzal az állásponttal nem volt szabad egyetérteni, különben a büfében görbén néztek ránk. Megbukni szinte lehetetlen volt, de a bölcsészkar élet mégis tele volt buktatókkal: az ember egyetlen megjegyzéssel is kockáztathatta, hogy kiesik a „fősodorból”, hogy kiderül, nem olyan „jó fej”, mint hitték róla.

A legrettenetesebb volt, hogy soha semmit nem olvastunk el alaposan, csak csipkedtük a szövegeket, mindegyikbe bele-belekedtünk, *tudtunk* róluk, de az interpretációért, nem magukért a művekért lelkesedtünk. Megállás nélkül az irodalomról beszélünk, mindenki, én is, miközben alig voltak primer olvasmányélményeink. Bárki kiváló eredménnyel véghezvethette el úgy a magyar szakot, hogy az öt év alatt csak elemzéseket olvasott. Mindannyian szövegekről írt szövegek közt bolyongtunk.

És mi magunk is idézeteknek éreztük magunkat. Eleven tükröknek egy nagy szöveglabirintusban. Mint annyi vidéki lányt, engem is felszabadított az egyetem, ám közben megfosztott a létezés biológiai realitásaitól, az együttérzés elemi képességétől. A kollégium mellett egyszer végignéztem egy megmérgezett macska agóniáját. Vajon mit jelenthet ez?, töprengtem – és közben homályosan szégyelltem magam: ennyi tanulás után nem volt könnyű *érezni* valamit.

Közben persze ott motoszkált bennem nagyapám kérdése: ki fizeti ezt? Kinek az érdeke fenntartani ezt a tükörlabirintust, a provanszál porlasztót, ezt a mesésen gyönyörű álomvilágot? Lassan-lassan szakadozott a szocializmus valósága, százezrek érezték a válságot és a bizonytalanságot a bőrükön, miközben mi az olvasási stratégiák forradalmát, az irodalmi kánon felülvizsgálatát szorgalmaztuk. Azt hittük, *fent* vagyunk, miközben csak kívül rekedtünk a társadalmon.

Hajdani évfolyamtársaim közül sokan öngyilkosok lettek. Mások – köztük én is – egyetem után éveket nem találták a helyüket. Rettentő nehéz volt *visszaszokni* a társadalomba. Amíg bölcsészkarra jártam, minden kapcsolatomból megszakadt a rokonaimmal és a régi barátaimmal.

Egy kanizsai *néni* dolgozott az egyetemen, a régi tanítónőm nővére, a Zsuzsika, aki Budapestre jött férjhez, és állást kapott egy távol-keleti nyelv tanszékén. Ugyan miért? Zsuzsika kicsit pöntyögött németül, de persze egyetlen távol-keleti nyelvet sem beszélt. Ő néha elém libbent valamelyik folyosón, a régi családi barátság okán rángatta a karomat, és kérdezgette, hogy vagy, Évike?

Évike? Én rettentően szégyelltem ezt a kisvárosias becenevet, ezt az udvarias (vagy éppenséggel tapintatlan) tudakozódást, és mikor a nagymamáról, apámról, a húgomról érdeklődött, hirtelen nem is tudtam, kikről-mikről beszél. Hallottad, Évikém, hogy az Egyesült Izzóból elküldenek Kanizsán több száz embert? Talán apukádat is... Én csak bámultam rá. Az Egyesült Izzó a maga kétezer munkásával messzebb volt tőlem, mint a provanszál autófényező műhely vagy Kheopsz fáraó piramisai.

Egyidőben anyám ezen a Zsuzsikán keresztül tartotta velem a kapcsolatot. Akkoriban nem voltak mobiltelefonok, én pedig eltűntem a családom radarjáról: egy idősebb zenésszel csöveztem egy Csalogány utcai kölcsönlakásban.

Az egyik szép májusi napon Zsuzsika – akinek nem sok dolga lehetett azon a bizonyos tanszéken – a második emelet lépcsőfordulójánál kapott el. Berángatott egy poros könyvtárszobába, leültetett egy rogygyant fotelbe, és nagy fontoskodva kezembe nyomott egy pohár vizet. Meghalt az édesapád, Évikém, azonnal haza kell menned. Tessék? Hogyan?, kérdeztem értetlenkedve. Meghalt, mondta Zsuzsika. Csak annyit tudok, meghalt. Nem bírta a szíve. Ó, jaj, az az elbocsátás! Annyira feleslegesnek érezte magát!

Kikecmeregtem a fotelből, és otthagytam Zsuzsikát az előre odakészített papír zsebkezdőkkel.

Először is felmentem a harmadikra. Aztán átsétáltam a másik lépcsőházig, és leereskedtem az első emeletre. A büfében körbenéztem, talán ittam egy kávét, és fogadtam a köszönéseket. A szavak, a szavak, a szavak! A másik lépcsőn visszamentem a harmadikra, lófráltam a termék között, megtaláltam a kislépcsőt, felcammogtam a negyedikre. Valahol az afrikánisztikai tanszékénél ránéztem az órára. Uramatyám! Kezdődik a szemináriumom a portugál tanszéken. Bár még csak ötödéves voltam, órákat tarthattam. *Illett* megbecsülni magam.

Fogtam magam, és engedelmesen elbaktattam a Szerb utcába. Persze mondhattam volna a titkárnőnek, hogy édesapám meghalt, nem tartok órát, rögtön indulnom kell haza. Mondhattam volna, de nem mondtam. Ebben a szógyárban, az egyetemen a halálra nem voltak szavak. Elképzelttem, ahogy a titkárnő zavartan kutat a fejében a közhelyek között, hogy részvétet nyilvánítson. A szavak, a szavak, a szavak! Őszinte részvétem... Biztos voltam, hogy ezt nem tudnám elviselni.

Minden annyira blódnak tűnt. Képtelen zavaromban csak lépkedtem a Szerb utca felé a kora nyári hőségben.

Az órát megtartottam (emlékszem, remekül sikerült), és aztán úgy, ahogy voltam, egyetlen válltáskával elbandukoltam a Déli pályaudvarra. Emlékszem, jól megbüntettek a vonaton, mert a diákigazolványom otthon maradt.

Három és fél óras zötykölődés után végre hazaértem.
 Őszinte részvétem. Évikém.
 Őszinte részvétem. Hogy hagyhattátok magára szegény apátokat?
 Szavak, szavak, szavak. Ezek se jobbak vagy rosszabbak.
 De bírni kellett.

Aztán persze visszatértem az egyetemre.
 De már nem *úgy*. Nem egészen.

BALÁSSY FANNI

I részletek | BOCS, HOGY ÉLEK

Sosem kérsz bocsánatot, csak jössz, és kérdés nélkül kiszakítasz belőlem egy darabot. Olykor sejteted, máskor minden előjel nélkül bukkansz fel, és csípőfogódat, amit mindig magadnál tartasz, a húszba vágod, és kitepsz belőlem egy cafatot. Az elsőnél még felordítok a fájdalomra, a sebből vér szivárog, gennyedzik, alig heged, a másodiknál is, a harmadiknál is, aztán egyre kevésbé kapálózok, lenyelem a kiáltást, létezésem körvonalait a hasításnyomok összeforró szélei adják. Teljesen érzem, megcsonkítva távozom. Hagyod, hogy megszeressem valakit, hogy valaki a részemmé váljon, aztán kiszakítod belőlem, és a legrosszabb, hogy ezért sosem kérsz bocsánatot.

*

Ma láttam egy képet. Egy Mesut nevű férfiről készült, valahol Törökország és Szíria határán, a pusztító földrengést követően. Ott ült az otthona romjain, és fogta a lánya törmelékek közül kinyúló, merev kezét. Ott ült, és arra gondolt, hogy majd lemegy a nap, és újra felkel, és elfárad a test, aludni kell, és erőtlenné válik, enni kell pár falatot, és kimerül, fel kell frissíteni, és közben itt ez a sok ember, hangyabolyként rajzik, teszi a dolgát, morajló hangzavar, és nincs csönd, egyetlen percre sincs, nincs néma főhajtás, nincs emelkedettség, nincs megállás, nincs semmi, ami szép, csak egyvalami van, múlt idő meg létige tagadó formában, mert valaki volt, most meg egyszer csak nincs, vagyis nem ott van többé, ahol eddig volt, és te hiába tudod, hova tűnt, hallgatsz róla, és nem kérsz bocsánatot, sosem kérsz bocsánatot, és minden kérdésre hallgatsz, nem mondd meg, hogyan tovább. De néha szájalom ébred benned, olyankor elfordítasz egy csapot, nitralginba borítasz mindent, és elernyednek az izmok, és olyankor jobb, határozottan jobb, és olyankor nem a sebre gondolsz az ember, hanem arra, milyen volt előtte, milyen jó visszaemlékezni arra, amikor ép volt, és olyankor még erősebben kapaszkodik a romok alá temetett kézbe, és már nem bosszankodik az elmaradt bocsánatkérésen, csak összeszorítja a szemét,

és minden idegszálával hinni akarja, hogy nem lehet így vége, valaminek mindenképpen lennie kell, nem lehet ennyi az egész.

Bocs, de nem lehet ennyi az egész.

*

Nem mondom, mondd ki te. Mondom, mondd ki te. Én aztán biztos nem. És a nap lemegy a mi haragunkon. Kifinomult stratégiád része, hogy hallgatsz, a fejedre húzod a paplant, és a fal felé fordulsz. Tudd meg, én is a fal felé fordulnék, ha lenne az oldalamon. A matracok között feszülő rés, akár egy demarkációs vonal, és a bőrdöböl olyan jegesség árad, hogy termozoknit húzok a takaró alá. Egy ideje szeretetembargó lépett életbe, nem ölelsz át, nem adok eszkimópuszt. A barátaink kétségbeesetten kapkodják a fejüket, figyelmeztetnek, hogy humanitárius katasztrófa kapujában állunk, de kit érdekel, vértessék fel magukat homokzsákokkal meg segélycsomaggal, én biztosan nem kapitulálok, kapitulálj te, ha akarsz. Szövetségeseket gyűjtesz magad köré, azt hiszed, két lépéssel előttem jársz, de nekem is megvannak a magam tengelyhatalmai. A roham kezdetét veszi, eszkalálódik a konfliktus, háború földön, vízen, levegőben: padlóhoz vágott ikeás étkezés, fröccsel arcon öntés, a negyedikről lehajigált ruhák. Nem lenne egyszerűbb megadni magad? Miért nem lengeted meg a fehér lobogót? Miért nem teszed le feltétel nélkül a fegyvert? Én? Miért én? Én aztán biztosan nem. Nézz körül, a lakást felszántó lövészárorendszer, a felhalmozott lőszer, a ledobásra kész nukleáris arzenál, ez mind a te műved, ez mind miattad van. Miattam ugyan miért lenne? Persze ha jobban belegondolok, azt talán másképp kellett volna, és akkor másképp kellett volna reagálnom, és amiatt nem kellett volna felhúznom az orrom, és még az elején meg kellett volna beszélünk, mindent a legelejétől fogva meg kellett volna beszélünk, és akkor most nem állnánk itt mankóra támaszkodva, kifakadt sebekkel, néhány végtaggal kevesebbel. Addig kellett volna demilitarizált zónává kineveznünk az otthonunkat, amíg lehetett, és ki kellett volna mondanunk azt a lesajnált szót, azt az alulértékelt kifejezést, hogy bocsánat. És ahogy a tekintetünk találkozik két lövészállás felett, egyszerre nyomjuk meg az indítógombot, és egyszerre lőjük ki egymásra a mindent felemészítő rakétákat, és le sem vesszük egymásról a szemünket, amíg nem látjuk a másikba csapódni az atombombát, a felismerést, hogy már nem szeretjük egymást. Egyikünk sem nyerte meg a csatát, mindkettőnk elvesztette a háborút.

*

Szombat hajnal, a nap első sugarai, madárcsicsergés, Edvard Griegtől a Peer Gynt első szvit és fűró. A dolgozó gépezet téglának ütközik, jajveszékelésére az álom maradék morzsája is kipereg a szemedből, az óra pillantasz, hat óra négy perc, fejed visszahull a párnára, átörökített Kádár-kori reflex lesz rajtad úrrá, mardos a szégyen, hogy te itt horpasztasz, a bal oldali szomszéd meg már a világ szépítésén és jobbításán fáradozik. Újra az órára sandítasz, hat tizenegy, ideje kelni, a kávé nem főzi le magát. Kitarod az ablakot, hadd áradjon be a reggeli szmogszegény szellő, de jobb felől érett nyúlországot hoz a szél, Töhötöm, a jobb oldali lakó öt és fél kilós kiskedvence ipari szarógép, a szomszéd pedig kitartóan halmozza a kifogyhatatlan Nesquik-bogyót a körfolyosón rendszeresített tárolójában. Bevágod az ablakot, az oxigén amúgy is túlértékelt, felcsapod a laptop tetejét, ha már ébren vagy, legalább tedd hasznossá magad. A szemed lomhán kúszik egyik e-mailról a másikra, a kezed a langyos bögreestre kulcsolod, éppen egy sürgős levél fontos válaszához gyűjtesz

verbális muníciót, amikor a felső szomszéd is bekapcsolódik a haláltáncba, házi papucs helyett szteppcipőben szántja végig a hajópadlót. Aztán a lentiek is ébrednek, náluk a reggeli torna a hangszálakra korlátozódik, nincs az a korai időpont, amikor ne tudnák tételesen számba venni, mit gyűlölnék kiirthatatlanul a másokban. A finálé alaphangját a szembeszomszéd adja meg, szélesre tárja az ablakát, és dallamos technóval köszönti az új napot. A szemből átdübörgő dobegép ütemesen masszírozza az agyad, a felső szomszéd Michael Flatley társulatába készül felvételt nyerni, az alsók egy kettős gyilkosság küszöbén állnak, jobb oldalról Töhötöm támad, balról átfúrták a kedvenc vászonképedet, és akkor úgy döntesz, hogy elég volt, lépned kell valamit. A házmaster hamar lekoptat, mindenkinek megvan a maga problémája, mondja, ezért órákat ülsz egy darab papír felett, hogy olyan alapvető igényeidet fogalmazd meg, mint a békés alvás vagy a tiszta levegő, és csak visszaolvastva veszed észre, hogy az egy sorra jutó elnézés-kérés száma meghaladja a kettőt, és aztán magad is elbizonytalanodsz, hogy valóban érdemes-e a zaj meg a szagok miatt picognod, bezzeg üknagyapádék a jég hátán is, és akkor röstellkedve összegyűröd a lapot, és a magad módján veszed fel a kesztyűt, a felsőnek mamuszt akasztasz a kilincskére, az alsóknak párterápiás szőrolapot csúsztatsz át a küszöbön, a szembeszomszédnak Chopin-prelűdválogatást dobsz a postaládájába, a bal oldalon betömködöd nedves véccépapírral a lyukakat, Töhötöm szartartályát pedig az éjszaka leple alatt autóillatosítókkal ékesíted fel. És aztán vársz. Türelmesen. És reménykedsz. És bízol. És idővel a torkodon akad minden elnézést és minden bocsánat, mert a cipősarkak győznek, meg a tényértörés, a technó, a fúró meg Töhötöm. És akkor banános dobozokba pakolod az életed, és szégyenkezve elhagyod a süllyedő hajót.

*

Már megbocsáss, de mégis hogy gondolod? Nem fér a fejembe. Nem, nincs tévém, azon is a Mezzo megy. Ne haragudj, jól értettem? *Való Világ*? A Veres Péter-kötetre gondolsz? Azt kérdezed, aláereszkedtem-e már a Tiktok birodalmába? Úgy érted, Theun de Vriestől a *Titkok birodalmába*? Bocsánat, de én *Blick* helyett blikkfangos mondatokat olvasok, *Story* helyett elbeszélésben utazom, és ne merjen senki *lekiskegyedezni*, esetleg méltóságos asszony, ha kérhetem. Már ne is haragudj, de én az Árpád-házi királyokat egy Bélga-szám nélkül is fel tudom sorolni, a repohárból is eltartott kisujjal iszom, az egyetlen párizsi, amit megeszek, a Sauté de Boeuf à la Parisienne, dekantálatlan bort magamhoz se veszek, könnyedén különbséget teszek lazuvidálás, konfitálás és flambírozás között, és nincs az az ikes ige, ami kifogna rajtam. És ha már itt tartunk, egyszer és mindenkorra tisztázzuk: *Bazi nagy görög lagzi* helyett Platónról *A lakoma*, a *The Real Housewives of New York City* helyett *Az ártatlanság kora*, a Hip Hop Boyz helyett A Három Tenor, Taylor Swift helyett Jonathan Swift, Offenbach helyett Offenbach, shopping helyett Chopin, *Family Feud* helyett Sigmund Freud, David Hasselhoff helyett Michelangelo *Dávidja*, az élet iskolája helyett *Az athéni iskola*, DiCaprio helyett Da Vinci, Matisz nagypapa helyett Matisse, *The Bachelor* helyett bachelordiploma, és az egyedüli kritika, amire adok, az *A tiszta ész kritikája*. Engem nem érdekel, ki kivel, mikor, hol, mit, hányszor, hogyan, nehogy azt gondold. Persze, azért nyilván én is hallok ezt-azt, az algoritmus érthetetlen módon feldob szalagcímeket, de bocsánat, kik ezek, és mit tettek le az asztalra? Olvasták már a Hegel-összest, tudnak fejből Esterházyt idézni, felismerik a *Holdfénysonátát* az első taktus után? Azt mered állítani, hogy az én felelősségem is, ami történik? Az enyém? Miről beszélsz? Azt mondod, szálljak le a magas lóról, és

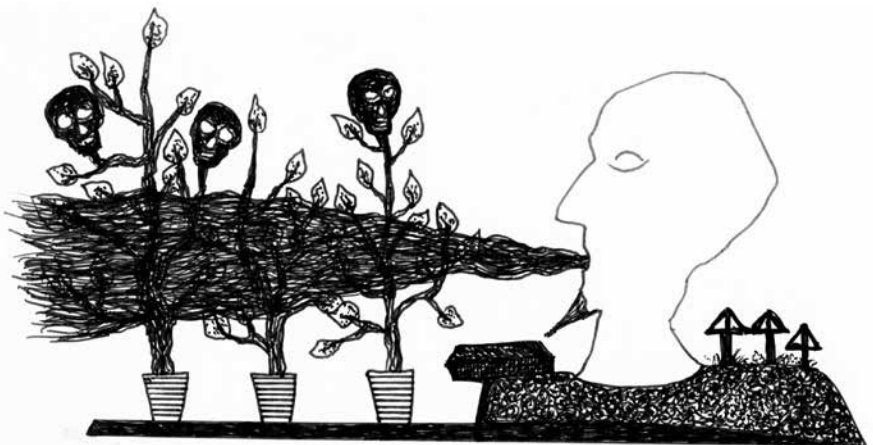
kezdjek el szart lapátolni, különben a nyakunkig hullámszik majd? Megbocsáss, de velem így senki nem beszélhet, és köszönöm, nagyon kényelmesen ülök ezen a lovon, ha pedig nyakig fog érni, annyi baj legyen, majd felmászok az ivortoronyba, odáig úgysem csap a tajték.

When people stop being polite...and start getting real... The Real World.

*

Hatost dobtál, húzz fel egy lapot: ezüstkanállal a szádban pottyantott le a gólya, a gyerek-szobádból pont a budai hegyekre látsz, apád közel van a tűzhöz, a jövőd nyílegyenesen ível felfelé, lépj a „cél” mezőre. Egyest dobtál, húzz fel egy lapot: sorsod Borsod, Szabolcs vagy Békés, nem volt gyerekszobád, apádat kiteszik a közmunkaprogramból, neked kell eltartani a családot, minden körből kimaradsz. Zsákbamacskát pörgettél a szerencsekeréken, a suttymban kiírt pályázaton te nyered a tendert, még egyszer dobhatsz. Csődöt pörgettél, kilakoltat a végrehajtó, lépj vissza a „start” mezőre. Négyest dobtál, szerencsemező, szőke vagy és kék szemű, lépj előre hármat. Kettést dobtál, szerencsekártya, a sötétebb bőrszíned miatt elutasítanak az állásinterjún, lépj hátra hatot. Hármast dobtál, szerencsekártya, az apa férfi, az anya nő, családot alapíthatsz, lépj a „cél” mező elé. Egyest dobtál, szerencsemező, a saját nemedhez vonzódsz, külföldön kezdesz új életet, mert nem mered megfogni a párod kezét a villamoson, nehogy összeverjenek, lépj a „start” mezőre. Hatost dobsz, húzz fel egy lapot, van pénzed kifizetni a magánegészségügyi ellátást, még egyszer dobhatsz. Egyest dobsz, húzz fel egy lapot, nincs pénzed, hosszú várólistára kerülsz, s belehalsz a betegségbe, mielőtt sorra kerülnél, kiestél.

Már megint te veszítesz, nem érted, miért. Bosszúsan forgatod az ujjaid között a kockát, hogy meg van-e cinkelve, aztán felmarkolod a kártyastósz, és átörgeted a lapokat: devizahiteled van, lefoglalják az autódat, lépj vissza kettőt; hónap végére nem marad pénzed, lopsz a boltból, hogy megetesd a gyereket, egy körből kimaradsz; otthagysz az iskolát, mert nem tudod eltartani magad, lépj a „start” mezőre; üzemi balesetet szenvedsz, leszázalékolnak, két körből kimaradsz; nincs pénzed fűteni, megfagysz a lakásodban, kiestél. Egyik lap a másik után, nézed, olvasod, forgatod, nem érted. Bocs, de ki lopta ki az összes jó lapot a szerencsepalikából?

PODMANICZKY SZILÁRD

I napló-részlet

ÖRÖK ÉLET MEG EGY NAP

2022. október 26. – 100,8 kg

Kalapáccsal, fúróval, csavarhúzóval, flexszel dolgozott két férfi a bevásárlóközpont parkolójában álló félkész faházon. Már harmadik napja folytak a munkálatok, de még mindig nem lehetett eldönteni, építik vagy lebontják a faházat.

A parkoló forgalomtól távoli részén öreg Volvójának támaszkodva cigarettázott egy férfi. Hajviselete a hatvanas évek gombafrizuráját idézte, és mivel meglehetősen magas volt, kényelmesen könyökölt az autó tetején. Élvezte a dohányzást, az arcáról derű sugárzott, mint aki szép emlékek között kutat.

2022. október 28. – 101,3 kg

A déli hírekben bementta a rádió, hogy a NAV 8 ezer liter alkoholt semmisített meg. A kocsmában megállt a levegő. Csönd lett. A csapos koppanás nélkül tette le az eltörölt poharat. A fény, amely a keskeny ablakon át szűrődött be, most vált láthatóvá, körberajzolta a kocsmá belső határait. A sarokban, a vécébejárat mellett álló üres fogas részcsavarjai mélyen a fába süppedtek. Ekkor nyitott be egy férfi. Kezslábas volt rajta és kék, acélbetétes bakancs. Be sem csukta maga mögött az ajtót, keresztet vetett, majd csöndben leült a legközelebbi üres asztalhoz. A kocsmáros lekapcsolta a rádiót, a nedves szivaccsal megtörölte a szája sarkát, aztán kísértelt az udvaron napozó kutyákhoz.

2022. október 29. – 101 kg

A férfi a 7-es úton biciklizett hazafelé. A Mol-kút mellé érve úgy döntött, beletapos, és a kanyarodó sávban még éppen le tud hajtani a szemből közeledő lusta furgon előtt. Ahogy fölgyorsult, a furgon mögül előbukkant egy hatalmas fekete Ferrari, fölbőgő motorral megkezdte az előzést a szemközti kanyarodó sávban. Pontosan szemben a kerékpárossal. Egy szemvillanás alatt történt. Frontálisan csapódtak egymásba. A szélvédő berepedt, a kerékpáros átrepült az autó fölött, és nyakcsigolyáját törve elterült a betonon. A Ferrari továbbhajtott, de egy órán belül elfogták a rendőrök. A kerékpárost a kiérkező mentősök meg sem próbálták újraéleszteni. Ráhúzták a hullaszák cipzárját, és betették a mentőbe. A rendőrök még fölrajzolták a férfi alakját, féknyomok nem voltak. A férfi kerékpárját és hátizsákját hazavitte az egyik szomszéd, a zsákban egy doboz jázmin tea volt, pénztárca, telefon. A Ferrari vezetője tíz év börtönt kapott, de később felfüggesztették a büntetést. Azóta is arra gondolok, hogy mindez így történt volna, ha nem sikerül a kerékpáron az az apró kormánymozdulat.

2022. október 31. – 101 kg

Bikafuttatás Pannonhalmán, olvasom a hírekben. Szerzetes barátaink mintha kicsit túltolták volna a világi élvezetet. Egy szempillantás alatt látom magam előtt, ahogy szerzetes barátaink villámgyors mamuszban rohannak a szőlősorok között, utánuk fújtatva a felbőszült bikák, vér és must összefolyik, gyöngyöző apokalipszis. De miért is tennének ilyet? Újraolvasom a címet. Bikafuttatás Pamplonában. Szerzetes barátaink megmenekültek.

2022. november 4. – 102,6 kg

Esik, a szél az üres ágak között futtatja a száraz leveleket. Sár és beton, az utcán félbehagyott csatornázás, autók szörcsögnek az aszfalton. Az ég olyan szürke, amelyet legutóbb London felé repülve fönről láttam, a ragyogásból. Most itt húznak el fölöttünk hangtalanul a gépek, ismerem a légi folyosókat, nyáron nyakig merülve a langyos Balatonba, megfigyeltem őket, miközben körberaboltak a balinok. Az erkélyem mögött fenyő, amott kopasz mandulafa, és egy ezüstös hóvédő pajzzsal letakart villanyóra. Amikor kijött a leolvasó, rávilágított a lámpájával, azt mondta, nem tudja elolvasni, ezért hozzak fogkrémet és fogkefét. Ez soha nem jutott még eszembe, hogy fogmosás után jobban lát az ember. Fogta a nedves kefét, és szétkenete a fogkrémet a számláló előtti műanyagban, majd kisvártatva megjelentek a digitális számok. Így élünk, bezony, azóta van letakarva autós szélvédő fóliával.

Ma vékonyan eláztam ebben a londoni jellegű esőben, biciklin. Vérvételre mentem, várok az előtérben, egy asszony lépett be előttem a szobába, mögötte nyitva maradt az ajtó. Ruhák surrogtak, majd megszólalt az ápolónő: Asszonyom, vérvétel lesz. A melltartó maradhat!

2022. november 5. – 103,5 kg

Az ember csak a saját fizikai testén átszűrve tudja eldönteni, mi igaz és mi nem.

2022. november 6. – 104,7 kg

A végzet hátán táncolj, hogy lásson a nap!

2022. november 7. – 104,8 kg

Azt álmodtam, hogy az OBI-ban fizetni akarok egy csomó kerti szerszámért, de a pénztáros hiába lapozgatja a reklámújságot, nem találja a 20%-os kuponkódot. Keresi tovább, lapozza az újságot, ami tele van betonkeverővel. Bemegy a raktárba, kijön, széttárja a karját, azt mondja, nincs. Reggel fölébredek, bekapcsolom a számítógépet, megnézem a bankszámlámat, nem fizettem ugyan, de a pénzt levették a számlámról. Ekkor megjelenik az udvaron két marcona férfi OBI-főliratú kertész nadrágban, és elkezdnek hőzöngeni, hogy

mit csinálom én a feszkót a boltban azzal a kurva kedvezménnyel. Már a házban vannak, és támadnak. Az egyiknek széttöröm a fején azt a kék üvegvázát, amit még a ballagó diákjaimtól kaptam az ének-zenei általános iskolában. A másik egy csavarhúzóval rohan felém, a konyhában kihúzom a fiókot, hogy előkapjam a nagykést, de a fiókban csak konyharuhák vannak, mert a feleségem tegnap átrendezte a fióktartalmakat. A férfi csak rohan felém, rohan és rohan, de nem ér el, a halálfélelem folyamatos. Egyszer csak látom, hogy egy futószőnyegen rohan egy gyárban, ezért nem halad előre, ám mögötte még vagy száz ugyanilyen férfi csavarhúzóval, hogy végezzenek velem. Ekkor a háttérből felkiált egy nő, hogy megtalálta a vásárlási kupont, érvényesíthetem a kedvezményt, menjek fizetni. És most itt ülök, és írom ezt, a horvát rádiót hallgatom, és várom, hogy mi fog történni ezután...

2022. december 25. – 98,1 kg

Pontosan egy hónapja vagyok Londonban. És ahogy ezt leírom, forró lesz a papucs a talpamon. Mentem és mentem. Ez a súlyomon is látszik. Amikor egy éve néhány napra jöttem, minden ki volt centizve, hogy beleférfjen, Tate Modern, piacok, magángalériák. Most nem fogy az idő, csak telik. Úgy megyek ki az utcára, mint egy helyi, és így tervezem a napi konyhát, mindent sok, de kis lépésben. Meg kell ismernem a boltok minden polcát, hogy jól válasszak. Ez pedig időbe telik. Van idő. Nem gondolok Magyarországra, de néha azt mondom, hogy nálunk. Nálunk nem ilyen finom a tejföl, nálunk nem mosolyognak rád az emberek, nem kérnek bocsánatot, nem köszönik meg az udvariasságot, nálunk nem türelmesek az autósok, de nálunk van élesztő a hűtőpulton, nálunk lehet nokedliszaggatót kapni, és biológiai ecetet. Súlyok és ellensúlyok, amik első ránézésre azt mondják, választanod kell. De nem kell választanod, ebbe a zsákutcába nem megyünk be. Ellenben észre kell venni, hogy vannak pillanatok, amiket csak itt élhetek meg. Például az építészetben. Tipikus angol sorházak, amik régi angol komédiákból köszönnek vissza. Épp a tegnapi, Brockley piacra vezető sétán találtam mondani, hogy olyan érzésem támadt, mintha már laktam volna itt. A sorházak elnyúló, keskeny kertje, csendes, eső utáni utca, és hirtelen előkerült egy ezeréves balkormányos furgon. Na, igen, a közlekedés. Fejbe kell vésni, hogy itt minden fordítva van. De amikor látom az úttesten, hogy *look right*, mielőtt átmegyek, én balra nézek, mert tudom, hogy itt minden fordítva van. Ördögi körforgalom.

Ezeket a sorokat leszámítva még nem írtam semmit, vagyis egy furcsa este mégis, egy pillanat volt, amit csak itt élhettem meg.

Néha sokáig nézem az almákat a tálon
 Ott van mellettük a grépfrút és a kivi
 Olyan mintha mindent látnék
 Pedig csak az almát látom
 Ahogy visszanéz rám benne a kép
 Vagy megállok a vasútnál
 Robog fönt a vonat
 Csöpög a víz a remegő vasról
 Utasok százai haladnak a korról
 Nem mozdulok mintha itt se lennék
 Hazamegyek előveszem a borotvát
 Rövid hajjal megváltozom

A felhők kisebbek lesznek
És belelátom az égbe
Ahogy a repülésirányító kémeleli a monitort
Ölében egy tál csilis babbal

2023. január 3. – 99,5 kg

Egész éjjel nem tudtam aludni. Vártam, hogy világosodjon, de egyre csak sötétebb lett. És ebben a sötétségben láttalak meg, ahogy a világűrben lebegtél. Bárhová néztél, mindenütt csillagok fénypontjai ragyogtak. Hogy hogyan kerültél ide, ekkor még nem tudtam, de elkezdtem az életrajzod után kutatni. Egy ürgeöntő és egy konyhai kisegítő munkásnő gyerekeként születél. Látszólag egyszerű gyerekkorod volt, amiben említésre méltó esemény nem történt. Édesapád minden reggel fogta a vödört, és elindult dolgozni, este pedig hazajött a vödörrel. A munkájáról nem beszélt, ahogy édesanyád sem, csak a ruháján érezted folyton a konyha sűrű ételszagát. Az iskolában úrhajósnak neveztek, mert mindehova csillagokat rajzoltál. Volt, aki zsidónak, volt, aki kommunistának gondolt emiatt. Volt egy lány az életedben, aki az iskolai karácsonyi ünnepségen egy zacskó csillagánizst ajándékozott neked, te pedig fülig beleszerettél. Nem volt köztetek semmi, de folyton a tekintetét kutattad. Aztán egyszer csak egy milliomos lecsapta a kezéről, és örökre eltűnt a közeledből. De csak a közeledből. Mert az újságok a férje miatt folyton cikkeztek róla, évente ötször-hatszor hírt kaptál felőle, láttad a fotón az új ruháját, és ez neked éppen elég volt, így örökre veled maradt. Aztán a szüleid csöndben eltűntek az életedből. Apád hamvasztása után semmi más nem maradt tőle, csak a vödör, ami éppen olyan jó állapotban volt, mint gyerekkorodban. Akkor rászántad magad, hogy mindent megváltoztass, szakíts a múlttal, és egy teljesen új életed kezdj. Kimentél a város szélére, ahol sejtésed szerint apád dolgozhatott, fogtad a vödört és az ég felé hajítottad. Csakhogy nem tudtad elengedni. Az ujjaid görcsösen ráfonódtak a vödör fülére, a vödör pedig, mint egy kis rakéta, a levegőbe emelt. Emelt és emelt, amíg ki nem szálltál a Föld légköréből, ki a Naprendszerből, és még a Tejutat is elhagytad. A vödört azóta elengedted, és teljesen egyedül maradtál a csillagok apró fénypontjai között. És akkor ezek a kis fénypontok egyre világosabbak lettek, mígnem betöltötték az egész teret, és minden kivilágosodott. Biztos voltam benne, hogy egész nap fáradt leszek, meg abban is, hogy nem érzek majd belőle semmit, mert folyton rád gondolok. Rád és a vödörré.

2023. január 6. – 99,5 kg

Ma megkérdeztem egy arab zöldségest, hogy hogyan érdemes elkészíteni az apró fehér padlizsánt. Hosszan mosolyogva nézett rám a fekete szemével és fekete hajával, aztán fölhúzta a szemöldökét, és válaszolt: Soha nem főztem még. Csak eszem.

2023. január 17. – 98,5 kg

Napok óta keresem azt az apró buborékot, ahol a felszín fölé tudom emelni a fejem, és egy mély lélegzetvétellel belekezdhetek az élmények sorába. A tizennyolcadik házassági évfordulónk napján egy dulwichi kávézó falán azt olvastam, hogy Éljen a pillanatnak. Két fiatal nő ült mellettünk, croissant-t ettek, és a szemben ülő két férfinak mesélték női dolgaikat.

A férfiak mélyen hallgattak, aztán az egyik fölállt és elköszönt. Egy férfifül maradt két női szájra, mindhárman élvezték a pillanatot. Szemben egy idős házaspár ült, az asszony forró csokit kent friss kenyérszeletekre, a férfi újságot terített az asztalra, elővett egy tollat, és bizonyos dolgokat bekarikázott. Lóverseny, új lakás? Élvezték a pillanatot. A feleségem egy vastag mandulakrémmel töltött croissant-t evett, hozzá kértem még egy lattét. Amikor a rendelésnél fizettem, kaptam egy fakanalat, amelynek hátoldalán a 16-os szám állt. Derűs fény áradt be az utcáról a hosszúkás kávézóba. Ha a 18-as fakanalat kapom, elkérem ajándékba.

Ma a Twin Peaks zenéjére tornáztam, és eszembe jutott egy régi húsvét, amikor a feltámadás filozófiai és lelki hátteréről elhangzó szónoklat alatt sztreccsingeltem a földön, és mélyen átéreztem azt a szimbolikus igyekezetet, amellyel a testem földi létét kívánom meghosszabbítani, miközben más sztreccsing helyett egyszerűen föltámad. És mindez eszembe juttatta a svájci filozófust, aki, vélhetően nem egyedül, azt állítja, hogy nem a tények a fontosak, hanem a tények között húzódnó láthatatlan összefüggések, melyeket mindössze furcsa érzésként detektálunk, majd elfelejtjük, de amint újra fölbukkannak, már tudjuk, megtanultuk érezni ezt a furcsa és láthatatlan összefüggést.

Egy férfit láttam a Queens Roadon, aki láthatóan vak szemgolyóit a felhők közül előbukkanó nap felé irányította, arca egész felületével a nap felé fordult, a szája énekszerűen mozgott, és egy furcsa törzsi táncot járt előre és hátra. Élő szoborként álltam, és néztem a rohanó tömeg közepén mennyei eksztázisban dolgozó férfit. Még aznap gyalog elértem a Temzét, éppen visszafelé folyt, a hold gravitációs hatására megemelkedő Atlanti-óceán visszaduzzasztotta a vizét, amitől olyan szélessé vált, mint egy hatalmas lélegzet. Aztán egy este, miközben a White Cube-ból ballagtunk hazafelé, hirtelen felhőszakadás rontott ránk. Először beálltunk egy borozó utcai ponyvája alá, de olyan erős szél támadt, hogy mindenholnan ömlött ránk a víz. A pultos kinyitotta az ajtót, és behívott. De alig telt bele néhány másodperc, a szél föltépte az ajtót, és úgy tűnt, a vasláncsal fölfüggesztett ponyva hamarosan leszakad a széltől, és beveri a kirakat üvegét. Két sovány szakács és három pincérlány ugrott ki a viharba, hogy valahogy a helyére láncolják a vasrúdon tomboló napernyőt. Ha nem tudom, hogy egy borozóból nézem, megesküdtem volna, hogy tengeri viharban küzdő hajósokat látok, akik az életüket mentik utolsó erővel. Egy magas borpolec mögé húzódtunk, és rendeltünk pár pohár bort. A kintiek végeztek a küzdelemmel, helyre került a láncos ernyő, de a vihar nem csitult. Úgy folyt az eső az ablakon, mintha akvárium külső falát néznénk. És akkor odalépett hozzánk az egyik bőrig ázott nő, letett az asztalra három poharat és egy kancsót, majd egy titkos hálószobamosollyal csak annyit mondott: Még egy kis víz.

Élj a pillanatnak, és felejtset el, hogy örökké.

**SZÉCSI
MARGIT**

MAGAMHOZ

Férfiak, nők, másként mocskosak,
megéreztek gyönyörű magányod,
veled akartak tiszták lenni,
megmosták a kezeidet,
kifizették a vacsorádat
s de nagy kurva lehetsz te is,
hogy elfogadtad az alázat
s az érdek kettős hódolatát,
mert hiszen tudták ők: erős vagy,
a lehetőség párduca
ott lapul a szegény gyerekekben,
köszönd meg nekik legalább,
ne játszd meg, hogy tudatlan volnál,
hiszen nem adtál semmit is,
a világ vásárán te vagy
a legrafináltabb csaló,
romlottak közt lelkes vagány,
nem-vegyülő napkő-szobor –
mindenki elrabolt belőled
egy kőfürtöt, egy töredéket,
de mit kezdjenek ott veled
a köréjük húló Időben,
a végítélet napján, a szörnyű
érctrombiták kereszttüzéiben,
ha majd a kabát-hajtókákról
kitűzött szempillád lepattog
s a teljesség-hozó napon
fényes életed összeáll!

LAPIS JÓZSEF

BOMLÁSOK ÉS VÁLASZTÁSOK

Szécsi Margit: *Magamhoz*

„Jelek, jelek,
gombostűn pávalepkék!
Oltalmatok
alól a bátor ellép.”
(Levél önmagamhoz)

„Mindentudással
olvasok rá magamra”
(Énekek)

Van Szécsi Margitnak egy rövid, négy soros költeménye, amely megzenésített változatában is népszerűvé vált. A címe: *Úgy néztem*.

„Úgy néztem magamra mindig,
ahogy csodára nézni illik,
csodára, az ember fiára,
kezeire, nyírott hajára.”

Gazdag, dallamos négy sor, sok áthajlással. A nyitány, lírai alaphelyzetként, hozzá a költő egyik jellegzetes témáját, önmaga, az önmagaság boncolgatását, a magamra valamiként tekintés kérdését – mint az visszaköszön majd esszém tárgyában, a *Magamhoz* című versben is, és ahogyan az megmutatkozik a két, főntebb mottóként közölt szakaszban is. Miként a választott részletekben látjuk, az énhez fordulás, az én vizsgálata, reflexiója sosem magától értetődő. Az *Énekek*-szövegrészben a magamra olvasás fordulata jelzi, hogy ezekben az én–én viszonyokban nem egyértelműek a keretek: nemcsak magamat, de magamra is olvasok, azaz ahogyan látom és láttatom magam, az mindig, tudott módon, valamiféle konstrukció lesz, egy megalkotott kép. A Szécsi Margit-költészet az önképalkotás sorozataként is leírható – mint ahogyan természetesen a legtöbb lírai életmű, ám jelen esetben is izgalmas ennek mikéntje, a kérdezés és láttatás irányai és módjai.

Az *Úgy néztem* alaphelyzete visszanező. Fülöp László az Alföldben megjelent tanulmányában (*Szécsi Margit lírájáról*, 1969/11.) már a költő korai, fiatal költészetével kapcsolatban is kiemeli a visszatekintő, már-már létösszegző távlat jelenlétét. „Mindent a közeli múlthoz, a jelentésében, metaforikus tartalmában megnövekedett »ifjúság«-hoz viszonyít, s a mérleg kínzó hiányokat jelez: mintha valami alapvető veszett volna el; a világ más arcát mutatja. Korán jött ez a leltárkészítő, számadás-fogalmazó periódus.” (l. m., 64) „Úgy néztem magamra mindig”, olvassuk, és ebben a „nézés” viszonyrendje csakúgy fontos lesz, mint a „mindig” időhatározó: az önmagamra tekintés állandó jellege. A rövid vers tulajdonképpen egy kibontott hasonlat. Az én csodaként tekint magára, de a második sor – „ahogy csodára nézni illik” – nem feltétlenül a hasonlított, a csodát helyezi a középpontba, hanem a nézés

hogyanját. Nem azt mondja tehát, hogy csodának tartom magam, hanem hogy úgy viszonyulok magamhoz, ahogyan a csodákhoz szokás. Az önértés, önértelmezés hogyanjának reflexiója ez: a titokzatos ámulaté, a kérdések nyitottságáé. A kép pedig bomlik tovább: a csodaszerűség az emberi lét móddal kapcsolódik össze a harmadik sorban, amelynek két fontos háttérszövege is van. Az egyik a szophoklészi szállóige: „Sok van, mi csodálatos, / De az embernél nincs semmi csodálatosabb” (Trencsényi-Waldapfel Imre fordítása az *Antigoné*-ből). Ahol a „csodálatos”-ban ott van a félelmetes, idegen, szörnyű jelentésárnyalat is eredetileg. (Mészöly Dezső „csoda”-ként fordítja.) Másodsor, az „ember fia” kifejezés felidézheti az evangélium „emberfiáját”, Krisztus egyik, eszkatologikus távlatú megnevezését (nem mellesleg: önmegnevezését) – Szécsi költészetétől nem áll távol az időnkénti keresztény hivatkozásrendszer, s ennek nyomait a *Magamhoz* című versben is látjuk majd. A negyedik sor ugyanakkor, ismét jellegzetes szécsis fordulattal, feje tetejére állítja a megidézett antik ethoszt: a szophoklészi nagyszerűség helyébe hétköznapi jellemzőket állít mint csodajelket: „kezeire, nyírott hajára”. Az ember, emberi test – Kosztolányi gondolkodásmódjához is köthető – csoda-egyszerűsége, hétköznapi ámulata ez. Úgy figyelem magam folyamatosan, mint a hétköznapi csodákat.

Reviczky Gyula 1883-ban *Magamról* címmel írt nagyszabású, a korszakhangulatot reprezentáló költeményt (Kölcsey Ferenc *Vanitatum vanitas*ának formájára). A vers megszólító modalitású („Rossznak mondod a világot, / Dőresége bosszuságod”), de ez a megszólítás itt (legalább) kétirányú: kevésbé a reflexív önmegszólítás alaphelyzete érzékelhető benne, az E/2. forma sokkal inkább az általános embert írja le, a korszakra jellemzőnek gondolt mentalitást, szellemiséget. A 4. strófa eleje tulajdonképpen egyértelműsíti ezt („Ember! önző vágy vezérel”), össze is kapcsolva az általánost az egyénivel. A *Magamról* így akként hajlik vissza a lírai énrre, mint egy korszakra jellemző hangulatot reprezentáló figurára. Az a típusú önmegszólítás, amely majd a késő modern líra jellemzője lesz (például József Attila kései költészetében), a Reviczky-műre kevésbé jellemző. Németh G. Béla *Az önmegszólító verstípusról* című fontos esszéjében Arany Jánostól eredezteti a verstípust, de jelzi azt is, hogy inkább a 20. század folyamán nyer elsősorban teret, s ő a lírai szerepválsághoz, énkettőződéshez köti a megszólalásformát; Kulcsár-Szabó Zoltán a szubjektum 20. századi válságával kapcsolja össze, jelezve, hogy ebben a versszerkezetben a beszélő hang kettébojlása egy rejtett dialógust mutat meg a nézőpontok között, s magának az önmegjelentésnek a poétikai problémáját viszi színre. Míg a fin de siècle költője, Reviczky esetében a magamról szólás írja le valóban hitelesen a versretorikát, addig a 20. század középső harmadától egyre inkább jellemzőek az én, az önmaga láthatósága, sőt megképezhetősége iránti kételyt felmutató szövegek. Ezek a versek – egyebek mellett Freud és Nietzsche ismertté váló bölcseletének hatására – problémává teszik azt, ami korábban kevésbé volt az, ti. hogy az énnak van egy kifejezhető, megragadható egysége (s a problémát mindaddig tulajdonképpen a kifejezhetőség jelentette – hogy van *mit* kifejezni, az kevésbé volt előtérben). Nem véletlen, hogy Szécsi Margit már szóba hozott négysorosának centrumában sem igazán az én áll, hanem az énhez viszonyulás hogyanja; mint ahogyan nem véletlen az sem, hogy tárgyalt versünk címe, *Magamhoz*, az énhez történő odafordulás gesztusát, cselekvését helyezi a középpontba.

A vers ténylegesen egy olyan beszéd, amely érthető úgy, mint amely megkettőzi a lírai beszélőt egy megszólalóra vagy megszólítóra, valamint egy hallgatóra. A másik, akihez a beszéd irányul, az én másikja, nem egy külső személy. Ebben a lírai alaphelyzetben az

a fontos tehát, hogy nem úgy tekint magára a lírai én, mintha egy monolit, problémátlan jellemzést adhatna magáról, vagy mintha magabiztosan tudná, mit ír le, mintha birtokában volna önmagának. Szécsi költeményében az bonyolítja elsősorban a versbeszédet, hogy az önmagára tekintés során közbülső tekinteteket is beiktat, másokét, a közösség egyéb, meg nem nevezett szereplőit: „Férfiak, nők, másként mocskosak, / megéreztek gyönyörű magányod”. Az önkép megalkotásában tehát a másokhoz fűződő viszonyrend is erőteljesen szerepet játszik. (A József Attila-i axiomatikus viszony továbbgondolásaként: „Hiába fürösztd önmagadban, / Csak másban moshatod meg arcodat.”) A „gyönyörű magány” az én teljességéként, kerek voltaként gondolható el, amely azonban megbomlik, de legalábbis hatásnak van kitéve a találkozások során – s lényeges, hogy a „mocskos” kifejezés hangsúlyos jelenléte valamiféle ellenhatásként érthető, valóban a „gyönyörű” egység ki-kezdéseként, „az alázat / s az érdek kettős hódolata” elfogadásának jegyében. Utóbbi sor szintén bír lírai előzményekkel: egyebek mellett József Attila *Nagyon fáj* („Kettős teher / s kettős kincs, hogy szeretni kell”) és Szabó Lőrinc *Semmiért Egészen* és *Az Egy álmai* című versére gondolhatunk.

Szécsi Margit költeménye azért is izgalmas, mert közelítési kísérleteket mutat be önmagához. A „veled akartak tiszták lenni, / megmosták a kezeidet, / kifizették a vacsorádat” sorok egy olyan összetett kapcsolatrendszer vizsgálatára szólnak, amelyben a – visszatekintő jellegű – önmegszólító távlat keveredik az egykori énről alkotott képpel, ám amelyben mások („férfiak, nők”) szintén markáns szerephez jutnak, valamiféle oda-vissza játékot teremtve meg. A „mocskosság” valaki általi megtisztítása együtt jár annak bepiszkolódásával is, a lassú beszennyeződéssel. Az itt megérezkített változás egyaránt érthető magántermészetű és társadalmi szintű folyamatok lenyomataként is, de mindenképpen arról van szó, hogy a „gyönyörű magány” egészségességéből, teljességéből kilépve a különböző játszmák során a korábbi érintetlenség megbomlik, megszűnik. Vaskos láttelepe a korszak légkörének.

A „de nagy kurva lehetsz te is / hogy elfogadtad az alázat / s az érdek kettős hódolatát” sorokban a nézőpont többszörös, s ekként ironikus: a kijelentés egyaránt olvasható keserű önértelmezésként, de (cinikus) társadalmi értékelésként, bélyegzésként, tehát közvetített távlatként is. Az önmagára tekintés magában foglalja a feltételezett másik tekintetét is. A „mert hiszen tudták ők” bevezető részlet ismét magához ragadja a megszólalást, tisztázva a különbséget, ám jelezve, hogy az „ők” tekintete, hatása mindvégig jelen van, volt és lesz. (Kevésbé didaktikusan és kevesebb pátozzsal fogalmazva, de hasonló szerkezetet mutatva fel, mint Illyés nagy szavali verse: „hol zsarnokság van, / ott zsarnokság van”). A vers folyása, retorikája kegyetlen: a szövegben magában kísérjük végig azt a folyamatot, ahogyan a műkezdet különbsége (ők mocskosak, én gyönyörű) kezd elmosódni, s ahogyan előbb a „gyönyörű magány”-t kikezdi az, amiként a megszólított bevonódik a személyközi folyamatokba, utóbb s egyre inkább az tételeződik, hogy már eleve nem is volt annyira tökéletesen gyönyörű az a bizonyos „magány”, annyira érintetlen: „ne játszd meg, hogy tudatlan volnál, / hiszen nem adtál semmit is, / a világ vásárán te vagy / a legrafináltabb család, / romlottak közt lelkes vagány”. (A *kivirágzott kéz* című versében Szécsi szintén használja önjellemző fordulatként: „én, a világ női vagánya”). E sorok fényében ez a „vagány”-ság nem egyöntetűen pozitív történés, hanem mintegy a világ színpadán viselhető hasznos maszk. Olyan maszk, amely lassanként ránő az arcra. A vagány itt már valójában, lényegében nem mentes a romlottságtól (sem), s érdemes figyelni a hangzóssági kapcsolatra a két önazonosság-létesítő szó között: a „magány” módosul, alakul át „vagány”-nyá.

A vers harmadik harmada apokaliptikus távlatból közelít: a trombitaszó a bibliai *Jelenések* könyvének 8. és 9. fejezetére utal. A „nem-vegyülő napkő-szobor” a második sor „gyönyörű magány”-képét eleveníti föl, gondolja tovább, azt az érintetlenséget, amely tehát nem őrizhető, nem megtartható („mindenki elrabolt belőled / egy kőfürtöt, egy töredéket”) – ugyanakkor a vers kínál egy olyan nézőpontrendszert (nevezzük eszkatologikusnak), amely egy nem emberi idő felől szemléli a folyamatokat. Hogy ez reménység-e vagy ítélet-e, abban nem kell állást foglalnunk (mindkettő benne van), de ez egy olyan perspektíva, amely rendet hozhat a rendezetlenségbe, a kizökkent időbe, s amely képes lehet helyreállítani a megbomlott, kikezdett, megrontott önképet. A kabáthajtókáról lepattogzó szempilla érzéki képe sokféleképpen érthető, de a szöveg jelentésáramlása valamiféleképpen a látszatiságból halad a lényegiség felé (ahogyan Pál apostol első korintusi levelének nevezetes szakaszában olvassunk a homályos látás tisztulásáról, a társadalmi-teszt valóság kényszereinek lehullásáról). Nem tűnik túlzásnak azt mondani, hogy a verszárlat az igazság szolgáltatásának lehetőségével kecsegtet az én számára („s a teljesség-hozó napon / fényes életed összeáll!”) – még úgy is, ha a vers modalitása a végén sem mentes az iróniától.

A *Magamhoz* feltétlenül több annál, mint ami a szabadságra vágyó én lehetetlen lehetőségeit állítja elénk egy korszak alakulásában – bár ezt is pontosan megmutatja. A *Magamhoz* az önmagunkra látás összetettségével szembesít, azzal, hogy ami voltam, ami vagyok, leszek, az sosem egy monolitszerű, jól körülírható entitás, hanem egy, az önmagam és a másik tekintetei által sokféleképpen meghatározott, különböző beszédformák által közve-títhető kép(zódmény). Az Ady-féle észak-fok titkos idegenségéből, fenségéből Szécsi Margit olvasatában egy felelősségmozzanatokkal és alkukkal, veszteségekkel és nyereségekkel terhes, szörnyű – titkos – csoda válik.

SÁNTA MIRIÁM

MAGUNKHOZ, AKIK HITTÜNK

Nem hiszek a szabad akaratban,
ameddig valaki sebet vághat két gyertya közt
a másik bőréen, miközben az azt hiszi,
beleegyezett.

Addig, ameddig a fejben opálos a fény csillogása,
kőbe zárt köd, mely az érdek örvényébe áramlik,
hogy megtévesszen.

Az érdek és alázat kettős hódolatába, hazug aranykötelékébe.

És befogom fülem, amikor hallok a bókók napkitöréseit,
és látom a vakító oroslánfejeket.

Amikor rettegő héjként lebegek a szennyes energia-robbanásban,
és szívem helye fehér geoda, földből felvésett és kitermelt
gyönyörű magány.

Addig nem hiszek a szabad akaratban,
míg valaki elszívja és beszennyezi erőmet,
gyertyába és papírba zárja,
öltözékbe szövi,
akárha lenyúzott bőrömet akarná magára venni,
hogy jobban tetsszen a szellemeknek.

Addig nem hiszek, ameddig valaki kristálytiszta lendülettel
lesz ragadozó saját ketrecében, és csak abban bízok,
hogy egy isten eléggé benne lakozhat, ha titokban csinálja.

*

Istenné teszlek benneteket, mondják az írók
és a szájhagyomány, a temetők leborult sírkövei,
az elhagyatott barlangok és várfalak, nedves katakombák,
nyálkás tömegsírok a föld alatt, belőled is lesz majd valaki,
a lehetőség párduca, szegény gyermek kiháló közösség tetején,
belőled is lehet majd valaki, igazán lehet, suttogják.

Majd megnyílik neked is az éter, ha elmondasz mindent,
csak nem azt, amitől igazán őszinte lehetnél, megmutatod
sebeidet, melyek alatt nincsen vér, megmutatod,
mire lennél képes, ha ez nem volna épp tranzakció,
fehéret a feketéért és a csillogásért, aztán
magad se tudod, miről szól az egész, csak a vakmerő
vág, felosztva szépen, vértelen sebek alól felvillanó pecsétek,
megnyílik neked is, mondták neked régen, és fejedbe szállt a dicsőség.

*

Szabadíts meg bennünket, kristálytiszta lendület,
elménk opálos ködétől, ne játsszuk meg, hogy
tudatlanok volnánk, szabadítsd meg a romlottak
közt lelkes vagányokat, rafinált csalókat, szeretettel
teli megtévesztőket, jó szagú életművészeket,
akiknek valódi lelke a sűrke Duna vizébe fúlt,
szabadítsd meg a köveket tőle, melyek
a folyó medrében csak őrlik, őrlik, míg ő
és fegyverének éle el nem kopik.

JÓNÁS TAMÁS

MAGAMHOZ

A lehetetlenség oroszlánjaként
még mindig vicsorítva vonítasz szerelmet,
a szabályokat, kényelmetlen ruhákat,
leszaggatod másokról, hogy az
elkezdődött végítéletben már szabadon,
szagosan álljanak előtted az illattal csalók,
és nem ígérsz kegyelmet senkinek,
hiszen korgó gyomorral, becsapottan
gyilkolni akarsz, mielőtt téged is leterít
a csalódás, a kényelem és a vágy:
hányszor túrted, hogy meglessenek és
illemre oktassanak a titokban vétkezők,
gyönyörű magányodat kiplakátolják
perverz kisszobák penészes falaira,
míg a lángoló szavannák útvesztőin át
lopni lopakodtál antilop után.

Már csak te maradtál, szólnak rád köhögős
tüdők és dadogós szívek vénasszonyai,
kései hős, hősök kése, éles fogú ragadozó.
Szégyenkezve harapod át a torkukat,
mert ahogy elfolyik vérük, és felissza a föld,
szemükben meglátod, ahogyan
árnyékos, nyirkos halálod összeáll.

KUSTOS JÚLIA

ATTRAKCIÓ

Kali Ágnesnek

túl sokára hagytam magam mögött
felelősségeim: álljon üresen kert
és szoba, ruháimból a test vesszen ki,
mondandóm mögött a jelentés legyen
légnemű, vágytalan és a szó legritkább
értelmében ártalmatlan is.

ragadozónak mondtak, és én újonnan lelt hitemmel addig merészkedtem, míg rátaláltam a legotthonosabb ketrecre, a rácsok túlfelén a legkedvesebb idomárra, a gyengék közt is a leggyengébbnek karjára, és bőgésem (nem párducé, de megteszi!) hasonlattá szelődült.

ez egy verőfényes május délután. állatkert. attrakcióm neve medvetánc medvedalra. a látogatók kelletlenül, de asszisztálnak hozzá: szemük cserépedény, s mázukon az áhítat olajba fúló, gyöngye napsugár.

*Közönség, tapsolj!
Közönség, imádj!*

hogyan meddig lehet merészkedni,
azt nem jelöli ki senki: nincs az a folyó,
mi megállja saját áradását, az a vihar,
mi visszahívja villámain: nincs az a kehely,
minek szilánkjai nem sebzik talpad, ha
véletlenül az erőszak mezejére állsz.

de a dalnak szólnia kell: ennyi biztonság
neked is jár. mert ha nincs dal nincs lélek
ha nincs lélek nincs tükre ha nincs tükre
nincs fénye és ha nincs fény
nem vagyok
én se
tovább

ússz, kar! ússz!
a testet a tónak még nem adhatod át.

MĂRCUȚIU-RĂCZ DÓRA

IDEJE HAZAMENNI

mind hazamentek, de már nem félsz.
és nem azért, mert otthonosabb a sötét.
közvilágítás nincs, spórolnak.
nem azért, mert lenne, aki hazakísérne,
nem a spray vagy fogamzásgátló miatt,
és nem azért, mert elhitted volna,
hogy ez csak paranoia.

nem félsz, és nem tudod, mi változott.

idősebb lettél, nem vagy már kuriózum,
fénylő bundájú párdúc a cirkuszban,
lenőtt a hajad, nem sminkelsz már annyit,
belebarátkoztad magad a megfelelő körökbe.

nem félsz, mióta tiéd az első kérdés a taxiban.
az autójáról érdeklődsz, máris a barátod.
szerelőről beszéltek, arról,
hol radaroznak a rendőrök,
azokról a szar román utakról,
mintha egy idegen mondaná helyetted,
hogy a h astra volt az utolsó jó opel,
és semmi értelme annak a kurva dpf-szűrőnek.
megszólod – ez még inkább meglep –,
amikor lelámpázza a női sofőrt a belső sávról,
cicus.

mégis hol menjen, ha a másik sáv csupa gödör,
mondod, erre megszegyelli magát,
vagy talán csak fél, hogy feljelented.
szar román utak, mondja végül.

akkor sem félsz, amikor harminc lejed van,
és kellene még négy, de elengedi.
hogy várt-e valamit cserébe, nem tudhatod,
de nem félsz, és nem azért, mert idős,
gyűrű van az ujján, vagy magyar.
attól érzed magad biztonságban,
hogy nem néz teljesen nőnek,
nem látja rajtad, hogy valaha féltél –
erre gondolhat, te erre gondolsz.

csaltál ebben a játékban.

eszedbe jut, ahogy kamaszkorodban
szemöldökcsipesszel húztad ki
nagyanyád állából a szőrszálakat,
hormonok, monda, öregkorodra
tele leszel férfi-hormonokkal,
és te megtapogattad az állad.

lányok jönnek veled szembe, sovány
kezükben tulipán, március 8., éjszaka,
sötét, takarékos utcák,
nem látod a csillagokat.
úgy sietnek, ahogy te siettél,
felismered a koreográfiát,
összefont karok és gyors, nőietlen
lépések a célpont felé,
tekintetüket csak ritkán emelik fel
az útról, látnak a sötétben.
te vagy a biztonságuk záloga,
aki majd telefonál, lehet tanú,
és amíg van még egy ember az utcán,
nem történhet semmi.
összemosolyogtok.
füledben trombitaszó
és taps. nem neked szól.

férfiak jönnek veled szembe,
részegen a március 8-i ingyenpiától,
megtapogatod az állad,
nem félsz, hogy mi történhet,
ha kiszimatolják rajtad a magányt,
és bemocskolják rövidre vágott körmeidet.
bezárt a cirkusz.

várod a napot, hogy megértsd, mi változott.
félsz a naptól, amelyen megérted.
hogyan nem az éjszaka lett enyhébb,
te szoktad meg a hideget.
nem félsz, pedig sokan fáznak.

csak tudnád, akkor
miért izzadsz a hidegben,

és így, ha nem félsz,
miből fogsz majd rájönni,
mikor lesz ideje hazamenned;
mikor kellene mégis
kezedbe venni a telefont
és megvilágítani az utcát.

HALMAI TAMÁS

A LEHETŐSÉG PÁRDUCA

(Szécsi Margit *Magamhoz* című versének motívumaira)

Mindenki másként tiszta,
mindenki másként mocskos;
a tisztátalan titka
is megtér magányodhoz,
az érintetlen rejtély
is vitetik vásárra –
magadra cserélt rendért
fizetsz meg: vers az ára.

Érdekből, alázatból
– szegény, tudatlan gyermek –
tudást a haránt alvók
gazdagon kikevernek;
de romlottak közt sincsen,
ki nem romolhatatlan:
rozsdá aranylik ingyen
a játszi hódolatban.

Lelkes vagányból napkő-
szobor hogy lehet? Válasz
helyett, akár egy nemtő,
fényesen összeállasz;
a lehetőség párduc,
de nem ítél a teljes.
Ki a halálon átjutsz,
már csak jelet jelentesz.

LÁSZLÓ
LIZA

LIMOS

a görögök
az éhség istenét
Limosnak
nevezték
hasa hordó szeme vándor
bolyongott a határban

kérdezték tőle
ki vagy mi végre
jöttél közénk a földre
milyen oltárt emeljünk
neked

Limos
a kérdésen sokat gondolkodott

milyen oltár jár nekem
annak aki éhes

végtére is
az éhség
imaként elmondható

gondolta és ráijesztett a görögökre
akik

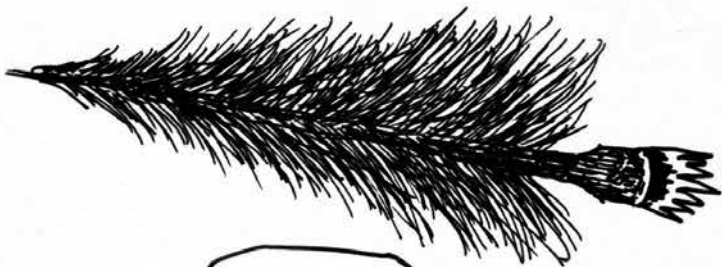
remélték
elég áldozat árán
kirajzik az éhség
a városfalon túlra

és a bőség
száz éve következik

az áldozat
te vagy
várod ketrecedben
hogy átlátszóra kopjál
mint egy sokszor megérintett
oltár

hasonlat vagy te is mert az istenek tudják
mi emberek
csak hasonlítani vágyunk

de kire

VIDÉKI PÉTER

REJTÉLYES ÖNARCKÉP, AVAGY AZ OTTHONOSSÁG ÉS IDEGENSÉG ALAKVÁLTOZATAI

Petőcz András: Az öregasszony, aki valamikor kislány volt. Napkút Kiadó, Bp., 2022

Petőcz András tavaly megjelent elbeszéléskötetének egyik mottója Füst Milán zseniális versét, az *Öregséget* idézi. Az idézett vers – akár a Füst-líra sok darabja – nyelvi formája, motívumkincse elsősorban az antik irodalomból és a *Bibliából* származik. Ahogy a *Bibliából*, pontosabban a *Zsoltárok* könyvéből való a másik mottó („A Seol kötelei vettek körül”), amiben a *Seolt* az írásmagyarázók az emberiség közös sírjaként, sírgödreként értelmezik, az ószövegségi kifejezés tehát közvetlenül a *halállal* van kapcsolatban. Az *Öregségben* a Füst-költészetre nagyon jellemző pusztulás-vesztesség téma személyes mítoszként jelenik meg. Az „öreg görög” először megrendül, felháborodik, majd fellázad az istenség ellen: „Volt egy öreg görög egykor, / Ki felemelte két kezét, mint a szobor s az ifjuságát visszakövetelvén / Mondott aiszchyloszi átkot arra, aki tette, hogy így meg kell az embernek öregedni”. Megöregedni és meghalni. Petőcz novelláiban megannyi fájdalom és halál: a nagyszülőket lelövik a nyilasok (címadó novella), az anya csendben elalszik a kórházban (*Anyá alszik*), a hegedűművész unokája gyógyíthatatlan betegségben hal meg (*A hegedűművész*), a festőnő gyermeke abortusz áldozata lesz (*A festő*). És a halál ott is jelen van, ahol még csak készülődik, vagy ahol hallani sem akarnak róla: a magabiztos mosolyban (*A mosoly*), a tanítvány sajnálatában és a fiatal szeretőben (*A varázsló különös szomorúsága*), a hősiességben (*A mohikán igaz története*), a hajléktalan mozdulatában (*A hajléktalan*), a titokzatos látogató arcában (*A látogató*), az élet szeretetében (*Üres napok*), a vidám fiatalságban (*A lány a szomszédból*) és a barátságban (*Felkészülés a temetésre*). „Ne engedd, hogy elmúljon az idő, nem szabad megöregedni”, mondja az öregasszony a fiatal lánynak, miközben a „néni csontos kis kezével a lány fenekét simogatta” (*A lány a szomszédból*). És ezen a ponton – a kötet bármelyik novellájából lehetne idézni az elmúlásra vonatkozó szöveghelyet – kapcsolódik Petőcz András elbeszéléskötete az ember halandóságát tematizáló európai humanista hagyományba, megerősítve és továbbgondolva azt poétikai és világértelmezési fordulatot, amely az experimentális költészettől a társadalmi kérdéseket is felvállaló, az idegenség és otthonosság kettős tapasztalatában megkonstruálódó, egyszerre személyes és képviselési költőiség felé vezette korunk egyik legsokoldalúbb alkotóját. Ebből a távolinak tűnő perspektívából Petőcz „varázsló” legújabb könyve arról (is) szól, hogy a történetet *mesélő* nyelvnek van hatalma az elmúlás megállítása, de belátása is van annak lehetetlenségéről – végső soron a múltó időről van szó, és a felette érzett fájdalomról.

Petőcz András nem először kísérli meg a mulandóság felmutatásában és „élveboncolásában” rejlő poétikai lehetőségek megragadását. Az *Európa rádió* (2005) című verseskötettől kezdve az *Idegennek lenni* (2013) esszégyűjteményen, *A denevér vére* (2019) című elbeszélésköteten és az *Idegenek-trilógián* (2020) keresztül a két

legújabb verseskötetig (*A visszaforgatott idő* [2019] és *A látogatás emléke* [2022]) megfigyelhető az az egyre erősödő – egyszerre egyéni és másokat, akár egy egész közösséget is képviselő – megszólalás, amely az idegenség-otthonosság dimenziójában rejtettebb vagy transzparensőbb formában bontja ki az emberi létezést korlátok közé szorító *idő* motívumát. Szép példái ennek *A visszaforgatott idő* című kötet versei, különösen *Az idő és a költő* című ars poetica: „Az idő múlik, múlik egyre. / Nem vagy méltó kegyelemre. / Feléd nyújtva Isten ujját, / mégsem mehetsz / a magosba...” Prózára fordítva: „A férfi, egy nagyjából hatvan év körüli férfiről beszélünk, meg akart halni. Ahogy az lenni szokott, vágyott a halálra, de ugyanakkor félt is tőle.” (*Felkészülés a temetésre*)

A tavalyi évben majdnem egy időben jelent meg *Az öregasszony, aki valamikor kislány volt* című novellagyűjtemény és *A látogatás emléke* című verseskötet: az emlékezet által meghívott idő, az elmúlt idő, egyéni és közös múltunk lírai és narratív felmutatása. Mind a két kötetben a leltárkészítés igénye, a veszteségek feldolgozása, az emberi és alkotói örökség számbavétele, a múlt feltárása zajlik szenvedélyesen és tárgyilagosan, finoman leplezett ön-életrajziséggel, a kirekesztettek és stigmatizáltak iránt érzett szolidaritással, sőt a nevükben is. Veszélyesen közhelyes a kép: már semmi sem a régi, fájdalmas és szomorú az emlékezés; a mesterek meghaltak, vagy ha élnek, fiatal lányokat kívánnak, a fiatalágról álmodoznak, a tanítványok tehetségtelenek, vagy bedőlnek a korszellemnek (metoo), és már: *anya sincs*. Írjuk meg vagy újra a nagy szerelmeket, emlékezzünk a mestereinkre, adjunk költészettani vagy életvezetési tanácsot tanítványainknak, tegyük otthonossá a mindig is idegent. Tegyük *látogatást* emlékeink valós vagy elképzelt helyszíneire (Budától Franciaországon keresztül Amerikáig) és vonzódásaink szereplőihöz (Rimbaud-tól Pilinszky-n keresztül Tandoriig), vagy éppen azokhoz a név nélküli sorstársainkhoz (legyenek férfiak vagy legyenek lányok), akik akár mi, olvasók is lehetnénk. Közéltve a recenzió tárgyát képező novelláskötethez, mégis azt állítjuk: Petőcz mainstreamellenes beállítódása, hagyomány- és önértése, humora és (ön)íróniája, illetve minden feleslegtől mentes, mélységélességgel pásztázó prózanyelve hárítja a közhelycsapdát.

De térjünk vissza a múlt idő problémájához. A teljes emberi időt ragadja meg egy képen Gustav Klimt *A nő három életkora* című festménye, amelynek felhasználásával a kötet borítója készült. Látjuk a madonnát és a gyermeket, az anyaság és a születés szimbólumát, de az öregasszony alakja hiányzik. Miközben az öregasszony a közelgő halált jelképezi, ami mindenkire vár, az öregkori alak hiányával Petőcz a legszemélyesebb vallomást teszi: *anya meghalt*. A hiányt az emlékezés történetei töltik be, a *hiány* az a perspektíva, ahonnan – a tárgyilagos, látszólag kívülálló elbeszélői pozíciók – egységes hanggá állnak össze. A Klimt által megjelenített látvány az emberi élet szakaszainak egyidejűségben látása, az idő múlásának egy képen való sűrítése, amely nagyon sokféle érzést hív elő: félelmet, szorongást, magányt, elmúlt szerelmeket, kisiklott életeket. Az élet banális történetekben építkező nagy kérdéseit. Mert az öregasszony valamikor asszony és kislány volt. Ahogy mindenki volt, van vagy lesz egyszemélyben gyerek, apa, férj, nagypapa, dédnagypapa. Petőcz róluk és értük mesél, miközben vallomást tesz. A férfihangú anyanovelláknak (*Anyá a mobilon*, *Anyá alszik*) a verseskötetben fellelhetők a lírai párjai (*Anyám arca*, *Két arc*), egymásra olvasásuk termékeny módon jelzi, ahogy az író rátalál a részvétellel kívülálló pozíciójában a közhelyeket felülíró – Kristóf Ágota szikárságát, az 1900-as századforduló novellisztikáját és Mátyás Iván finom kameramozgását is idéző – prózanyelvre. Petőcznél minden emlékezik: a test, az arc,

egy mozdulat. Egy mosoly vagy egy hideg kék szempár múltdarabkákat hív elő, az apró töredékeken keresztül pedig megidéződnek történelmünk sötét bugyrai. A *mosoly* című novella a nagypapa alakjában a vészorszakot, az apa alakjában a besúgóhálózatot működtető Kádár-rendszert idézi fel. A novellák sokszor motivikusan is összekapcsolódnak: például az említett novellában szereplő nagypapa a gyilkosa az *Az öregasszony, aki valamikor kislány volt* című novellában szereplő nagyapának és nagyanyának.

Petőcz novellái a Klimt-képben és *A látogatás emlékeiben* felmutatott egyidejű emlékezést, a jelenben ható múltat szeretnék megragadni. Az egyszerű, ismétlődő, nyomatékosító mondatokkal ritmizált narratív struktúrák az emlékezés által hívják meg a múltat, újratemetik, újra átélhetővé teszik, miközben láttatják az öröklött traumákat, kapcsolati sebeket, a társadalmi ítélet által hordozott stigmákat. Az emlékezés egyfajta *látogatás, vendégségben levés*, s hogy mennyire nem egyértelmű, ki is a látogató, és hogy vendégségben vagy otthon vagyunk-e éppen, arra *A látogató* című novella mutat rá egyszerre drámaian és játékosan. Egy magányosan élő férfit, „aki egyedül élt, szeretett egyedül élni”, egy nagyon rövid időre meglátogat egy öreg szerzetes, egy különös látogató, akinek arca Csontváry *Öreg halász* című képének öregemberére hasonlít. (Csontváry nevezetes festménye az életmű portrészzerű alkotásainak meglehetősen szűk köréhez tartozik, és titokzatos, szélsőséges érzelmeket tömörítő szimbolikus figurája a művész egyfajta mitikus önarcképének is tekinthető.) A szakemberek megállapították, hogy a bal oldali részt tükrözve az látható, hogy a nápolyi öbölben, a csónakban ülő öreg halász imára kulcsolja a kezeit, mögötte békés a tenger és a Vezúv. Ha a jobb oldali részt tükrözik, akkor egy koporsóban ülő ördög lehet figyelmes a szemlélő, mögötte viharos a tenger, és kitört a tűzhányó. Az öreg halász arca lehet akár az ember angyali és sátáni természetének egyidejű látványa. Ha a novellát Petőcz András írói önképének tekintjük, nem egyértelmű, hogy a vendégül látóval vagy a vendéggel azonosítjuk a más novellában már motivikusan megjelenő szakállas „varázslót”. Otthonos idegenség és idegenszerű otthonosság. Elveszettség és rátalálás. Vagy pusztán a halál érintése. A novellák hangvételéből, az elbeszélők és szereplők szűkszavú megszólalásaiból kirajzolódik egy vágyakozó perspektíva a múlt értékei iránt, amikor még minden megvolt, de már elmúlt, mert a hétköznapok banalitásának, az ember esendőségének ez a rendje: „Valamikor régen azt mondták neki, hogy majd minden jó lesz. Vagy jobb. Igen, ilyesmiket mondtak. A szülei is mondtak ilyet. Még gyerekkorában. Talán tízéves lehetett, amikor ilyeneket mondtak a szülei. Arra gondolt akkor, gyerekkorában, hogy híres lesz. És szeretni fogják. Nagyon. Olyan valaki lesz, akire tisztelettel néznek az emberek. Igen. Erre jól emlékszik, hogy erre gondolt. Vagyis hogy akkoriban híres akart lenni.” (...) „Sétálni jó. Azt még szeret.” (...) „Iszik kávé, iszik teát.” (...) „Tehát folytatódik az élet.” (*Üres napok*) Mindent áthat az öregségtől, a haláltól való félelem, a pusztaság létezés szorongató élménye, a magányosság szomorúsága, és mindezzel együtt az emberi élet ritmusának tudomásulvétele. Ahogy a varázsló mondja tanítványának a Csáth Géza *A varázsló halála* című novelláját átíró elbeszélésben (*A varázsló különös szomorúsága*): „mennyire beleszomorodtam abba, hogy meg kell öregedni.” Majd ironikusan és gyanúsán írói önarcképszerűen folytatja: „Látod, megöregedtem, és vénségemre újra szerelmes lettem, nem is újra, hiszen ilyen emberi gyengeséget eddig soha nem engedtem meg magamnak. Ezért is vagyok szomorú. Hogy elbuktam, éppen így, öszülők szakállal, halántékkal.” Pokoli mélységekbe ásó, ironikus játék ez: az író is megkísérti az élet. Mint mindannyiunkat.

De az író a mestereken, tanítványokon, fiatalságon és a szerelmen kívül vagy inkább azzal együtt más is megkísérti: Buda. „Budára költöztem s mindennap óvatosan, gyanakodva mentem csak át Pestre. (...) Nem bíztam Pestben. Semmi nem ízlett ott, a bor sem, az étel sem, a kávéházak fekete lötytyőtől fejfájást kaptam. Ez a gyermekes bizonytalanság, tartózkodás és gyanakvás évekig kísértett. Budán könnyebben lélegeztem” – írja Márai 1934-ben *Egy polgár vallomásai* című művében. Mintha Petőcz Márai Sándor – aki szerint „Budán lakni világnézet” – nagypolgári, felvilágosult Budáját, egy régi, letűnt kor emlékeztét keresné történeteinek egy részében. Buda várnegyede, a Halászbástya környéke és a nevezetes utcák több novellában (*A gyáva, A hajléktalan, A hegedűművész, A köpés, Tóbi néni, Az öregasszony, aki valamikor kislány volt*) is kulisszaként szolgálnak. De a kulissza, a díszlet mögött olyan emberi kapcsolatok tárulnak fel, amelyeket behálózzák az örökölt traumák, a feldolgozatlan múltbeli bűnök, és mindent átjár a szomorúság, a félelem, a kirekesztés. Példaként említhetjük *A hajléktalan* című elbeszélést, amelynek címszereplője valamikor a várnegyedben lakott, és amikor hajléktalanként „látogatást tesz” régi otthonának tárolóhelyiségében, a ház egyik lakója kizavarja, mert bűdös. Vagy *A köpés* című novellát is említhetjük, amelynek szereplője mindennap lépcsőn megy fel az ötödik emeletre, de útközben megáll a harmadikon, és kicsinyes bosszúból leköpi a volt házbizalmi ajtáját, mivel ő besúgó volt. Buda történelmünk sötét oldalára is emlékeztet: a nyilas vézskorszakra, Budapest ostromára, és hogy a kommunista államgépezet kiszolgálóinak lakhelyeként is szolgált. Akár Petőcz András is írhatta volna azokat a szavakat, amiket 1972-ben Márai írt a *Föld! Föld!* című könyvében: „Most megértettem, hogy én – ebben a környezetben, a jólmenő íráság keretében – soha nem éreztem otthon magam. Valamit kerestem, valami örökké hiányzott... Mi? Az, hogy a magam világában, a saját levegőm lélegezzem.”

Hogy Petőcz András itthon mégis otthon van, azt a recenzált elbeszéléskötet bizonyítja.

BIBLIA 2.0

Visky András: *Kitelepítés. Jelenkor Kiadó, Bp., 2022*

Visky András *A történet vége: a régi Isten* című versében (*Nevezd csak szeretetnek, Jelenkor Kiadó, Bp., 2017*) a *Kitelepítés*ben is megjelenő falusi harangozó mesél a régi Isten haláláról, akinek „nagyon is udvarias férfiak” „megvagdosták a húsát / sőt dörzsöltek bele / körme alá fényes gombostűket szúrtak”. A versben úgy hatol egymásba a kommunista diktatúra kegyetlensége és Jézus szenvedéstörténete, hogy míg a földi szenvedést szakralizálja, a Megváltó szenvedését a jelenben ható valóságként mutatja fel. Az író Beckett *A játszma vége* című művének központi kérdését pedig így fogalmazza meg a *Mire való a színház? – Útban a theatrum theologicum felé* (L'Harmattan, Bp., 2020) című könyvének előszavában: „(...) az ember története elmondható-e istentörténetként, és megfordítva, az istentörténetnek vannak-e jelentésképző találkozási pontjai az emberével?” Visky regénye az említett versben és kérdésfeltevésben megközelített poétikus léttapasztalatnak és világhézaglásnak a dramatikus nyelv hiányosságát is megidéző narratív megfogalmazása. Isten neve kimondhatatlansá-

gának és kimondásának feszültségéből, a hit időnkénti elvesztéséből, az Örökkévaló „nem mindig” létezéséből következik, hogy *Isten történet*. A *Kitelepítés* a Visky család, a kommunista diktatúra, a kényszermunkatáborok, a kiűzetés-szabadulás, a fogság-szabadság, a szerelem, a felnövés és az emberi-írói küldetés történeteként is olvasható, de végső soron, eszkatológiai értelemben: Isten története.

1956 után a román kommunista diktatúra megpróbálta felszámolni a protestáns Bethánia ébredési mozgalmat is, amelynek tagjai ellenálltak annak, hogy a hitéletet elkülönítsék a társadalmi szerepvállalástól. Ennek a megújulási mozgalomnak volt nagyon népszerű képviselője a regénybeli *Apánk*, Visky Ferenc, akinek pünkösdi igehirdetése alatt „kettős tüzes nyelvek szálltak alá a magasból, és a falu népe elhatározta, hogy a názáreti Jézus feltétlen uralma alá veti az életét”. Két évvel azután, hogy az apát huszonkét évre ítélik, és bezárják egy titkos börtönbe, Visky Júliát, a regénybeli *Anyánkat* hét gyerekével és a családhoz nem sokkal korábban kéthetes szolgálatra érkező székely nővel, Nényuval együtt a Duna-deltával határos bărăgani pusztába hurcolják. Először Răchitoasába, majd Freidorfbba, végül Lățești-be, azokba a kényszermunkatáborokba, amelyekből a regény szakaszainak többsége egy-egy bibliai szituációt felmutat és értelmez. A családi és lágerközösségi múlt bibliai hangoltságú elmesélése Nagy Elbeszélést hoz létre, olyat, amelyeknek minden *bekezdéséről* elhisszük, hogy abból a reménységéből született, amelyben az olvasó számára *valóságosan* megtörténik a borzalmak és csodák „szent forgatókönyve”. A szóbeliséget és írásbeliséget elválasztó hártavékony és nagyon törékeny tükör fénytörésében megmutatkozik a *Szentírás* élő irodalmi hagyománya: a teremtő írás bibliai nyelvvel azonos metaforikussága és a történetek ikonyszerű elbeszélése. 822 bekezdés *tükör által homályosan és szemtől szembe*. Isten és ember valódi találkozása: „theatrum theologicum”.

Visky regénye a nyilvánvalónak tűnő tartalmi és formai előzményeken (verskötetek, elmélkedő írások, drámák, színházi tanulmányok, az író színházi praxisa – a forma keresésének félreérthetetlen példája: *Bibliaóra*, litera.hu, 2017–18) túl nagyon sok szöveg újra- és elolvasására ad meghívást. A Visky család memoárjaitól kezdve a bibliai hermeneutika (Bultmann, Ebeling, Ricoeur) és a modernitás filozófiájának (Kierkegaard, Buber) meghatározó szövegein keresztül a (poszt)modern irodalom szerzőinek (Dosztojevszkij, Kafka, Pilinszky, Beckett, Kertész Imre, Esterházy, Bodor Ádám, Nicolae Steinhardt) jelentős művei kerülnek arra az elképzelt térképre, amelyen a *Kitelepítés* is helyet kap. Erre a hatalmas szövegkorpuszra nagyon kevés direkt utalást tesz Visky regénye, „pusztán” önmagában mutatja fel a nyelvbe oltott emlékezés egyszerre *szörnyű* és *gyönyörű* poézisét: „Anyánk szerint a szörnyű meg a gyönyörű ugyanazt jelenti, szerelemből születik mindkét szó, Isten hal meg és támad fel bennük, amikor kimondod őket.” A *Kitelepítés* poétikus szövege olyan szenvedéllyel és magától értetődéssel íródik be az isteni kinyilatkoztatás, a keresztény – jellemzően protestáns – hagyomány és modernitás nagy *hitvallóinak* és nagy *kétkedőinek* írásban rögzített jelei, mint a regénybeli Richard rabbi testébe megkínzásának nyomai. Az *Üzenet* című fejezetben (97. bekezdés) a rabbi elbeszéli, hogyan adta hírül a szomszédos cellatársnak a hite elvesztését, aki Lukács doktor szavait „kopogja” vissza: „boldog az, aki hitt” (*Boldog, aki elhitte, hogy beteljesedik mindaz, amit az Úr mondott neki. Lk 1,45*). A rabbi értetlenkedik, ezért a „menyegző napjára”, azaz a kivégzésre készülő rab kommentárt fűz az örömkialtásához: „aki hitt, ha hittél, az már elégséges; a te hited megtart téged, neked nincs visszaút, és nem maradt semmi dolgod”. Richard rabbi az *Apánk* nevű szereplőtől hoz üzenetet az *Anyánk*

nevű szereplőnek, az üzenet pedig nem más, mint a megkínzott test, a szenvedő Krisztus: „Richard W. hátát különböző szintű hegek és forradások szabdalták keresztül-kasul, a mélylilától az égvörösig, olyan volt az egész, mint egy nem létező táj számtalan szurdokkal, vörhenyes hegylánccal és kiszáradt, acélkék folyómederrel, viszolyogtató hajlatok és egymásba csavarodó vadhúsvonulatok kanyarogtak minden összefüggés és értelem nélkül, mintha egy megszállott művész a pokol tökéletes ábrázolását az élő emberi hús brutális megdolgozásában találta volna meg”. Nem nehéz felismerni Richard W. alakjában Richard Wurmbbrand (1909–2001) zsidó származású evangélikus lelkészt, aki együtt raboskodott az író édesapjával, Visky Ferencsel a szamosújvári börtönben. Visky András édesapjának *Fogoly vagyok* című – nem éppen hagyományos – memoárjában a Wurmbbranddal való barátságát idézi fel, elképesztő humorral, a mesélés Martin Buber haszid történeteit megidéző lendületével és szenvedélyével, valamint bátor és személyes exegézissel. Wurmbbrand zsolttáros „beszélgetéseiben” (*Beszédek a magánzárkában*, Harmat–Koinónia, Bp.–Kolozsvár, 1996, és a tavaly megjelent *Mélységekbe járatta őket*, Koinónia, Kolozsvár, 2022) sem az epikai szerkesztettség, hanem a szóbeli hagyomány megőrzése, az elbeszélések történés jellege, azaz az Ige jelenvalósága a tét. Az elbeszélő az irligalmatlan létállapotban viccet mond Istennek, haszid történeteken humorizál, intézményes keresztény szempontból nem éppen tekintélyes szerzőket idéz. Wurmbbrand szereplője az 1989 utáni román irodalom egyik legnagyobb hatású epikájának, Nicolae Steinhardt *Napló a boldogságról* című regényének is, amely hasonló történelmi kontextusban beszél a börtön- és lágertapasztalatokról. Steinhardt – aki szintén volt Visky Ferencsel egy börtönben – naplótöredékekből rögzült műve a borzalmakat olyan misztikus poétikussággal ragadja meg, amely rokonítja a romániai Gulagot angyali derűvel érzékelő *Kitelepítéssel*.

Botrányosan túlzó kijelentés: a *Kitelepítés* jelenünk kereső vagy hitehagyott olvasója számára a Bibliával azonos értékű szöveg. Botrányos, abszurd és szürreális, mint maga a kinyilatkoztatás, a valóság és a fikció. De nem abszurd-e a fogságként és/vagy szabadságként értelmezett emberi létezés? Nem botrányos-e bűnösnek nyilvánítani és kitelepíteni két- vagy ötéves gyereket politikai agitáció vádjával? Nem végletesen abszurd, hogy valaki önként megy a fogságba választott családjával, és a munkatáborba a szabadság terepeként tételezi? Ha a regény mint fikció felől közelítünk: nem blaszfémia-e Ábrahámnak vagy Mózesnek gondolni *Apánkat*, és mindenféle Megváltónak gyermekeinket és testvéreinket? Nem szürreális-e Szűz Máriával azonosítani a hét gyermeket szülő *Anyánkat*, angyaloknak nemesíteni tömeggyilkos szekusokat, vagy éppen a reményt ördögtől valónak tekinteni? De kerüljünk közelebb: nem botrányos, abszurd és blaszfémia-e a mai magyar társadalom kétoztatúsága, sértődékenysége és akarnoksága, a két politikai oldal farizeussága – Isten nevének hiábavalósága? A *Kitelepítés* olyan, mint a várva várt Hang egy irligalmatlan világban: a hívő számára a kíméletlen szembenézés, a nem hívő számára akár egy eksztatikus, szerelmes istenélmény. A modern ember – legyen az intézményesített valláson belül vagy kívül – folyamatos kitelepítésben él: kívül az Istennel való személyes találkozáson. *Apánk* és *Anyánk* szerelme („ez a te, aki vagy, én vagyok, és ez az én, aki vagyok, te vagy”), a lágemben a hét testvér (Ferenc, Lídia, Máriamagdolna, István, Pál, Péter, András) kvázi szerzetesrendje és a legkülönbözőbb társadalmi szegmensből munkatáborba érkezők szeretetközössége (a mesebeli húsvéti pásztor, Marin Pungás köztörvényes, Maria Antonescu marsallné, Aurél örökös építészhallgató, Goma író, Mimi Vaida zongorista, Balotă bölcsész, Pătrașcu

pap – reakciós román politikai foglyok és feleségeik, értelmiségiek, keleti rítusú papok, rabbik, sőt még Livezeanu lágerparancsnok is) egymás megszólításában mutatják fel a „mi” tapasztalatát: mindannyian kitelepítettek vagyunk. Nem a kommunista diktatúra és az üldözöttek állnak a szabadság és fogság dimenziójában, hanem a teremtett világ és a Teremtő. *Apánk* és *Anyánk* mindenkié. A hét testvér mindannyiunk testvére.

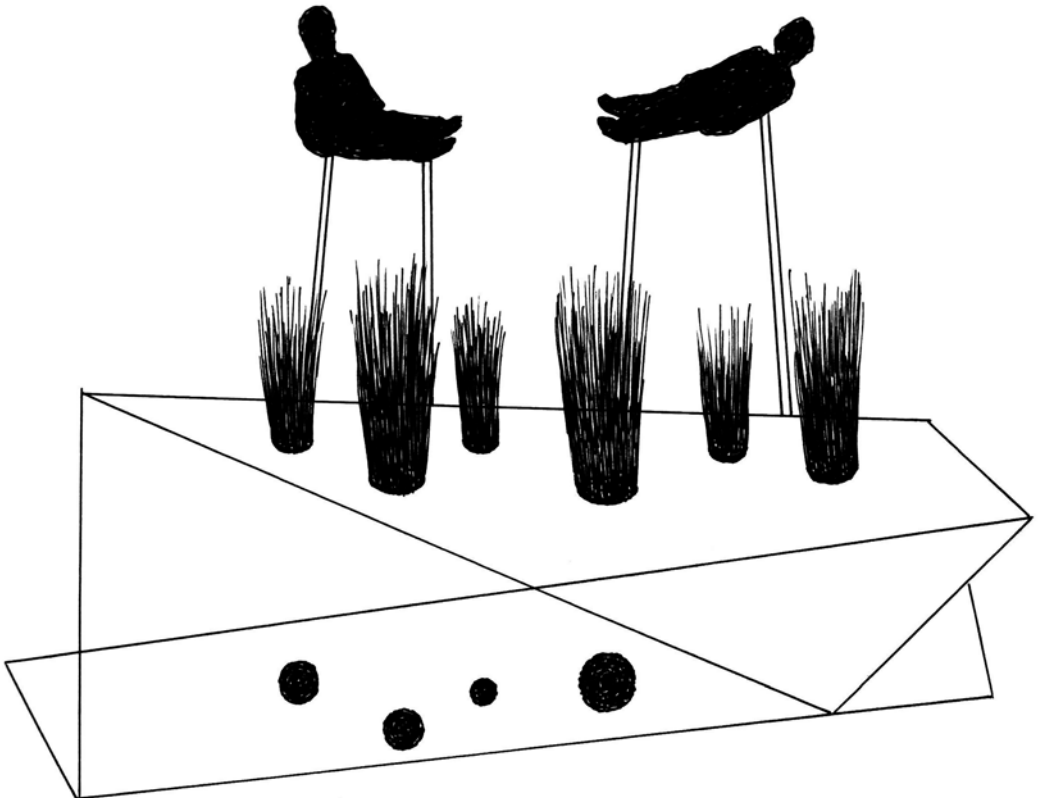
„Egyetlen könyvet ismerek behatóan, azaz mindennel együtt, ami és aki vagyok: a Bibliát. Szilánkos töredékek és nagy ívű elbeszélések, istentelen családtörténetek és sötét szerelmek: egy cenzúrázatlan, véres és boldog megváltástörténet dokumentuma, aminek már a gyermekkoromban saját jogú szereplőjévé lettem. Esténként, fogságunk éveiben anyám nyitotta meg a könyvet, és a petróleumlámpa ugráló lángjánál felolvasta a napi szakaszt, én meg minden szavát értettem. (...) Megnyitom, elolvasom, hangos szóval, a napi szakaszt. És írom, tovább, az egyetlen könyvet” – jelentette be a szerző a már említett verseskötetének hátsó borítóján még 2017-ben. És mi, olvasók ebbe a valóság által meghívott fikcióba lépünk bele, hogy a *korpusz* megteremtse általunk a maga valóságát. A fikció és valóság viszonyáról hosszasan lehetne értekezni a regényben fellelhető elbeszélői reflexiók nyomán, de ez inkább annak az emberi-költői tapasztalatnak a prózapoétikai fordítása, amely szerint a fikciónak, a nyelvnek fel kell mutatni önmaga korlátait, mert Isten csak korlátozottságban, a hiányában válik nyilvánvalóvá. A Biblia mint irodalmi szöveg telis-tele van abszurdba hajló önreflexív humorral, a kiválasztottságra, sőt a hitre vonatkozó kétséggel, akár csak apokrif magvalósulása, a *Kitelepítés*. Ennek alátámasztására emlékezetes jelenet, amikor Nadia, egy pilótanő, aki a barakk falára festett meztelen, pilótasapkás, repülőgépekkel körülvett Krisztus-ikon előtt meséli el háborús élményeit, majd felidézi a híres madáchi mondatot – „ember, küzdj és bízva bízzál” –, a táborlakókból kitör a nevetés. Ahogy mindig nevet és énekel *Anyánk*, aki Nényuval együtt emberfeletti erőfeszítéssel igyekszik életben tartani az *Apánk* nélküli családot a pokoli körülmények között. *Anyánk* a nehéz nyelvezetű Szentírást lefordítja a gyerekek nyelvére, de nem válogat a szövegek között, mert a Teremtő dolgában nincs olyan, ami nem a gyerekek valójává válik.

Az elbeszélői hang nem egynemű, a kontrollált gyermek elbeszélő legtöbbször a testvérek – főleg az elsőszülött Ferenc – hangján szól, amit a gyűlöletnélküliség, a megélt belső szabadság tart össze. A narráció finomsága abban áll, ahogy a német származású zürichi hermeneuta, Ebeling fogalmaz: „Az Istenről való beszéd a legigényesebb szó, mert tiszta szívet kíván. Ez mindig azzal a kockázattal jár, hogy merész lesz és hihetetlen.” (*Isten és szó*, Hermeneutikai Füzetek 7., Bp., 1995., 40) Merész, hihetetlen, és mégis valóságos. A mondatok nagybetűk nélkül kezdődnek és pont nélkül zárnak, mert a kinyilatkoztatásnak soha nincs vége, Isten jelen idejű történése: *szóesemény* (Ebeling). A metaforák, a példázatok, a bibliai párhuzamok nem megfejtésre váró nyelvi alakzatok, hanem az Istennel való beszélgetés kimeríthetetlen forrásai. Az elbeszélő gyermek számára – ő *beleszületett a fogságba* – Isten nem az Örökkévaló vagy a Mindenható, hanem az egyetlen hiteles társ, még akkor is, ha Isten éppen nem örökkön van, vagy éppen nem is hat olyan módon, mint kellene, azaz nem teljesíti „munkaköri leírását”. Nem olvasói értelmezés kérdése az események bibliai valósága, hanem a megszólaló hangok adottsága. A tárgyilagos hangvétel a lágerből érzékelt világ természetes megszólalási formája, ahogy a gyermek látja az angyalt a szétégett mozivá- szonban, a lelket az ember körül, vagy Pătrașcu pap égbe emelkedését.

Anyánk sohasem panaszkodik, szenvedését, gyermekei iránti aggodalmát, a minden napok valóságát a testén keresztül érzékeli az elbeszélő: „mindent összekeverek, pedig érdekel a valóság, esküszöm az élő Istenre, csakhogy a valóság darabkái egészen máshogy helyezkednek el a testemben, mint a tények, vagy inkább a tények láncolata, én nem az agyammal vagy az értelmemmel emlékezem, hanem a testemmel, és nemcsak a sajátommal, hanem Anyánk szédületes és Apánk hiányzó testével is, összekeveri, igen, a testem a dolgokat.” Az emelkedett nyelv a fikció igazsága: az emberi dimenzióban a test érzék és nem a lélek. Miközben román belügyesek Apánkat kínozzák, a felesége kint várja közös gyermeküket, Pétert szoptatva: „Anyánk nem a fülével, hanem az egész testével hallotta az idegen hangot, átjárta a sejtjeit Apánk kiszolgáltatottsága és rettenetes magánya, mintha életében először vetődött volna fel benne, hogy nincs Isten, vagy ha van, nem mindig létezik”. A legkisebb fiú – sőt a testvérek és Apánk is – az istenfiúságot magára veszi, ezért gyakran a kezdetekről is beszél, a születést megelőző időkről, szülei intim pillanatairól, a szerelemről: „Apánk teljes szívéből, teljes lelkéből és teste minden erejével szerette az Anyánkat, pontosan úgy, ahogyan az első parancsolat írja elő, csakhogy a törvény az Örökkévalót parancsolja ezzel a szerelemmel szeretni, márpedig Apánk előtt a szerelem első törvényéről nem Isten, hanem Anyánk sejtett fel, a törvény szigorú betűje bizony mindegyre Anyánkat juttatta Apánkhoz (...) az eszébe (...) a teste minden egyes sejtjét, egészen pontosan illatos nyakát, hullámzó csípőjét és káprázatos mellét.” A narráció minden pillanatban hiteles, a fantáziák és asszociációk magától értetődöttsége, a nézőpontok szétszálazhatatlan egysége angyali elbeszélőt teremtenek. Valahol a föld és az ég között szólal meg a hang. Még a leginkább dokumentarista epizódok – például a deportálás ügyintézése – esetében is, amikor az igazolványokba belepecsételik a kényszerlakhely román megnevezésének rövidítését (domiciliu obligatoriu – D.O.), ami a kimondás által (de) Isten nevével válik azonossá. Mert „Istent nem lehet másik szóval helyettesíteni, hanem tapasztalat útján el kell vezetni ahhoz a szituációhoz, ahol használata szükséges.” (Ebeling, 44) A létrejövő szituációkban olyan költői beszéd tárul elénk, amely egyszerre szívbemarkoló, tárgyilagos és humoros: „ha választhatnék, akkor én a vízen járást meg a csodálatos halfogást választanám, ennek látnám itt a telepen a legnagyobb hasznát” – mondja *András*. Aki *így* beszél, annak mindent elhiszünk, még azt is, hogy „tudom, mi a boldogság, örülök, hogy megszülettem és Anyánk mellett lehetek, és imádkozhatom az Apánkért”.

„[M]indent megjegyzek és majd mindent megírok, ha eljön az ideje (...) a *megírok*at a *megbosszúlok* szinonimájaként használom, nem tudva, mit beszélek.” A *Visky András* jelölő *András* nem „csak” talentumot („olyan történetet is meghallok, amit soha senki nem mondott el”) kap Istentől, hanem meghívást („embereket halászni [...] kifogni mindenkit, akit beelöttek, és azokat is, akik magukat ölték bele a Dunába, igen-igen, őket, kiáltotta utána a Hang, ez lesz a feladatod ezután”) a sokrétűen megélt történetek elmesélésére. Az írás/bosszúállás performatív aktusa egy teátralizálásban is a legvalóságosabbnak ható fejezetben, a *Síráspró*-bában teljesedik ki, amikor „Apánk hazatért a börtönből, mi meg szabadon elhagyhattuk a bărăgani lágert (...) Anyánk naponkénti fölolvásásai a Szentírásból beigazolódta az utolsó betűig, megnyíltak előttünk a vizek, és mi száraz lábbal keltünk át, előbb a szürke Borcsán, majd a nehéz testű Dunán, és magunk mögött hagytuk a fogság földjét”), és végre találkozik az apával az akkor már hétéves kisfiú. A regény lezárulhatna ezzel a lélegzetelállítón

megrendítő fejezettel, de ehelyett újabbakat nyit. András bevonul katonának, ismétlődik a kitelepítés élménye, a Biblia most már „csak” egy könyv a zubbonyzsebben. Mintha teljes identitásvesztés történe – úgy tűnik, az ég üres. A remény a *Kitelepítés* valósága, mert „semink nincs, csak a történetünk, és ez a legtöbb, amivel bírhatunk, erre kell vigyáznunk és ezt kell gazdagítanunk valahogy”. A regény mondatait parafrázálva: arra gondolj, olvasó, hogy a regény történeteinek végük van, de nem az utolsó oldalon teljesednek be, hanem egészen máshol!

TOROCZKAY ANDRÁS

AZ ÖRÖK FOLYTATÁSBAN

Turcz István: Reggelre megöregszünk. Scolar Kiadó, Bp., 2022

A *Reggelre megöregszünk* Turcz István kilencedik kötete a Scolar Kiadónál, és ha a válogatott költeményeket közreadó könyveket is számoljuk, akkor ez a szerző huszonnegyedik verseskötete. Egyébként a most hatvanöt éves Turcz prózaíróként (tíz regényt írt), drámaíróként (ebből tizenegyet) is aktív. Igazából szinte minden létező szempontból aktív: folyóiratot szervez, rádióműsort készít, fordít, főtítkár, rendes tag, elnök, alelnök stb.

Noha nem úgy tűnik, hogy a lassú élet titkát keresi, vagy az alkotói nyugdíjba vonulását tervezné, aktuális kötete mégis – érthető módon – főleg az öregséggel foglalkozik. Nem az állapottal, hanem az átmenettel. Az egyébként elegáns kötetborító is ezt erősíti. A címlapon egy fát látunk téli kopaszságában, a hátsó borítón pedig egy ereje teljében lévő lombosot, nyári kiadásban. A cím, mint azt a kötetbemutatón a szerző elárulta, onnan eredeztethető, hogy egyik egyetemi tanára, amikor holtan talált az édesanyjára, a holttest mellett várva a halottkémre, egy éjszaka alatt teljesen megöszült. Erős történet, erős cím.

Turczit a kötet versei alapján a halálban is az élet érdekli. A szép élet élvezetének és gyászának kötete ez, ahogy Szirák Péter a fülszövegben fogalmaz. Ahogy a halálban az élet, úgy az életben az irodalom érdekli. Érdekes, izgalmas és beszédes névsor kerekedik, ha összegyűjtjük a versekben szereplő neveket: Petri György, Orbán Ottó, Baka István, Körmendi Lajos, Tandori Dezső, Székely Magda, Gergely Ágnes, Kertész Imre, Esterházy Péter, Borbély Szilárd, Zelk Zoltán, Vas István, Csoóri Sándor, Kalász Márton, Arany János, Krúdy Gyula, Vasadi Péter, Géher István, Prágai Tamás, Papp Tibor, Kemenczky Judit, Bakucz József, Szkárosi Endre, Nemes Nagy Ágnes, Szócs Géza. És ezek csak a költők. De megidéződik Homérosztól kezdve, Jézuson át, Shakespeare-ig, vagy még tovább, sok mindenki. Szobrászok, fényképészek is.

Vajon miért? Miért szerepel ennyi név hatvannyolc oldalon? Több válaszlehetőség adódik. Lehetünk rosszindulatúak, és feltételezhetünk egyfajta önkanonizációs szándékot e mögött. Gondolhatunk a műveltség, olvasottság fitogtatására. A halhatatlanság akarására is. Esetleg – ha jóindulatúbbak vagyunk – lehet ízlésmeghatározás. Mintha beszéd helyett megmutatnánk valakinek a könyvespolcunkat. A költő névlepedőt dob a verseszmény-asztrálestre, így lesz láthatóvá valami ízlésszellem. Ki tudja? Természetesen nem lehet ezt megfejtetni, hacsak nem kérdezzük meg a költőt. Mindenesetre egyszerre könnyíti meg a kritikus dolgát ez a rengeteg név – és nyomasztja halálosan. Pláne ha van, akit nem hogy nem olvastunk annyit és olyan mélyrehatóan, mint az idéző, de akiről még csak nem is hallottunk. Lehet ezt még könnyedebben is felfogni. Ajánlatként látni a névsort egyfajta bestofként vagy afféle válogatásként, mint a zene-streamingszolgáltató algoritmusait.

Egyébként sok szempontból izgalmas, beszédes a névsor. Poétikai és politikai sokszínűség, nyitottság árad belőle. Esterházy és Szócs Géza, Borbély Szilárd és Kalász

Márton neve ritkán hangzik el egy mondaton belül. Talán erre utal Turczi, amikor azt írja: „El kellene, el kellene férni / egymás mellett végre.” Az is szimpatikus, hogy a nagy nevek mellett kevésbé ismertek is szerepelnek.

Az egyik versében (*Az irodalom jelene*), amely egy írói hullámvölgyről szól, találhatunk erre választ. A *Szép versek* antológiákban lévő művek jellemző szavai („örökké”, „mindig”, „mindörökké”) jutnak eszébe a versbéli beszélőnek. „Tarkómon érzem jelentésük felszabadító hűvösét”, írja mintegy a költészet hatalmának megvallásaként, ami egyszerre patetikus és ironikus, hiszen a *Szép versek* jelzői: „padláson porosodó régi”.

A *Reggelre megöregszünk* verseinek alaphangvétele ez az ironikus, önreflektivitással elensúlyozni kívánt patetikusság. A lírai én egy rosszkedvű öreg cowboy, öregedő bonviván, aki talán a halált próbálja megnevetetni a vicceivel. Ezek a viccek egyébként elég sokszor rosszak, vagy ha jobban tetszik, kihagyhatók volnának: „Elütjük az időt. Karambolozgatunk.” Vagy a *Téli rondó a fogarasi havasokból* címűben: „A reggel azért üzen / hidegvégződéseiben.” (*Kiemelés – T. A.*)

Vagy máshol nem biztos, hogy indokolt tipográfiai megoldásokkal él. Változatos lesz tőle a szövegek képe, de ez nem nagy nyereség, ha közben elgondolkodunk, van-e egyiknek-másiknak értelme. Például a *Csöndgenerátor* végén az utolsó sor dőlt betűs (valószínűleg a megidézett költő szavait, vesszorait jelöli így a szerző, de nem mindig, például a címben is dőlt betűs a második szó, ám ettől kicsit modoros lesz), és ráadásul a sorvégen az S betű nagyobbval is van szedve. Hogy miért csak az az egy betű, arra még nem jöttem rá. Lehet, hogy van megfejtése.

Ha már itt tartunk: az sem válik biztosan előnyére a szövegeknek, hogy ha indulatszavakat tartalmaz. „Azt mondd, kevés? Azt mondom, semmi! / Az időben vissza, hajh, jó volna menni.” (*Páros*) Máshol: „A bűn, / ó, / hogy összezsugorítja a szívet.” (*Két Perc Gyűlölet*)

Többféle lírai hagyományvonalat folytat a Turczi Művek, s talán a Tandori fémjelezte szó-játékos vonal áll jól neki a legkevésbé, és a legjobban a lazán elmélkedős-filozofálós petris, amikor nincs túlságosan feltekerve a klasszikushang-potméter. Persze, nyilván ennek a sok indulatszavas, avittas versnyelvnek is megvan az olvasója. Sőt! Mégis azt érzem, hogy az igazán maradandó költészetet ez a kötet akkor szállítja, amikor nem akar maradandó költészetet szállítani, és az öregedéssel, sőt elmúlással szembenező lírai én elfelejt viccelődni. Megkapóan szép a *Zuglói alkony, Zelkkel* („A felhők, akár a cigánytábor, / lassan továbbvonnulnak”), az *Álmok halála*. Van úgy, hogy a vers giccshatáron táncol, de nem esik a szakadékba (*Akár egy nyitva hagyott mondat*), máskor beleesik (*Stilizálatlan csend*). A *hordó* című verset a kádár nagypapáról és a hordóról, ami „egyszer úgyis megtelik”, jobb lett volna picit hamarabb abbahagyni, mert érthető volna a vers az utolsó harmad nélkül is. Van egy-két olyan szöveg, amiben úgy tűnik, maradt egy-egy figyelmetlenség, s ez kuszaságot eredményez. Például: „A legtöbb elvermelt gondolat / szétszórja magát a decemberi szélben.” Az elvermelés után biztos nem szórható el, hacsak nem ássuk ki előtte. Vagy a „Feszültsége-

it nem földeli el az ég” sornál nem értem, miért nem „le” szerepel mint igekötő. Szerencsére nem az ezekhez hasonló zavaros helyek a jellemzőek, hanem az, ahogy az *Édes száj* című megindító, friss szerelmes verset megcsinálja. „Vakuzó szemed, szemöldököd diadalíve, és a szád, / ez az édes száj, / egyszerre mozdul, amikor kimondod: tejcsoki íze van a levegőnek eső után. / Így mondtad, és ennek már harminc éve.” A *Nyári rondó a Comói-tó partjáról két tételben, 2020 júliusában* is gyönyörű vers, szavalóversenyekre való, zenei élmény.

Ha talán nem is tökéletes kötet ez, tartalmaz jó néhány emlékezetes verset, és összességében a hangulata is erőteljes, az esetleg kevésbé sikerült verseken is átszűrődik egy szimpatikus, érzékeny személyiség képe, ahogy rögeszmésen keresi a katarzislehetőségeket, a mániásan élni akaró emberé, aki virrasztások, séták alkalmával, a sötétség közeledtével csendben levésre vágyik, nyugodt álomért fohászkodik, emlékei szétszórátásán szorong, s magasztalja az idő minden percét, és néha elkapja az „őrült reménykedés az örök folytatásban”.

POMOGÁTS BÉLA

ELVISELHETETLEN MAGÁNY

Ferdinandy György: Szól a kakas. Magyar Napló Kiadó, Bp., 2022

Mamuttemető és más történetek. Európa Kiadó, Bp., 2022

Meg kell vallanom, nehéz nekem Ferdinandy Györgyről az irodalomkritikus vagy irodalomtörténész helyzetéből szólni, hiszen immár hetven évre visszanyúló ismeretség köt az emigráns magyar irodalom kimagasló alakjához. Az 1950-es években mindketten a Piarista Gimnáziumban tanultunk (őt az utolsó évben eltanácsolták), és amikor szűk másfél hónapig, közvetlenül a forradalmi eseményeket megelőzően az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar–francia szakán tanult, én már három éve a bölcsészkar magyar szakos hallgatója voltam. Másrészt Ferdinandy Gyurka nekem is jóbarátom (mint – korosztálytól függetlenül – sokaknak), és szinte minden könyvét jól ismerem, de betegségeim rendre megakadályoztak, hogy teljessem ígéretemet, és recenziót írjak kurrens munkáiról, amelyek közül az új novellák, elbeszélések gyűjteményei 2008 óta szinte kizárólag a Magyar Napló Kiadó gondozásában, 2021-ben indított életműkiadása pedig az Európa Könyvkiadó égisze alatt jelenik meg.

Legújabb könyvei, a Floridában, Miami-ban töltött időskorról beszélő *Szól a kakas* és a korábban megírt emigrációs életutakat, irodalmi szociográfiákat egy kötetbe rendező *Mamuttemető és más történetek* régóta megtalálhatók az otthonomban. Olvastam is mindkettőt, újra és újra előveszem őket, és feleségemmel gyakran beszélünk arról, hogy miként boldogulhat a nálam egy évvel „fatalabb” magyar író a távoli Egyesült Államok délkeleti csücskében.

Ferdinandy György elbeszélései kapcsán nem véletlenül hívom elő a trópusit, az egzotikust, ugyanis az alig százhusz oldalas *Szól a kakas* minden írása az immáron

önként vállalt távollétben született, és erőteljesen reflektál az elviselhetetlen magányra. Ugyanakkor, akárcsak az éppen általa – *L'oeuvre hispanoaméricaine de Zsigmond Remenyik* címmel 1969-ben megírt és elfogadott, 1975-ben kismonográfiaként közreadott francia nyelvű doktori értekezésével – újra fókuszba állított Remenyik Zsigmond munkáiban, a forró égöv csak díszlete írásainak: a valódi történések (ezúttal a gyermekkor, a második világháború, az ifjú- és kamaszkori szerelmek, 1956 szabadságharca és az emigráció felelevenítése) valahol egészen másutt, a lélek mélyén játszódnak. Ferdinandy állandó hőse, a magányos és otthontalan figura, akinek életeseményei számtalan ponton megfeleltethetők az író biográfiájával, az álom és a valóság mezsgyéjén téblábol. A megálmódott és megélt összejátszatásán alapuló montázstechnikát a következőképpen világítja meg a kötet címéül választott rövid elbeszélésben: „Ezen a világrészen minden más. Hajnalban nem bögnék a tehenek és nem kukorékolnak a kakasok. Egyre távolabbról hallok őket, ha Almáskeresztúrról álmodom. Még nem kelt fel a nap, amikor Disztl Miklósnál, az alvégen rázendítettek a kakasok.” Ugyanitt, ebben az ironikus tollal megrajzolt epizódban régi témáit követve nemcsak az egzotikus trópusi környezet bemutatása, hanem a nyugat-európai és amerikai élet enyhén gúnyos megjelenítése is végbemegy a világháború idején megélt újraeretezésével.

Több másik szövegben szintén az álmok vezetik a cselekményt. A *Háziállatok* című esszéisztikus írásában így fogalmaz: „Úgy alszom el, hogy kamaszkorom forog a fejemben. Álmomban mégsem mekegést hallok, hanem, igen, fél évszázad óta elfelejtett mozgalmi dalokat.” Majd ekképpen: „És jön a következő hajnali álom. Gödöllőn élünk, az udvar végében apró istálló.” A hajnali álmok, amelyekről a gyermekkor emlékei és a trópusi jelen közötti határterületen közlekedő Ferdinandy sokszor ír, elvezetik a (talán mentséggént felhozott) műhelyvallomásig: az új világból már végérvényesen kiábrándult, hosszú évek óta betegeskedéssel töltött időskorában a szülőföldtől jelentékeny távolságra élő szerző „egyre kevesebbet és egyre gyötrelmesebben” ír, miközben az „egyik jelentős kiadónk most tervezi az életműsorozatom elindítását”.

A minden bizonnyal 2021-ben született írásban még csak tervként körvonalazott elképzelés időközben valósággá vált. Az Európa Könyvkiadónál előbb az 1988-as *Szerecsenségem története*, tavaly pedig a *Mamuttemető és más történetek* cím alatt Ferdinandy irodalmi szociográfiái jelentek meg. (Ferdinandy utóbbi években megjelent könyveit Navarrai Mészáros Márton újságíró, író jegyzi szerkesztőként, megpróbálva visszahelyezni Ferdinandyt az irodalmi köztudatba, ahol legmarkánsabban a rendszerváltást megelőző, majd az azt követő néhány évben volt jelen.) Az új kötet az 1982-es *Mamuttemető – magyarok a trópusokon* című, az írói pályán fordulópontként értékelt gyűjtemény példáját követve az emigrációban megírt kalandos életutakról mesél, de annál többről is: válogat az idehaza közreadott, újabban megjelent „egyszemélyes irodalmi szociográfiák” nem túlságosan hosszú sorából. A legutóbb született írásban a szerző és az alanya közötti párbeszédből épül a történet, az életút, amely a szükségszerű menekülést követően az otthonra találást és a betagozódást rajzolja meg. A *Hontalanok* guayaquili főszereplője megtalálja számításait, az „amerikai álmot”, ám vele ellentétben a „köszönünk egymásnak, de nem közösködünk” szentenciában gondolkozó magyar származású Ferdinandy-hősök próbálkozásai általában kudarccal járnak.

A többnyire az „életútinterjúk” mintájára elgondolt, a címben egyszerűen „történetekként” jegyzett írásokban Ferdinandy György elfogulatlanul ábrázol emigrációs léthelyzeteket,

kalandokban bővelkedő sorsokat. Az életműkiadás második darabját nyitó, *Titótól Trujillóig* című elbeszélésben olvasható: „A téma bonyolult volt, akár maga az élet. Érdekes ember lehet ez a fűszeres.” Mégse higgyünk Ferdinandy Puerto Rico szigetén élő tanárember-írójának, mert az író nem az érdekes emberek, hanem az életút elbeszélhetővé formálása, a halálközeli pillanatban még elmondható-kibogozható számvetés vezérli. Számos nyugati magyar szerzőhöz hasonlóan Ferdinandy György korán felismerte, hogy az emigrációban élő írónak, irodalomtudósának igenis van személyre szabott küldetése: a magyar kultúra, esetében a magyar nyelv és magyar irodalom gondozása és terjesztése. Ennek a szellemi misszióknak a fontos állomása a *Mamuttemető és más történetek* is.

BISTEY ANDRÁS

NOVELLÁK, TÁRCÁK, ESSZÉK, JELENET

Bajnai Zsolt: Csálé képek. Picasso Média Tanácsadó Kft., Bp. – Szolnok, 2022

A könyv a szerző negyedik kötete, műfaji szempontból vegyes írásokat tartalmaz. Mégsem érezheti az olvasó valamiféle maradékelv alapján szerkesztett könyvnek, mert az eltérő tárgyú és szerkezetű műveket az író látásmódja, világszemlélete egységbe forrasztja. Bár a könyvben több humoros írás is olvasható, ez a humor nem derűs, nem úgy szórakoztató, hogy elfeledtetné az olvasóval a gondjait, éppen ellenkezőleg: kőkemény satíra, amelynek olvasásakor az ember nem megnyugszik, ellazul, hanem felháborodik, hogy úgy mondjam, kinyílik a bicska a zsebében. Ilyen például a *Gravitáció Elszámoló Hivatal* és a könyv végén olvasható jelenet, a *Szépkorú Kielégítési (Szék) Program*.

Vannak a könyvben olyan írások, amelyek inkább tárcának tekinthetők (*Három perc*), mások inkább esszék, mint szabályos novellák (*Aggasztó titkok*).

Több novellának is gyermekszereplői vannak, ez gyakran valami jópofa bumfordiságot kölcsönöz az írásoknak. Ilyen a *Két kis k. a kurvázós téren*, amelyben még az sem egészen biztos, hogy a szóban forgó lányok valóban elszöktek-e Budapestre a vidéki városból, és tényleg meztelenül álltak-e ki egy erkélyre, vagy csak a vágyaktól túlfűtött, nagyot mondó kamaszok fantáziája színezi a történetet.

Ennek szinte a fordítottját olvashatjuk a *Mérgezésben*. Ez a látszólagos érzelemmentességgel megírt, sűrű szövetű novella idős emberekről szól, egy öngyilkossági kísérletnek és következményeinek leírása. Ha az előbb említett novellában a fantázia színezi a cselekményt, itt az elviselhetetlen életéből kilépni akaró asszony tette szinte visszhang nélkül marad a környezetében, s minden úgy folytatódik utána, mintha mi sem történt volna.

A rövid tárcák, esszék mellett részletezőbb, hosszabb írások is olvashatók a könyvben. A *Hasznos-ház* című elbeszélés a maga tizennyolc oldalnyi terjedelmével a

kötet egyik leghosszabb írása. Egy romos ház megtekintésekor megelevenedik a múlt. Nem magában az elbeszélésben bontakozik ki konfliktus, inkább száz év konfliktusos történelme az írás tárgya, emberi sorsokban elbeszélve. Rövidebb, de hasonló jellegű az *Öt generáció* is, amely akár zanzásított családregevénynek is tekinthető. Ez az írás azonban kevésbé meggyőző, az adott terjedelemben vázlatosnak hat. Sikerült viszont a szerzőnek ezt a vázlatosságot elkerülnie a *Képeslapgyűjtő* című elbeszélésben. Szerintem ez a kötet legjobb írása; az olvasó akkor sem érez csalódást, ha arra gondol, hogy ebben az elbeszélésben benne van minden, ami kibővítve, részletezve, finomra hangolva szükséges egy jó családregevényhez. Főhőse egy, a lakótelepről szinte ki sem mozduló nő, aki elmondja csak látszólag eseménytelen életét, amelynek komor szürkeségét képzeletben tett utazásokkal és messzi tájakat, távoli városokat bemutató képeslapok gyűjtésével próbálja elviselhetővé tenni.

Bajnai Zsolt hősei, már amennyiben alkalmazható rájuk ez a szó, gyakran önsorsrontó figurák, akik mintha behunyt szemmel botorkálnának a végzetük felé. A jó szándék és a szerencse sem elég, hogy letérjenek az újtukról. Az *Ötmillió lány* elcsépelet szerencsetörténetként indul, azután gyors fordulattal egészen más irányt vesz. Főszereplőjét így mutatja be az író: „látszott, hogy reggeli sminkjét tovább tartott elkészíteni, mint amennyi időt addig önszántából könyvek olvasására fordított.” A lány váratlanul hatalmas összeget nyer olyan időszakban, amikor annyi pénzért a faluban még nagy portán álló kockaházat lehetett volna venni, de ő menekülni akar a faluból, és nincs ötlete, hogy mihez kezdjen a városi ház vásárlásához kevésnek bizonyuló nyereményével. Így azután viszonylag gyorsan megszabadul tőle. Kifizeti anyja adósságait, hátralékait, hogy azok azonnal újra halmozódni kezdjenek, vesz néhány fölösleges dolgot, illetve a maradékot elviszi néhány mámoros éjszaka és „kölcsonkérők” alkalmi barátok, ismerősök. Bár az író nem kíséri tovább a novella főszereplőjének a sorsát, sejtethetjük, hogy élete ugyanúgy folytatódik, mint a nyeremény előtt, s az ötmillió csak emlék marad.

A *Végtelen bosszú* című novella főszereplője úgy érzi, bosszút kell állnia elviselhetetlennek vélt életéért, amelyet széthullóban lévő családjá, kiégett, nemtörődöm, mindent a legkevesebb munkával megoldani akaró tanárai, klikkesedő osztálytársai, egyszóval környezete tesz elviselhetetlenné. Az utolsó pillanatban összegányolt, dögunalmas március 15-i ünnepi műsort valóságos szenvedéssé teszi a résztvevők számára szándékosan végtelenül hosszúra nyújtott és bűnrössz fuvolajátékával. Megteheti, hiszen tudja, hogy tanárai, akiknek fogalmuk sem volt, mit fog előadni, örültek, hogy lesz valami műsor, nem fogják ezért elmarasztalni, sőt, amikor végre abbahagyja a fuvolázást, megkönnyebbülten még meg is tapsolják.

Kétségtelen, hogy vannak ilyen tanárok, osztálytársak, mint a novella szereplői, bár valószínűleg ritkán fordul elő, hogy egyetlen iskolában jöjjenek így össze. De itt többről van szó. A főszereplő úgy érzi, bosszút kell állnia „[a]z elmúlt tíz év valamennyi ünnepségeért. Az évnyitókért, az október hatodikáért, az október huszonharmadikáért, a városnapokért, az iskola alapításának évfordulóján tartott megemlékezésekért, a karácsonyi ünnepségekért, a március tizenötödikéért, a nőnapokért, a ballagásokért, a pedagógusnapokért, az évzárókért, a különleges, kiemelt, de persze ünnepséggel egybekötött eseményekért meg a versenyekhez kapcsolódó, elmaradhatatlan műsorokért. Nyomorult tizenhét éves létemre legalább száz ünnepi műsoron voltam már túl. Megszámlálhatatlan szarul elmakogott versen, unalmas beszéden, hamis dalon...”

Írásom elején említettem a *Gravitáció Elszámoló Hivatal* és a *Szépkorú Kielégítési (Szék) Program* című szatírákat. Két abszurdról van szó, amelyekben azonban nagyon is létező figurák szerepelnek, nagyon is létező situációkban.

A *Gravitáció Elszámoló Hivatal* abszurd alaphelyzete, hogy az állam saját szolgáltatásának tekinti a gravitációt, és pénzt szed azért, hogy a tárgyak nem fölfelé „esnek”, és az emberek nem kénytelenek a levegőben úszva közlekedni. A fizetési hátralékban lévő kiszolgáltatott ügyfél és az unott, de fölénye tudatában gorombáskodó ügyintéző viszont valóságos alakok.

Hasonlóan abszurd kiindulópontból válik realista novellává a *Szépkorú Kielégítési (Szék) Program*. Egy cég állami pénzből gondoskodik a szépkorúnak nevezett hetven felettiek részére biztosított szexuális „egészségügyi szolgáltatásokról”. Eddig az abszurd, ám az már maga a valóság, hogyan lopják szét a pénzt anélkül, hogy bárkinek bármiféle szolgáltatást nyújtanának.

Bajnai Zsolt új könyve egy, a világra nyitott szellemű, kísérletező kedvű író munkája. Mint a leírtakból is kiténik, a kötet nem csupán műfaji szempontból nem egységes – van benne néhány kevésbé sikerült írás is. Ám ahogy egy író munkásságát általában, egy kisprózákat tartalmazó könyvet is a legjobb darabjai alapján igazságos megítélni. Bajnai Zsolt könyve pedig, a már méltatott *Képeslapgyűjtő* és néhány más novella alapján azt mutatja, hogy amikor az író a leírás helyett az ábrázolásra fordít több figyelmet, akkor izgalmas elbeszélés lesz az eredmény. Talán nem tévedek, ha úgy gondolom, hogy érdemes volna nagyobb lélegzetű munkával is kísérleteznie.

BENEDEK SZABOLCS

WINCHESTER A ZEMPLÉNBEN

Reke Balázs: Túl közel. Napkút Kiadó, Bp., 2022

Reke Balázs talán harmadik könyve és talán harmadik regénye zavarba hozott, amit a feltételes mód használata is jelez. Az előző regény (*Megtalált szavak*) az interjúregény címkét viseli, és egy szegedi testvérpár sorsát meséli el – több műfaj segítségével – az 1956-os forradalomban. A Tiszatáj online felületén megjelent interjújában viszont Reke kvázi elhatárolódott a legelső, *Így jutottunk a csillagokig* című kötetétől, mondván, azt „kevésbé” tartja számon. Ez persze korántsem egyedi eset, más irodalmárokról is tudjuk, hogy szeretnék elfelejteni egy-egy korai vagy korábbi művüket. Mindenesetre zavarba jövelelem már itt elkezdődött, noha az, hogy írójának hányadik könyve van a kezünkben, annak esztétikai és irodalmi értékeihez sokat nem tesz hozzá – sőt semmit, de attól még érdekes lehet.

A *Túl közel* című regény ötlete jó, ígéretes, amiből sok mindent ki lehet hozni, és még némi sikert is lehet remélni tőle – az érem másik oldala, hogy a Monarchia

idején megesett gyilkosságok mint alaphelyzet már többek fejből és tollából (billentyűzéstől) kipattant, sőt, kiváló művek is születtek belőle. Ami korántsem jelenti, hogy elcsépelte volna a dualizmus világa foglalkoztatja az olvasókat, de a közvéleményt és a közbeszédet is. Kétségkívül izgalmas időszak: miközben nem is olyan régen, az előző rendszerben még a zsarnokság és az elnyomás megnyilvánulásának egyik jellegzetes korszakaként tartották számon, ma már egyfajta fénykorként tekintünk rá, amely történelmi távlatokat tekintve nem esik túlságosan messze, ellenben van benne egyfajta feszült kettősség. Ami abban nyilvánul meg, hogy noha ez az időszak valóban jelentős gazdasági és kulturális fejlődést eredményezett Magyarország számára, politikailag jóval ellentmondásosabb a helyzet, hiszen a politikai keretek meglehetősen merevek maradtak, ami nehezítette vagy egyenesen gátolta a társadalmi rétegek közötti átjárást, és részben ennek tudható be, hogy azokban az évtizedekben jelentős tömegek vándoroltak ki a boldogulás reményében az Újvilágba.

Ahogy ennek a regénynek több figurája is. Igaz, őket másféle okok is vezérik. Akár el is árulhatnám, miféleképp. Elvégre a borítószöveg is elspoilerezi, hogy a történet egy sorozatgyilkosról szól, akinek Harsányi Nándor a neve. Legalábbis azt követően, hogy megöl egy embert, és annak iratait, nevét és identitását magához véve Háromkupa csra költözik, ahol az igazi Harsányi Nándor nevében elszegődik tanítónak. Háromkupa a regény valósága szerint Miskolc és Sárospatak környékén fekszik, szóba is kerül, hogy valaki lelélcelhet onnét Lengyelországba, ami azért igazság szerint nem olyan kis út, úgy se, hogy akkoriban egy határral kevesebben kellett átkelni.

Az eredeti Harsányi úgy került volna a településre, hogy a hangyák életét kutatta, és egy tudományos cikkére fölfigyelve hívta meg a zempléni faluba annak polgármestere. Tegyük hozzá: abban az időben polgármesterek a városokat irányították, a falvak életét a tisztviselőkből álló előljáróság (bíró, jegyző, esküdtek stb.) ügyelte. Igaz, itt három falu egyesüléséről van szó, de az is elhangzik, hogy már az egyesülés terve előtt polgármesterré választották, és a hangyász is „zempléni falu polgármestereként” emlegeti Lipót Andrást. Mindenesetre ő is fontos szerepet kap a regényben. Szintén járt például Amerikában, ahonnan whiskey-t és fegyvereket hozott haza magával. Valamint egy farkashoz hasonló kutyát, amelyik a szövegben farkaskutyaként szerepel, és bár barátságos az emberekhez, Harsányit – maradjunk mi is ennél a névnél – őrijöngve megugatja. Később rejtélyes módon elpusztul.

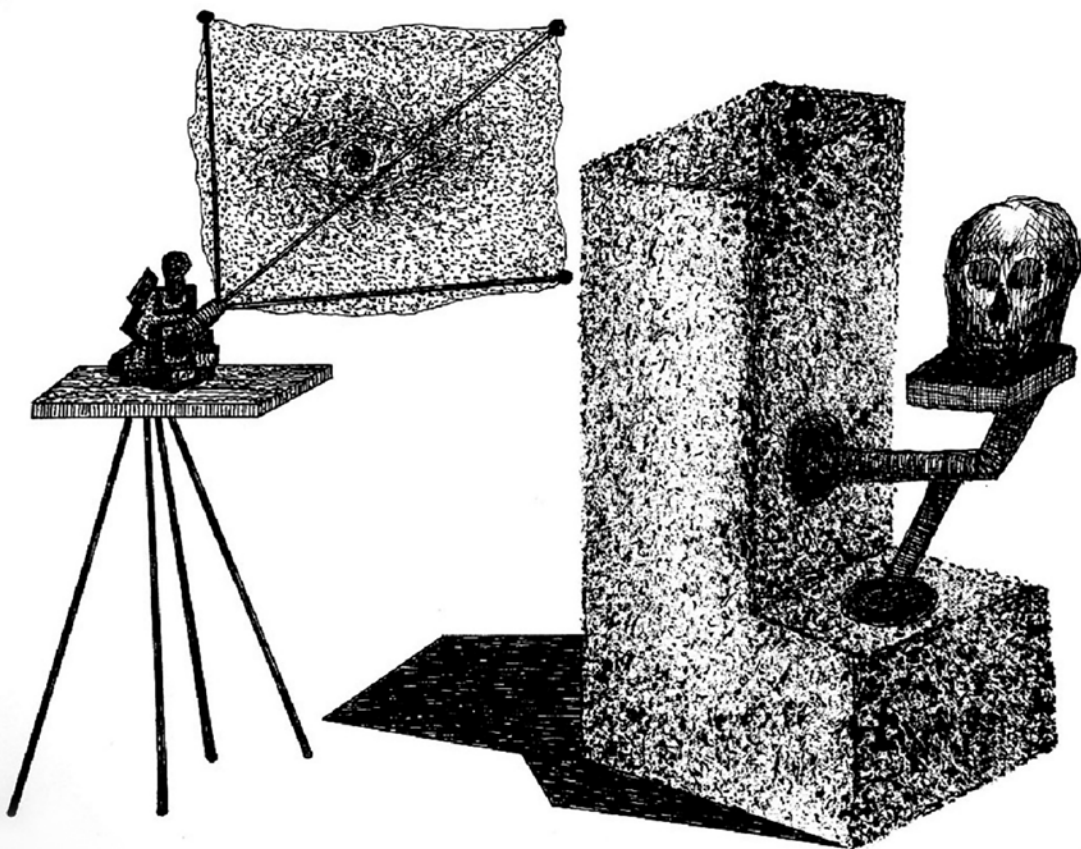
Vagy nem is annyira rejtélyesen? És most nem arra célok, hogy a kutya viselkedése kapcsolatba hozható Harsányi sorozatgyilkos mivoltával. Utóbbiban ugyanis semmi rejtélyes nincs, lám, már a borítószöveg is tudatja az olvasóval. Ebből kifolyólag, sorozatgyilkos ide vagy oda, a regény egészéből hiányzik a rejtély és vele az izgalom is. A fentebb említett interjúban Reke Balázs arról is beszél, hogy bár a könyv szerkesztőjével szándékosan „nem törtek lándzsát konkrét műfaj mellett”, ő – mármint Reke – azt szerette volna, ha ez afféle magyar western lenne, mégpedig a komorabb fajtából. Clint Eastwood egyik filmjét hozza erre példaként a spagettiwesternekkal szemben. Vannak is ilyen jellegű utalások a regényben, nemcsak a szereplők Amerika-rajongása tekintetében, hanem az egyes lövöldözéssel jeleneteket, de akár a helyszínt nézve is, hiszen ha a Zempléni a Sziklás-hegységhez nem is lehet hasonlítani, a vadnyugat lankásabb vidékeihez talán igen.

Úgy tűnik hát, hogy Reke a dualista Magyarország miliójét szándékozott vegyíteni a westernponyvák világával és a sorozatgyilkos régi, jól bevált toposzával. Sajnos a végered-

ményből az látszik, hogy sokat akart markolni, ám annál kevesebbet fogott. És most nem az olyan anakronizmusokra gondolok, mint a fentebb említetten túl például az, hogy a falusi tanítónak nem járt a „kegyelmes uram” megszólítás, egy huszonéves férfit pedig nem hívtak úrfinak. Vagy arra sem, hogy a szereplők gondolkodásában, szavajárásában, de cselekedeteiben se nagyon érhető tetten a kor ábrázolása – képtelenek vagyunk megszabadulni attól az érzéstől, hogy mindvégig egy kosztümös, mégpedig szándékosan, hangsúlyosan kosztümösre csinált regényt olvasunk, papírmásé díszletekkel. És az olyan esetlenségeken se akarok rugózni, amelyek a szöveg fésületlenségéből adódnak. (Mint például hogy Harsányit – az eredetit – „a Monarchia kormánya nyilvánvalóan bőségesen” támogatta pénzzel. Az egy dolog, hogy a Monarchiának nem volt kormánya, Ausztriának és Magyarországnak külön-külön igen. De mire utal a „nyilvánvalóan”? Ezt az elbeszélő se tudja pontosan, csak feltételezi? Vagy például – egy másik jelenetben – hogyan lehet meglátni vaksötétben a másik ember szeme színét?) A bosszantóbb az, hogy a regény a sok szék között a padlóra csúszik. A zsánerek között billeg, ám egyik elvárásait és kritériumait se teljesíti.

Egy ilyen esetben kétféle kijáratot lehetne találni. Az egyik a konkrét szépirodalom lenne, amihez viszont a szöveg alaposabb és erősebb megformáltságán, illetve a stílus fölépítésén kívül sokkal többet kellene látnunk a szereplőkből, meg kellene őket és különösen a motivációikat is jobban ismernünk – miközben itt nem tudjuk, mi van a fejükben, és az se derül ki egyértelműen, hogy Harsányi miért gyilkolt, és miért váltott identitást már korábban is. A másik lehetőség, ha mindezt iróniának vesszük – olvasás közbeni zavaromban azon is gondolkoztam, hogy mi van, ha Reke valójában a zsánerek egyfajta paródiáját kívánta megírni. Akár úgy, mint Rejtő Jenő: ha akarom, komolyan is vehetném, de inkább ne vegyem komolyan. Ez akár működhetne is, azonban erőteljesebben ki kellett volna hangsúlyozni, és nyilvánvalóvá kellett volna tenni, hogy erről van szó. (Nem beszélve róla, hogy ehhez végképp nem passzolna a komor western attitűdje.)

Úgy fogalmaztam, hogy bosszantó. Mint ahogy sajnálatos is. A mások által is használt toposz ellenére az ötlet jó, tényleg volna szufla a regényben. És lehetőség is sok van, azaz sok maradt benne. Érdemesebb lett volna átgondolni, merre mozduljon el a szöveg, és utána is még ráfért volna néhány, a véglegesnél erősebb és biztosabb szerkesztési kör, amely nemcsak a stíláris, történelmi, dramaturgiai és egyéb következetlenségeket gyomlálta volna ki a mondatok szintjén túl a narráció egészében – erőteljes húzásokkal, mivel rengeteg a felesleges, elvarratlan mellékszál, amelyek a fő sztorihoz nem tesznek hozzá sokat, néha semmit –, de egyértelműen meghatározta volna a szöveg kereteit, akkor is, ha az volt a szerzői és a szerkesztői szándék, hogy nem csomagolják bele a regényt egyik műfajba sem. Jelen állapotában a *Túl közel* leginkább beteljesületlen ígéretnek látszik. Remélem, a szerző nem fogja később letagadni, de én ezt most elsősorban egy kihagyott ziccernek érzem.

JELENÉS

SZERZŐINK

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): költő, író. Kötete: *Hol is kezdjem* (2020).

BÁNKI ÉVA (Nagykanizsa, 1966): író, költő, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve: *Át* (2022).

BENEDEK SZABOLCS (Bp., 1973): író. Legutóbbi könyve: *A spalatói boszorkány* (2023).

BISTEY ANDRÁS (Diósgyőr, 1942): író. Szolnokon él. Legutóbbi kötete: *Az arany karperec* (2022).

DARVASI LÁSZLÓ (Törökszentmiklós, 1962): író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Az év légiutas-kísérője* (2022).

ECSÉDI ORSOLYA (Bp., 1976): költő, író. Legutóbbi könyve: *A baj nem jár egyedül* (2022).

FECSCKE CSABA (Szögliget, 1948): költő, publicista. Legutóbbi verseskötete: *Árnyúzó élet* (2020).

FINTA ÉVA (Beregszász, 1954): költő, drámaíró, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *Noé bárkáján rózsatő* (2021).

HALMAI TAMÁS (Pécs, 1975): költő, esszéista, kritikus. Legutóbbi kötete: *Az orfeuszi nádasok felett* (2023).

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Szavalóverseny* (2022).

JÓNÁS TAMÁS (Ózd, 1973): költő, író. Legutóbbi kötete: *Kívülálló* (2023).

JUHÁSZ TIBOR (Salgótarján, 1992): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Amire telik* (2021).

KUSTOS JÚLIA (Szombathely, 1996): költő, író, kritikus, szerkesztő. Kötete: *Hullámtörő* (2022).

KÜRTI LÁSZLÓ (Vásárosnamény, 1976): költő. Legutóbbi verseskötete: *Apajegyek* (2022).

LACKFI JÁNOS (Bp., 1971): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Bejliköztársaság* (2022).

LAPIS JÓZSEF (Sárospatak, 1981): irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Elég. Közéltések a kortárs irodalomkritikához* (2022).

LÁSZLÓ LIZA (Bp., 1997): költő.

MÁRCUȚIU-RÁCZ DÓRA (Nagyvárad, 1996): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Már minden nő hazament* (2020).

P. NAGY ISTVÁN (Székelykeve, 1961): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Ágrólszakadtak* (2022).

PAPP-SEBŐK ATTILA (Sepsiszentgyörgy, 1997): költő. Első, *Távolodási kísérletek* című verseskötetén dolgozik.

PETŐCZ ANDRÁS (Bp., 1959): költő, író, esszéista. Legutóbbi könyve: *A látogatás emléke* (2022).

PODMANICZKY SZILÁRD (Cegléd, 1963): író, újságíró. Legutóbbi e-könyve: *A másik ember megértésének diadala* (2020).

POMOGÁTS BÉLA (Bp. 1934): irodalomtörténész, kritikus. Legutóbbi könyve: *Kihívások* (2017).

REKE BALÁZS (Szolnok, 1989): író, filmesztéta. Legutóbbi kötete: *Túl közel* (2022).

SÁNTA MIRIÁM (1993, Kolozsvár): költő, író, műfordító. Kötete: *Hétfőn meghalsz* (2019).

STEFANOVITS PÉTER (Bp., 1947): grafikuművész.

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY (Bp., 1958): író. Legutóbbi kötete: *Duna. Mítoszok Dunája, a Duna mítosza* (2022).

SZÉCSI MARGIT (Bp., 1928 – Bp., 1990): költő.

SZÉKELYHIDI ZSOLT (Debrecen, 1973): költő, író, fotográfus, zeneszerző. Legutóbbi kötete: *Ami kék lesz* (2021).

SZÉLESI SÁNDOR (Bp., 1969): író, forgatókönyvíró. Legutóbbi regénye: *Négykezes plazmára és energiavetőre* (2020).

TOROCZKAY ANDRÁS (Bp., 1981): író, újságíró, kritikus. Legutóbbi kötete: *Boldog emberek* (2021).

TURCZI ISTVÁN (Tata, 1957): költő, műfordító, drámaíró, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Reggelre megöregszünk* (2022).

VAJSENBK PÉTER (Szeged, 1996): költő.

VIDÉKI PÉTER (Szolnok, 1973): kritikus, tanár, drámatanár.

ISKY ANDRÁS (Marosvásárhely, 1957): író, költő, dramaturg. Legutóbbi kötete: *Kitelepítés* (2022).

EUCHARISZTIA ELEKTROGRÁFIA

AZ EŐ MEGJELENÉSÉT
TÁMOGATJA:

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

SZOLNOK MEGYEI JOGÚ VÁROS
ÖNKORMÁNYZATA

800 FT

